

ПОЛИТИКИН

45

Шведска 28.00 SEK
USA 3.50 USD
Македонија 65.00 DEN
БиХ 2.00 KM
Црна Гора 1.00 EUR
Хрватска 8.00 KN

ISSN 0032-339-x

9 770032 339010

ЗАБАВНИК

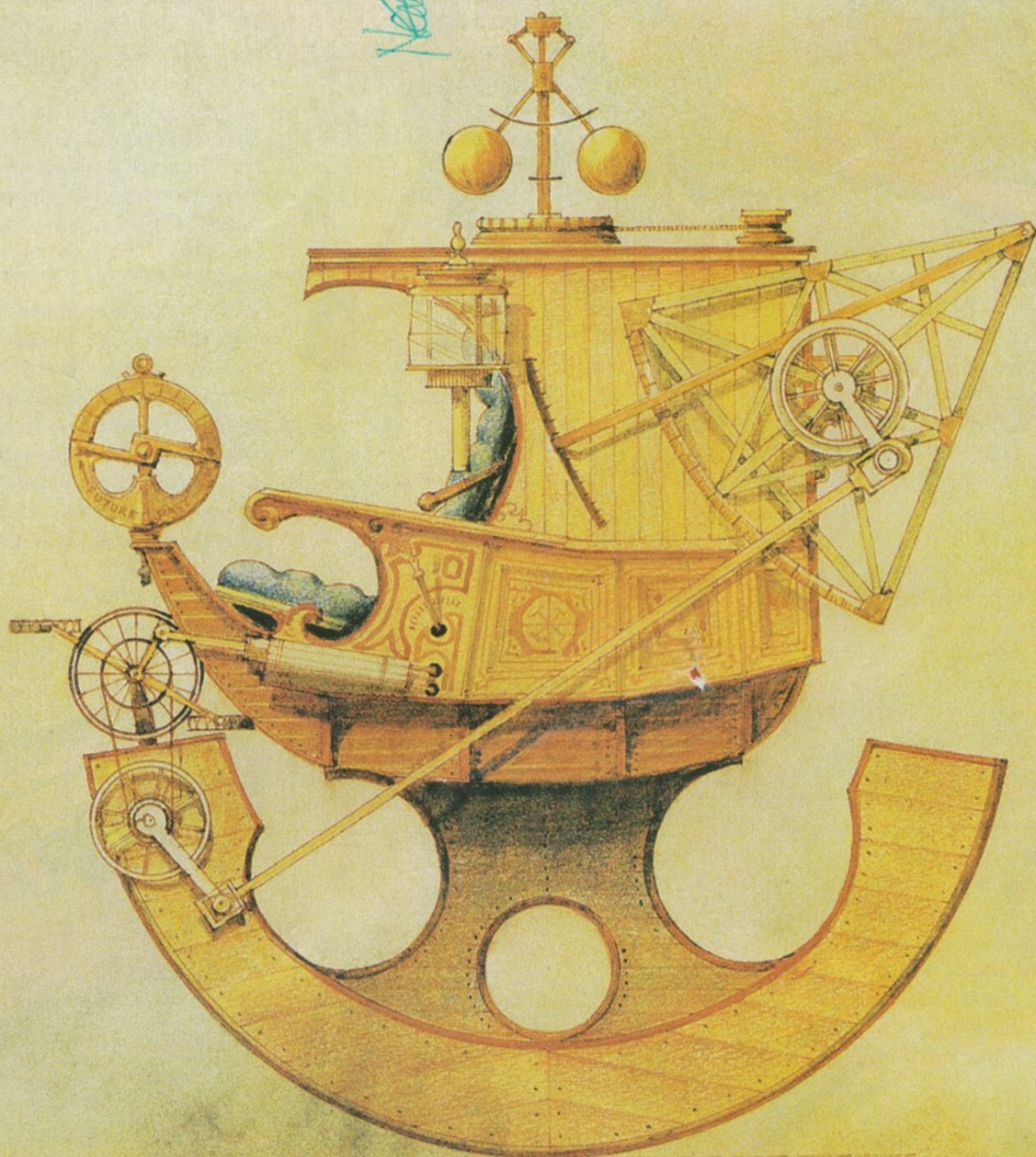
30. 5. 2003. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXV • ЦЕНА 50 ДИНАРА • БРОЈ 2677

ЧУПАВА, МАЛА,
ЗОВЕ СЕ САРА

Похвала
Еразму
Ротердамском

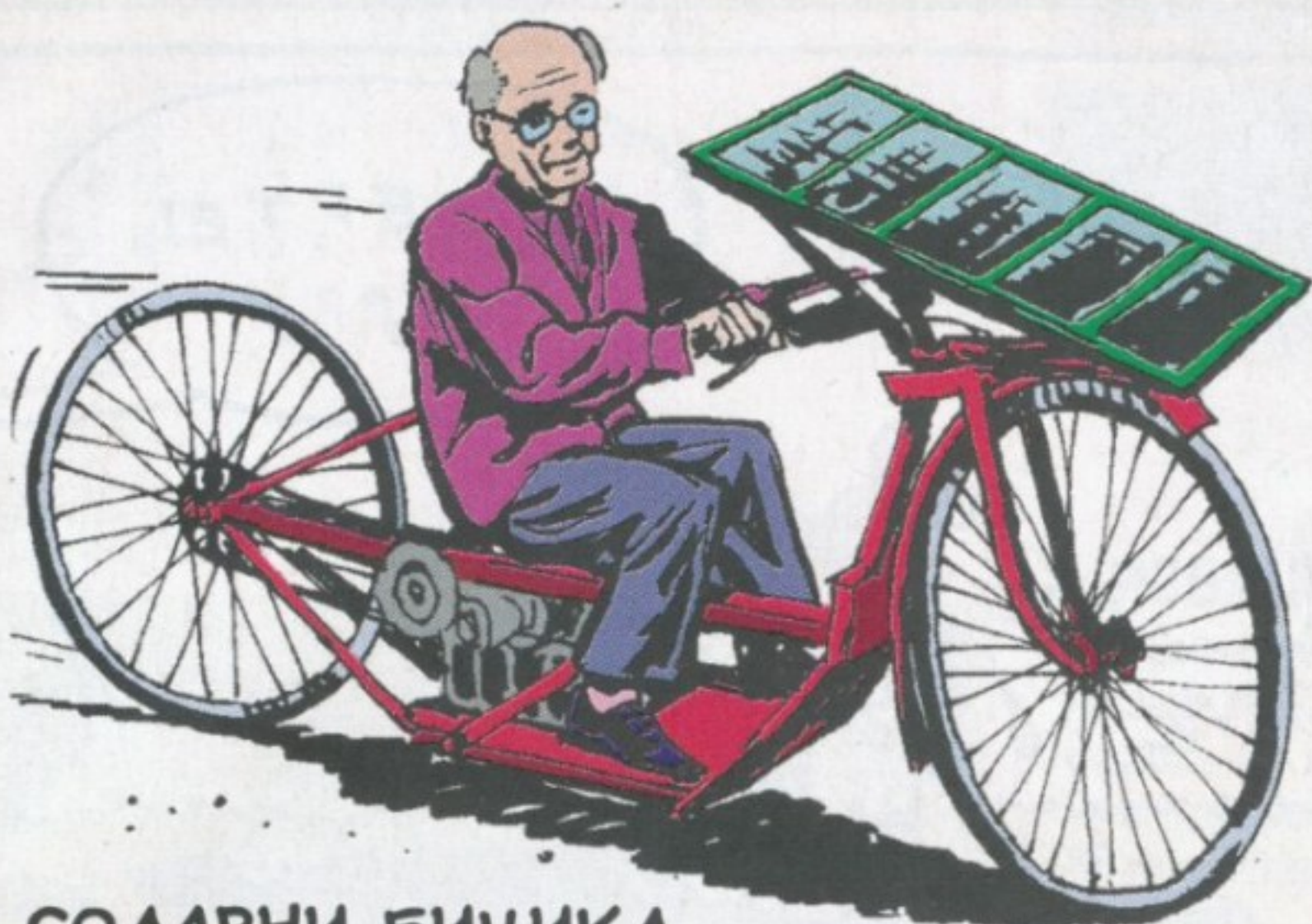
ТАКО ЈЕ РАЧУНАО
АРХИМЕД

3a cbe oq 7 qo 107!

Prava stvar!

CENTRO proizvod

СОЛАРНИ БИЦИКЛ
КОЈИ КОРИСТИ СУНЧЕВУ
ЕНЕРГИЈУ, ПОСТИЖЕ
БРЗИНУ ОД
25 КИЛОМЕТАРА НА САТ
И МОЖЕ ДА ПРЕЋЕ
48 КИЛОМЕТАРА,
ИЗУМЕО ЈЕ АЛАН
ФРИМАН, ПЕНЗИОНИСАНИ
БРИТАНСКИ ИНЖЕЊЕР.

**УСНЕ КАО
ЛУК ЗА СТРЕЛЕ**
БЕЗ ХИРУРШКОГ
ЗАХВАТА ОБЛИКУЈЕ
МЕТАЛНА НАПРАВА
ЗАВЕДЕНА У
АМЕРИЧКОМ
ПАТЕНТНОМ ЗАВОДУ
1924. ГОДИНЕ ПОД
БРОЈЕМ 546, 846.

**ОГРОМАН ТАЛАС
МЕЛАСЕ ИЗ ФАБРИКЕ
ПИВА БРЗИНОМ ОД
75 КИЛОМЕТАРА
НА САТ**
ПРОТУЋАО ЈЕ 1919.
ГОДИНЕ БОСТОНОМ
УСМРТИВШИ 11 И
ПОВРЕДИВШИ 60 ОСОБА.

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

●●● Ускршња острва на-
лазе се у Јужном Пацифи-
ку и припадају Чилеу. По-
зната су нарочито по сво-
јим великим, каменим ста-
туама које представљају
претке прастановника. Ова
острва открио је 1772. го-
дине Холанђанин Рогевен
на први дан Ускрса и од-
мах им дао име које је одго-
варало том догађају. До-
мороци их називају Рапа
Нуи Нуи ■

●●● енглески владар Хен-
ри VI кажњавао је смрћу
сваког Ирца који је носио
бркове ■

●●● од сто особа њих 95
каже да радо спава ■

●●● некада се пре уласка
у туђу кућу или собу није ку-
цало, већ је посетилац мо-
рао да гребе по вратима.
Пред вратима француских
владара налазио се нарочи-
ти чешаљ којим се гребло ■

●●● са сваким димом цига-
рете у ваздух полети четири
милијарде зрнаца прашине ■

●●● ове године навршава
се сто година од првог
лета првог авиона с мотором.
Први лет овог авиона,
који су конструисала
браћа Вибур и Орвил
Рајт, трајао је 59 секунди.
Том приликом авион
је прелетео приближно
285 метара ■

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

© King Features Syndicate, Inc. World rights reserved

DIK BROWNE

ТАКО ЈЕ РАЧУНАО АРХИМЕД

Ово је прича о рукопису који је пао у заборав, а да је био познат неколико векова раније могао је битно утицати на историју света. Откривен је случајно, у једном наизглед сасвим обичном средњовековном молитвенику у ком се испод текста једва назирао потпуно изгледео грчки рукопис. Овај јединствени напис једини је познати препис рукописа самог Архимеда, чувеног математичара, научника и конструктора чије су идеје биле далеко испред времена у ком је живео.

СИЦИЛИЈА

Наша прича почиње у Сиракузи на Сицилији где је, како се верује, 287. године пре наше ере рођен Архимед који ће постати један од највећих математичара, али и проналазача и конструктора античког доба. Сиракузу су неколико векова раније основали грчки колонисти из Коринта, а у доба када је живео Архимед нашла се у вртлогу сукоба између Картагине са једне и Рима са друге стране. Архимед је учествовао у одбрани свог града не као борац, већ као градитељ фантастичних одбрамбених машина које су уносиле страх међу непријатеље. Али, Архимед је пре свега био заљубљеник у математику, до краја посвећен овој науци, а по резултатима до којих је долазио искорачио је далеко испред свог времена.

Знања о Архимедовом животу веома су оскудна, а и његова достигнућа стигла су до нас посредним путем.

Знања су се у то време преносила с генерације на генерацију преписивањем рукописа. Један такав препис на пергаменту сачињен је у 10. столећу. Но, у мраку средњег века у Европи је замрло занимање за математику, Архимедово име није више привлачило пажњу, а и оно мало читалаца није имало довољно предзнања да би могли да прате излагања у рукопису. И тако је пергамент стајао до 12. века док на њега није наишао неки калуђер који је сматрао да ће боље искористити пергамент, до кога није било лако ни јевтино доћи, ако га употреби за свој молитвеник.

Можда је тој одлуци допринео отпор према свему што се тада сматрало паганским. Калуђер је опрао пергамент и састругао стари текст колико год је могао. Поновна употреба пергамента није у то време била неуобичајена и такви више пута коришћени пергаменти називају се палимсе-стима. Пергамент је сечен, окренут за деведесет степени и укоричен. Постао је молитвеник у манастиру Мар Саба у јудејској пустињи на Блиском истоку. Стари Архимедов текст једва је могао да се назре у позадини и тако је остао скривен вековима у манастирској библиотеци. У 15. веку у Европи је цветала ренесанса, занимање за математику и природне науке је оживело, али су многа знања из ан-

тичких времена у међувремену пала у заборав. Тако су математичари морали изнова да се боре са многим проблемима и поставкама које је Архимед знао много векова раније.

ИСТАНБУЛ

Не зна се како, али неколико векова касније моли-

твеник се нашао на полицама библиотеке у Истанбулу. Тамо га је 1906. године запазио Јохан Лудвиг Хејберг. Његову пажњу привукла су изгледела слова и цртежи испод текста молитвеника и он је одмах посумњао да се ради о Архимедовом рукопису. Како му није било допуштено да изнесе рукопис из библиотеке, Хеј-

**Шта крије један
наизглед
обичан
молитвеник из
12. века који је
на аукцији
у чувеном
„Кристију“
продат за два
милиона
долара?**

берг је довео фотографа да слика одабране стране књиге. На основу ових фотографија он је покушао да одгнетне једва видљив рукопис у позадини, што је био изванредно тежак задатак с обзиром на врло лоше стање рукописа, изгледелост првобитног текста и недоступност оних делова који су били прикривени услед прекрајања и коришћења. Иако је на располагању имао само увећавајуће стакло, Хејберг је успео да дешифрује део рукописа и потврди да се ради о до тада непознатом Архимедовом тексту.

Хејбергово откриће Архи-

медовог рукописа одјекнуло је у научном свету, а тадашњи „Њујорк тајмс“ посветио му је, као највећем открићу у историји математике, своју прву страну. Посебан значај овог рукописа јесте у томе што он не даје само резултате, него и начин на који је Архимед долазио до својих решења. Књига се и зове „Метода“ и као да, после толико векова, отвара тајне Архимедовог размишљања и поступка закључивања.

Један од резултата до којих је дошао Архимед било је израчунавање запремине сфере. Овај рукопис показује да је до овог резултата Архимед дошао замишљајући дељење сфере на бесконачно много танких одсечка и њиховим сабирањем. Таквим поступком био је на прагу поставке диференцијалног и интегралног рачуна пуних 1800 година пре њиховог утемељења. Узимајући у обзир значај који диференцијални и интегрални рачун има за све гране науке и технике, које данас не би могле ни да се замисле без њега, лако се може закључити да је познавање Архимедових рукописа у време ренесансе могло знатно да убрза развој науке и омогући да до многих проналазача дође неколико векова раније.

ПОНОВО ЗАГУБЉЕН

Јохан Лудвиг Хејберг имао је намеру да се врати у Истанбул и детаљно истражи рукопис, али 1914. године избио је Први светски рат. У том хаосу

који је захватио Европу и Блиски исток стари рукопис скривен у палимпсесту поново је изгубљен. Био је то велики губитак. Није се знало шта све још, неодгонетнуто, крије рукопис, али научници су гајили наду да ће палимпсест ипак бити поново нађен.

Много година касније Најцел Вилсон, стручњак за античку Грчку, открио је нови траг. На полици библиотеке у Кембриџу 1971. године нашао је један лист који је привукао његову пажњу. Старогрчки изрази и цртежи на њему недвосмислено су уверили Вилсона да се ради о листу исцепљеном из изгубљеног палимпсеста. За разлику од Хејберга, он је користио ултраљубичасто светло које му је омогућило да много лакше одгонетне избледели текст. Нажалост, то је био само један лист који је на загонетан начин доспео на полице библиотеке у Кембриџу док се о остатку рукописа није знало ништа.

Како се овај лист нашао у Кембриџу? Траг води до Константина Тишендорфа, научника сумњивог морала, чија је збирка докумената предата библиотеци. Тишендорф је много путовао по Блиском истоку, својевремено борао у Истанбулу, вероватно се распитао за стари рукопис и, у жељи да га проучи, једноставно истргао једну страну.

ПАРИЗ

Дешифрујући избледели текст на јединој страници рукописа Најцел Вилсон је схватио колико је овај муко-

НА ЧЕМУ СЕ НЕКАДА ПИСАЛО

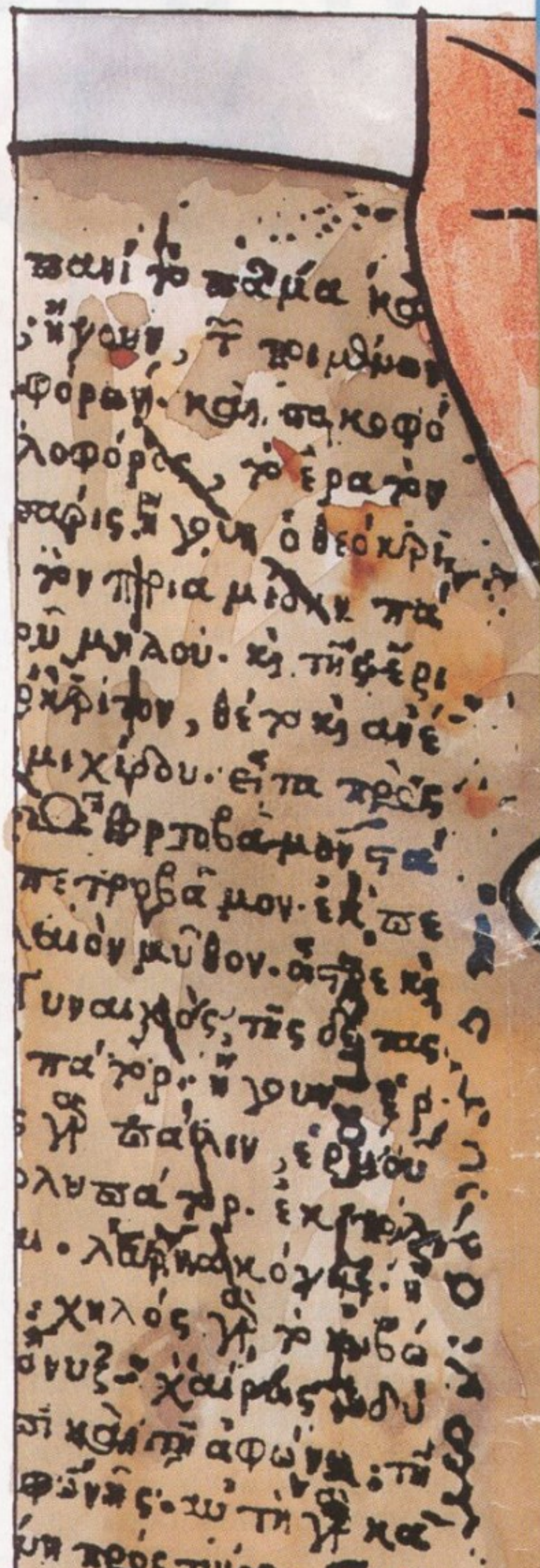
У стара времена многи су се материјали користили за писање, почев од глинених таблица, костију (посебно плећке животиња), дрвених дашчица, коре дрвета, тканина и металних површина.

Значајно место међу материјалима који су били подлога за писање имао је папирус. Почео је да се користи у Египту око 3500 година пре наше ере, а прављен је од биљке папирус која је расла у делти Нила. Из стабљике су исецане траке и слагане у два реда под углом од деведесет степени, а затим слепљиване и пресоване. Велики део администрације античког Рима вођен је на папирусу који је доведен из Египта, а коришћен је и после пада Рима, све до 7, негде чак и до 10. века наше ере. Највећи део европских докумената на папирусу страдао је од влажне климе док су се у условима суве пустињске климе у Египту успешно чували.

Други веома важан материјал за писање у старим временима био је пергамент. Назив вероватно потиче од града Пергама у Малој Азији, где је, како се сматра, први пут почео да се прави и био средиште производње пергамента у античким временима. Правио се од коже тек рођених животиња, посебно телади и јагањаца. Пергамент старих рукописа био је веома доброг квалитета, али почев од 7. века наше ере, када је потрошња порасла, постаје све лошији, а на тржишту влада несташица. Због тога су често стари пергаменти прани, постојећи текст струган, а затим изнова коришћен. Називали су се палимпсестима, према грчким речима које су значиле „поново“ и „струган“. Због скупоте папируса и пергамента, често су за свакодневну употребу коришћене дрвене табlice прекривене воском, али такве табlice нису могле да се користе за трајније документе.

Трећи значајан материјал, а данас најзначајнији (бар док га разни компјутерски записи не истисну), била је хартија. Коришћена је у Кини од првог века нове ере, а Арабљани су је употребљавали почев од седмог века. Европљани су почели да пишу на њој тек од 14. века, а често је називана папиром, према успомени на некада коришћени папирус

трпан посао олакшан савременом технологијом, пре свега коришћењем ултраљубичасте светлости, али и колико би се још корисних сазнања могло извући из текста. Међутим, палимпсест као да је у земљу пропао!

У последњој деценији 20. века до чувене аукцијске куће „Кристи“ допрла је вест да би једна париска породица желела да понуди чувени палимпсест на продају. После Првог светског рата Париз и други градови Европе били су

АУКЦИЈСКА КУЋА „КРИСТИ“

„Кристи“ – званично Christie, Manson & Woods Ltd – уз Сотби је најпознатија светска аукцијска кућа. Основао ју је 1766. године Џон Кристи, некадашњи морнарички официр, а у то време пријатељ чувених уметника међу којима су били Гејнзборо, Рејнолдс и Чипендејл. Његове просторије на Пал Малу биле су место окупљања колекционара, трговаца уметничким делима и антиквитетима и монденског друштва. Кристијев син постао је стручњак за античке вазе из Грчке и Италије, а седиште куће преселио је у улицу Сент Џејмс, где се и данас налази. Ова аукцијска кућа ради непрекидно од оснивања. Извесно, и то кратко време, била је затворена једино за време Другог светског рата ■

преплављени уметничким делима и антиквитетима са Блиског истока, али до тада нико није помињао овај палимпсест. Испоставило се да је неко из те породице путовао у Истанбул још 1920. године и, као колекционар, набавио и ову књигу. Све време, док су многи научници трагали за њом и сматрали је изгубљеном, она се налазила у стану те породице која је сада желела да прода рукопис, па се обратила кући „Кристи“.

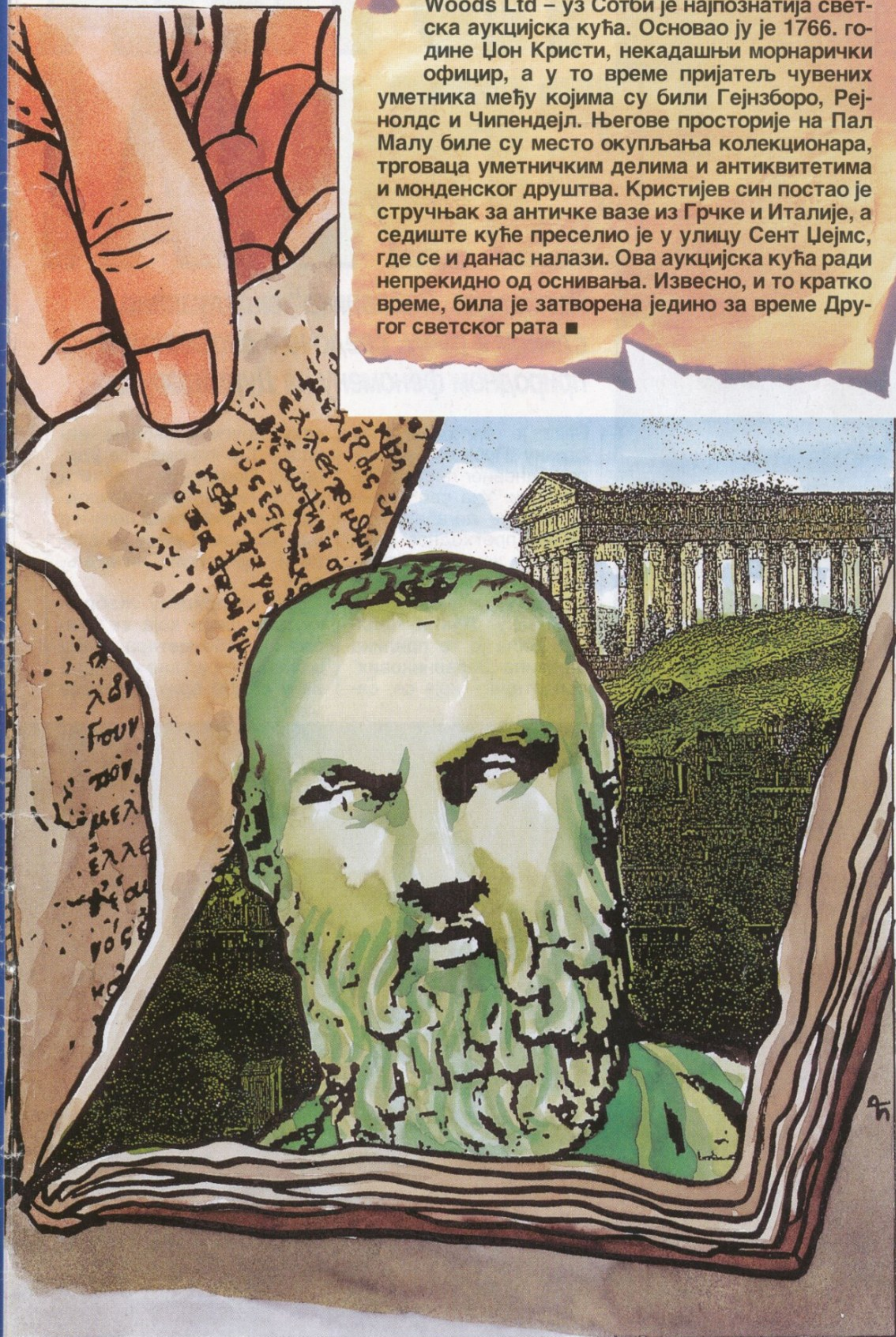
АУКЦИЈА

На аукцији у „Кристију“ палимпсест је продат за два милиона долара купцу који није желео да се његово име помиње. Непознати мулти-милионер касније је уступио палимпсест Валтерсовом Музеју уметности у Балтимору како би стручњаци могли у потпуности да прочитају, односно дешифрују изbledели текст у позадини. То није нимало лак задатак, јер је стари рукопис у врло лошем стању. Поред тога што је оригинални текст опран и иструган, део текста није могао да се прочита због накнадног прекрајања и корицења. Да све буде горе, неко је у међувремену обављао корицење са савременим лепковима и одозго наlepљеним тракама хартије. Време и влага такође су учинили своје јер је рукопис на многим местима прекривен пурпурним флекама потеклим од гљивица, а понегде је и у потпуности прогрижен.

Групу којом руководи Вил Ноел, кустос Бостонског музеја, чине, поред њега, стручњаци из различитих области. Ту су конзерватори, реставратори, лингвисти... Коришћење ултраљубичастог светла омогућава да се оригинални Архимедов текст боље види испод текста који га прекрива захваљујући чињеници да је писан мастилом различитих боја. Ипак, потребни су и други начини дешифровања јер су ионако изbledела слова писана руком, а делови речи или реченица потпуно су нечитки.

Посао око дешифровања рукописа трајаће, како се предвиђа, неколико година. Но, досадашњи резултати указали су на чињеницу и цртеже који Јохан Лудвиг Хејберг није могао да прочита или их није снимио ■

А. Дудуковић

Илустровао Растко Ћирић

Некако с прољећа...

ПУКЛА ЧЕЛИНА!

*Репортери „Забавника“ ексклузивно,
сликом и речју, сведоче о својеврсном
природном феномену на Дурмитору...*

Вест је била за прву страну „Побједе“, најстаријег дневног листа у Црној Гори. Уза све важне политичке догађаје који су се претходног дана збили у земљи и свету, језгровит наслов обавештавао је да је 8. маја на Жабљаку „Пукла Челина“. Била је то прилика да екипа „Забавникових“ репортера – која се, са-

свим другим поводом, нашла у 130 километара удаљеној Подгорици – похита да ову јединствену природну појаву ухвати на делу и о њој, сликом и речју, посведочи цењеном читањству.

Већ на прилазу Жабљаку, варошици која се стисла на 1450 метара изнад нивоа мора и тако угнездила у самом врху лествице

највиших насеља на Балкану, сачекао нас је необичан хук. Све јачи како смо се приближавали још уснулом градићу. А од центра до три километра удаљеног Црног језера, изнад кога је два дана раније „пукла Челина“, све чешће се у аутомобилу споразумевамо надвикивањем, често и рукама. Бука је толико заглушујућа да се чини да се и врхови ћутљивих јела које су обрубиле овај драгуљ Дурмитора од страха нагињу према северу јер од ветра ни дашка. Звонка опасност долази с југа.

Хитамо стазом поред језера намерни да се што више примакнемо мргодном масиву Међеда на коме се Челина налази. На многим местима морамо ципеле у руке и панталоне до колена јер вода прелива стазу. А около тутњи, хучи. Водена прашина у налетима прска на све стране. Већ смо на узаној превлаци која раздваја Велико од Малог Црног језера. Ту је најбоље, и најбезбедније, место са ког пуца поглед на ову јединствену природну појаву. Штитећи апарат с моћним објективима од упорних налета водене прашине, фоторепортер Војо грозничаво тражи најпогоднији угао. Ово је ретка прилика коју је грехота тек тако испустити јер ко зна кад ће се указати следећа.

А горе, стотинак метара над сада ускомешаном површином Малог језера, тмасти Међед као да се, прилично нервозан, тек сад пробудио из дубоког зимског сна. Из његових недара, као из млечнобелих рана, куља вода и громовито се сурвава у језеро. Попут најзвучније природне концертне дворане, околни врхови – небеске сое (подупирачи) које придржавају небо – примају и умногостручују одјек. Ко овде не оглуви, нема бојазни да ће га слух икад издати, али ће, сасвим сигурно, до краја живота памтити звуке овог величанственог ораторијума...

Редовно, некако с пролећа, обично почетком маја, цео Жабљак с околним селима живи у ишчекивању догађаја који их добрано протресе. И буквално. Прво се чује потмула тутњава која допире однекуд из утробе планине. Као да се из народне песме гласовити крилати коњ Јабучило с војводом Момчилом на леђима издалека приближава свом замку на Пирлитору. Намерници несвикли на тако нешто у почетку мисле да су то кренули слабији земљотреси. У кухињама кућа бли-

жих Црном језеру чак и чаше умеју звонко да поскоче. И тако неколико дана.

А онда, попут пуцња калквог далекометног топа, грмне над Жабљаком, тамо од масива Међеда. Неколико пута у кратким размацима. Мештани тада с олакшањем закључују да је „пукла Челина“, да је стигло пролеће и да су се снегови, напokon, скрили у своје скровите снежне рупе, углавном вртаче, уз неки од 47 врхова на Дурмитору који се налазе две хиљаде метара над морем. Успавани див, за кога неки тврде да је добио име по глаголу *dormire* (спавати), коначно је стресао своје ледене окове и у догледно време неће се дурити (љутити), из чега су други склони да изведу његов назив.

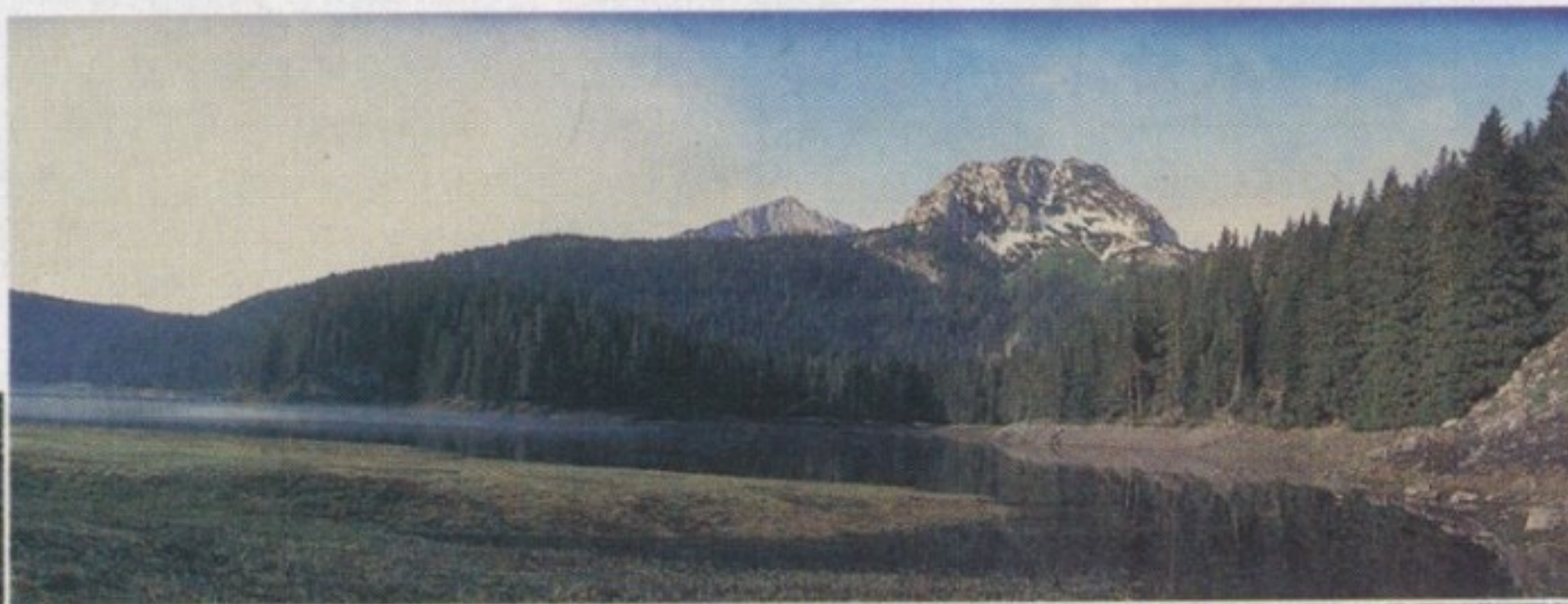
Вук Шибалић, овдашњи страствени хроничар, вели да су екипе геолога научном логиком поодавно одгонетнуле ову несвакидашњу природну појаву. Наиме, негде у масивима Дурмитора скупља се вода отопљеног снега и ствара огромно подземно језеро. Кад се оно препуни, а то је обично с пролећа, вода себи тражи нови простор. Кречњачким

каналима тера ваздух испред себе и стиже, само њој знаним друмовима, до литице (челине) Међеда. Ту јој треба времена и снаге да у својеврсном налету пробије обично залеђене пукотине. Отуд и она потмула тутњава као претходница и онај громовит прасак кад, коначно, изиђе на крај с леденим препрекама на Меједу изнад Црног језера.

Воде се, потом, сливају у језеро и до тридесетак дана, често знајући да му подигну ниво и за осам метара, како је било 1951. године. Хук из каменог ждрела, неизбежан пратилац сурвавања воде у Црно језеро, тако постаје готово нестваран део ове дурмиторске симфоније у тамномодром све док вишак воде не отече Језерском ријеком која, након два километра, понире као да скупља снагу за нови повратак, с пролећа наредне године...

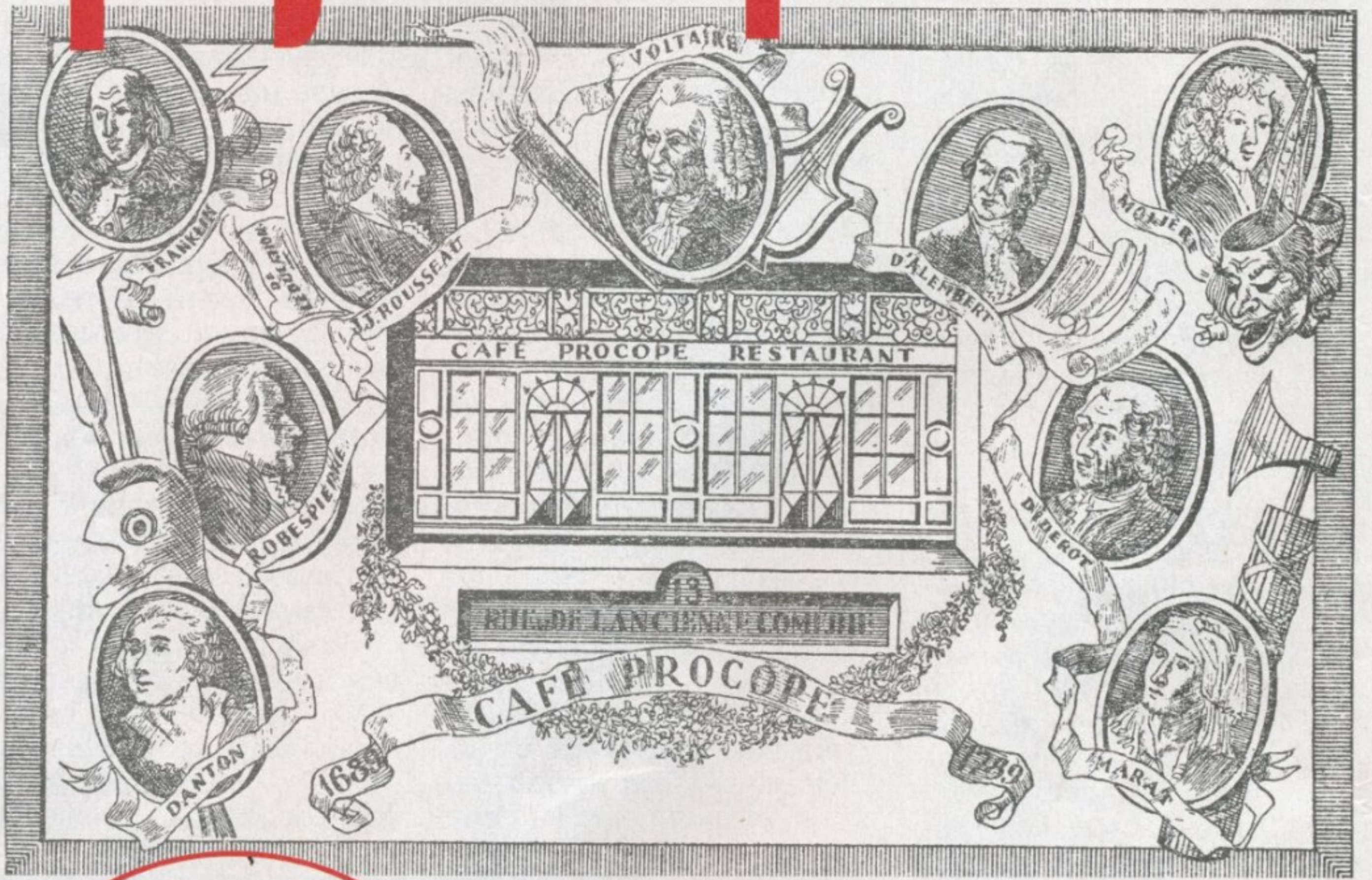
Последњих година, због познатих временских (не)прилика, пуцање Челине више није редован догађај. Дешава се, као прошле године, кад су снегови некако заобишли Дурмитор, да овај јединствени природни догађај остане само у сећању и причи мештана. Ове године, на радост „Забавникових“ репортера и, надамо се, читалаца, није изостао ■

Петар Милатовић
Снимио Војо Радоњић

Најстарија кафана на свету

Године 1686. извесни Франческо Прокопио деи Колтели, племић из Палерма, доселио се с породицом у Париз и отворио неку врсту продавнице кафе у улици Фосе-Сен-Жермен, која се данас назива Rue de l'Ancienne-Comédie. Било је ту, поред кафе, и доброг пића, затим нешто за појести уз пиће, па је племенити Прокопије поразместио у својој продавници и неколико столова и столица где су муштерије могле удобно да се сместе и пријатно проведу време у разговору. Близина старе „Комеди

Кафе „Прокоп“ ставио је на корице свог јеловника ликове гостију, познатих личности. Ту су, уз Волтера, Молијер, Русо, Бенџамин Френклин, Робеспјер...

Франсез“ била је као поручена. После представе свраћало се „chez Prosore“ на чашицу, кафу или мезе, разговарало се о догађајима од прекопута, тоалетама дама и доскочицама господе, распиривали су се трачеви и критиковали или хвалили аутори и глумци. Посао је цветао.

Убрзо је кафе „Прокоп“ постао место састанака прворазредних људи врцавог галског духа: прва књижевна кафана на свету је рођена! У току два следећа века свако ко је носио значајно име или се надао да ће његово то тек постати, из света књижевности, уметности или политике, посећивао је ово пријатно место. Од Лафонтена до Анатола Франса, обухватајући личности као што су Жан-Жак Русо, Бомарше, Балзак, Иго, Верлен, сва највећа имена француске књижевности чинила су листу посетилаца кафеа „Прокопа“.

Одатле су полетеле слободарске идеје 18. века и историја Енциклопедије која је променила свет најтешње је везана за ово место где су у бурном

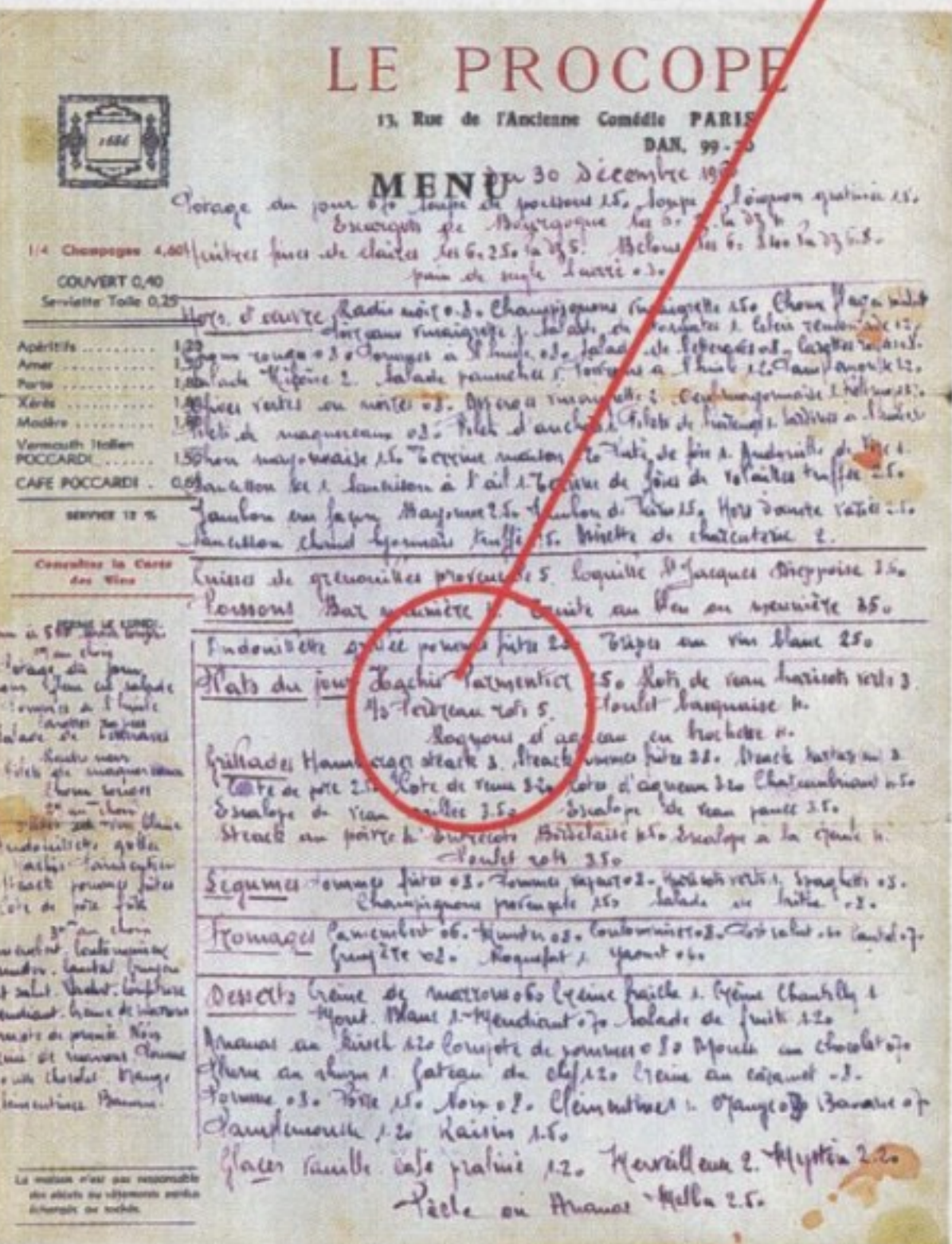
разговору дане и ноћи про-
вондиро Дидро, Даламбер и други
енциклопедисти утирући пут
великој Француској револуци-
ји. А када се лавина покрену-
ла, ту су долазили Дантон, Ма-
ра и Робеспјер док је нешто ка-
сније поручник Бонапарта, не-
мајући да плати рачун, ту за-
ложио свој шешир. Символ
прошних славних дана кафеа
„Прокоп“ ипак остаје Франсоа
Мари Аруе познатији као Вол-
тер, па његов лик, као нека вр-
ста покровитеља, заузима нај-
значајније место у колоплету
портрета посетилаца из дав-
них времена остављајући за
собом чак и Молијера коме је
кафе „Прокоп“ био други дом.

Све то тако пише у проспекту у претходном веку обновљене историјске кафане усред Париза, а ми ћемо им веровати.

Прилажемо јеловник из 1969. године, како бисте на време могли да одлучите шта да наручите ако вас једног дана пут нанесе у Rue de l'Ancienne Comédie број 13.

Пазите, кафана је затворена понедељком! ■

У јеловнику јело
а ла Пармантје,
наравно
од кромпира

Заборављени Пармантје

Кад би једног волшебног дана нестало брашна и пекари не би имали од чега да умесе хлеб, шта бисмо радили?

Да ли би човечанство – да не говоримо о пропасти пекара – било изгубљено и на ивици глади?

Наравно да не би!

Зашто?

Зато што постоји већ умешен и спреман за печење онај мали хлебчић који расте у земљи и само чека да га извадимо, мало очистимо и ставимо у врући пепео, па да га после у власт поједемо, може и са бутером, сланином или кајмаком, а може и без икаквог додатка. Само мало соли.

Ко је то, шта је то?

То је краљ поврћа, најраспрострањенији, најдрагоценији плод земље, хранљив и укусан, који може да исхрани целу планету и да не трепне. Зове се – кромпир.

Кромпир-пире, рестован кромпир, помфрит, па онда кромпир у чорби, у супи, у гулашу, у колачу, у кнедлама, у ваљушцима, у ђувечу, у крофнама, у погачицама, у пити, у салати, у коху, у ролату, с купусом, тестом, са дивљачи, печеном пловком...

У скромнијим куварима кажу да има стотинак начина да се припреми ова чаробна намирница, а ја искрено мислим да их има бар двапут толико.

Ова биљка чији корен, по заповести њеног величанства природе, задебљава ту и тамо где нађе за сходно, па то задебљање бубри и расте тајно у земљи да нико не види све док му опет оно исто величанство не каже: доста! Ова биљка, дакле, храни цело човечанство шепурећи се на столу његових најсиромашнијих ис-

то као и најбогатијих поданика. Као што постоји жетва пшенице, врло важан тренутак у годишњем календару пољопривреде сваке земље, тако постоји и берба кромпира која није мање важна јер, кад прва подбаци, ту је друга да поправи ствар.

То је једногодишња биљка, али опет некако дугогодишња, да кажемо, бесмртна: наиме, можете исећи једну његову кртолу на толико делова колико окаца на себи има и сваки од њих ће оживети и дати нову

биљку са много нових кртолица које ће расти по истом оном закону по коме је расла и њихова чукумбаба. Врста има безброј: ако ћемо према боји, има их жутих, белих, светлосивих, ружичастих, љубичастих, па и, Боже сачувај, црних (код нас их, опет хвала Богу, нема); ако ћемо по величини, има их као орах, па све до мање диње (знате ли онај виц: „Комшија, је л' крупан кромпир?“, пита комшија комшију који у башти вади кромпир. „Па, да видиш, комшија, овај велики и јесте, ал' овај мали није“, одговара комшија комшији); што се облика тиче, једни су цилиндрични, други сферног облика, трећи округли... али оно што им је свима заједничко то је танка кора са којом се заједно могу пећи и кувати и, брате, то што су толико укусни!

Кромпир нам је дошао из Америке. Донели су га шпански мисионари у 16. веку. Од тада је дуго чамео, непознат и запостављен, чекајући дан правде када ће га људи и са ове стране океана прихватити.

Његово освајање Европе ишло је споро и мучно. Испричаћемо вам како је кромпир освојио Французе.

Кад су смелом агроному јавили да је кромпир ископан и покраден, узвикнуо је „Хвала Богу!“ и првом који му је донео вест тутнуо у шаку сребрењак

Готов хлебчић у земљи

Имање на ком је Пармантје узгајао кромпир

**Г. ОГИСТЕН ПАРМАНТЈЕ,
АГРОНОМ И ЕКОНОМИСТА**

Године 1771. Академија у Безансону расписала је конкурс за радове с темом: биљке које би најбоље могле да замене цереалије у временима оскудним. Присети се тада господин Огистен Пармантје како је, као заробљеник у Немачкој, где је следио војску као апотекар током рата са Хановером, уместо хлеба, добијао редовно један оброк који се састојао од неке непознате намирнице, веома укусне и хранљиве. Био је то кромпир који у Француској још ни име није имао. Пармантје напише свој рад, пошаље га на конкурс и – добије награду.

Биљку је познавало свега

неколико научника, али ни они нису показивали неко нарочито занимање за њену судбину. Но, Пармантје је био другачијег кова. Он је одлучио да с кромпиром учини оно што данас називају „промоцијом“ или „презентацијом“ и не слутећи кроз какве ће муке због тога проћи. Навика и незнање удружили су се и на кромпир гледали као да је кулан.

Једни су говорили да се од њега добија грозница, а други да би се земља на којој се кромпир гаји убрзо толико испостила и осиромашила да би за сва времена постала неплодна.

Пармантје је покушао да оповргне све ове заблуде и да истакне многобројне предности ове биљке, па шта кошта да кошта: подносио је молбе, писао радове, истраживао покушавајући да докаже бар толико да кромпир није штетан. Све узалуд. Најзад је успео да од краља Луја XVI добије 25 хектара земље у близини Париза и одмах ту посадио кромпир. Када су мали грмови порасли и кромпир процветао, Пармантје је направио велики букет и однео га у Версај.

Допадне се Лују XVI светлољубичаста боја цвећа, па

ИЗ „ПОЛИТИКИНОГ КУВАРА“ КОЈИ ЈЕ САСТАВИЛА СПАСЕНИЈА-ПАТА МАРКОВИЋ

КРОМПИР „ПАРМАНТЈЕ“

Овај кромпир служи се као додатак уз печење. Прави се на овај начин: исећи кромпир на једнаке коцкице у величини карамел-бомбона. Опрати га, обрисати чистим салветом, па пржити на врло много масти, све док кромпир не буде румене боје. И за ову врсту пржења кромпира треба узети већу количину масти, отприлике онолико колико се узима за поховање меса. Кад је кромпир испржен, vadити га решеткастом лопатицом из масти, мало посолити, измешати и изручити на топлу зделу, у којој ће се служити ■

ЧОРБА „ПАРМАНТЈЕ“

Ова ће вам чорба на столу успешно заменити говеђу супу. Узмите два корена празилука, само онај бели део, па их исецкајте ситно и пропирјаните – пазите да не пожути – на маслу, масти или маслиновом уљу. Тада додајте 600 грама добра кромпира, ољуштена и исечена у комаде, и на све то налијте пола литра чорбе од костију или кључале воде, ако немате чорбу; дајте живу ватру, да то добро ври. Кад је кромпир добро скуван, изгњечите га и процедите кроз чисто цедило или сито. Ту кашу вратите у суд, загрејте, па жељену густину дотерајте чорбом од костију или кључалим млеком.

Кад будете хтели служити, ви у здели разбијте један и по децилитар киселе павлаке и једно жуманце наливајући помало чорбе. Изручите тада сву чорбу у зделу, па спустите у њу комадић свежа масла. Уз чорбу можете на тањиру послужити пропржене коцке од хлеба или обарено суво тесто ■

узме један струк и стави га у рупицу од капута. Видећи то, све даме на двору, да не кажемо куртизане како у изворном тексту пише, уз велико одушевљење ставе по један цвет у рупице које су где на одећи нашле, и тако то постаје модерно.

У међувремену кромпир зри. Кад је дошло време да се већ вади из земље, лукави господин Пармантје, у душу познајући обичан народ, то јест његову радозналост и лакомот, такође се сетивши старе мудре истине да је забрањено воће најслађе, због чега су ваљда онако силно згрешили и наши преци Адам и Ева, постави стражу свуда око њиве, али само преко дана оставивши је током ноћи саму и незаштићену. Као, да је чува од лопова.

И – није се преварио. Једног јутра дођу стражари и панично саопште да је поље покрадено и кромпир ископан. Можете замислити њихово запрепашћење кад је господин Пармантје радосно усклику: „Хвала Богу!“ и првом који му је вест донео у длан утиснуо сребрењак. „Ево вам за добру вест коју сте ми донели!“ Било је то можда први пут да је крађа развеселила покраденог.

Оставио је Пармантје украдени кромпир лоповима да се сладе и да

даље шире причу о укусном плену јер је, наравно, остало довољно плодова и за велики пријем који је приредио и на који је позвао многе угледне људе, међу њима и научнике. Погађате, сва јела била су припремљена од кромпира и сва су била изванредно укусна.

Овако сјајан успех надокнадио је вредном и упорном човеку све муке које је видео док је до циља дошао. Кромпир је ушао у свакодневну исхрану у Француској под именом „pommes de terre“, јабука из земље, а Огистен Пармантје, рођен у Мондидијеу 1737. умро је заборављен 1813. године. Његово име остало је везано само за нека јела која се налазе у куварима или јеловнику неких ресторана, без иједне речи објашњења – ко то беше? ■

Светлана Ненадовић

„Интелигент ерт“, компанија са седиштем у Киркалдију у Шкотској, направила је робота способног да препозна спадате ли у оне који привлаче чежњиве погледе супротног пола.

Андроид у облику главе у стању је да „израчуна“ колико је „женствено“ или „мужевно“ нечије лице као и да утврди ког је пола нека особа и колико има година. Ипак, кажу проналазачи,

ВЕЧЕРА У МРАКУ

У једном ресторану у центру Њујорка недавно је уведена новина која је постала веома популарна.

Реч је о вечерама које се, уз гурманске специјалитете, шампањац и врхунска вина, одвијају у потпуном мраку што, како кажу власници, гостима помаже да се ослободе уобичајене спутаности, опусте се и лакше склопе нова познанства. Једино келнери, опремљени наочарима за ноћно осматрање, могу да виде шта се догађа.

Групи од тридесетак особа које су, плативши 89 долара, присуствовале првој „вечери у мраку“ то, међутим, није сметало јер је одмах по гашењу светла започело гађање кришкама хлеба, ломљење чаша и тањира, а богами и пипкање и штипкање ■

МАДОНА ПИШЕ ЗА ДЕЦУ

Мадона је постала и писац – британска издавачка кућа „Пингвин“ најавила је да ће објавити пет илустрованих књига за децу старију од пет година које је написала позната певачица и глумица.

Ова кућа купила је ауторска права на свих пет књига на енглеском језику, а илустрације у свакој од њих радиће други илустратор.

Прва књига, „Енглеска ружа“, биће објављена у септембру и продаваће се широм света ■

ПРИВЛАЧНИ СТЕ, КАЖЕ РОБОТ

не може баш лако да каже колико су мушкарци привлачни женама.

Директор те компаније Дејвид Каминг поносно изјављује да је овај робот прва машина на свету која може да препозна пол особе у коју гледа, а то учи на основу претходних искустава, на сличан начин на који људски мозак учи у детињству.

Каминг примећује да се робот, додуше, још није из-

вештио у томе да привлачност мушкараца „измери“ као привлачност жена. А разлог је, каже, то што жене мушкарца оцењују више на основу других особина него на основу изгледа.

„Интелигент ерт“ ускоро ће почети масовну производњу тог робота коме је дат надимак Доки и који ће се продавати по цени од 4700 до 7900 долара ■

СЕДАМ СЛАТКИХ ГРЕХОВА

Најаву фирме „Лангнеше“, огранак групе Унилевер, да је за ово лето припремила сладолед са седам нових укуса које је назвала Завист, Похлепа, Шкртост, Раскалашност, Гордост, Лењост и Љутња – оштро су критиковали представници немачке католичке цркве зато што називи означавају седам смртних грехова.

Представник хамбуршке надбискупије Манфред Најлен изјавио је да црква не може да подржи нешто што људе одвраћа од Бога.

Келнска бискупија додала је да људи често користе разне, чак и недопустиве провокативне називе, како би повећали популарност.

Произвођач се, међутим, не осврће на оптужбе и тврди да сладоледи немају никакве везе с вером, па ни са седам смртних грехова. То су, једноставно, „нови јединствени укуси“ ■

Илустровао Драгутин Вукелић

Љубоморни, хировити, склони пороку

ЗАВОЋЕЊЕ У БОЈИ

Живот им је кратак и готово цео век проведу парећи се. За освајање не користе само чудесне боје својих крила, већ и опојне мирисе или укусе чоколаде и дувана!

Колико мукe да се претвориш у ремек-дело природе, а онда тако мало времена за уживање у животу. Таква је судбина највећег броја лептирова који, пошто су прошли кроз четири дуге фазе метаморфозе, у свет одраслих јединки ступају украшени чудесним бојама. Нажалост, њихов живот трајаће само неколико недеља током којих ће им најважније бити да се паре и стварају потомство.

Срећом, постоје и изузеци: неке врсте имају мало дужи животни век, до годину дана. Током зиме склоне се и, као обамрли, мирују све до првих весника наредног пролећа.

Пут до раскошног одела

Лептиров живот почиње од јајета: женка га полаже на биљке које ће послужити као почетна храна у развоју овог инсекта. Ларве, настале из јаја, прво једу његов омотач, а затим брзо и листове на којима се налазе. Како расте, ларва постаје прождрљива гусеница. Кад их је много, могу бити велике штеточине. На овом степену развоја, осим на храну, треба мислити и на одбрану. У ту сврху гусенице развијају различите тактике: од боја готово истоветних околини, да се не би приметиле међу лишћем – до шара које грабљивицама стављају до знања да нису укусне за јело, длачица које луче жареће материје, па до поступака који су у најчешће

мању руку чудни. На пример, бацају се у понор, као да је реч о самоубиству, али ипак остају неповређене.

После стадијума гусенице следи фаза лутке када инсект прекида са свим делатностима. Обавија се скрамом од сопствених излучевина, прилепи се за неку подлогу или се сакрије у шупљину у ишчекивању наредне фазе. Она стиже после једне или више недеља, углавном у зависности од временских услова.

Неке врсте залепршају крилима већ крајем фебруара и почетком марта. Обично је реч о мужјацима који се полако наоружавају опремом за завођење и удаљавају од места рођења да би избегли парење са женама из исте породице.

Питање мириса

Удварање које следи засновано је на мирисним сигнаlima. Одашиљу их и мужјаци и женке јер оба пола су у стању да стварају велике количине феромона. Дуго се мислило да то раде само женке, јер су њихове жлезде за производњу ових хормона добро видљиве, а и зато што њихов мирис надалеко може да се осети, све док не допре до длакавих пипака будућих младожења снабдених хиљадама чулних длачица.

Да би одговорили на мирисне поруке женки, и мужјаци луче феромоне. Њихови мириси имају мањи домет, пријатнији су и може да их осе-

ти и човек: миришу на чоколаду, дукан, јасмин, а шире се из микроскопских органа сакривених свуда по телу. Кад партнери изаберу једно друго, почиње парење.

За многе лептирове важи правило полигамије, али мужјаци у неким случајевима дају све од себе да се њихова женка не пари с другим. Код рода *Parnassius*, на пример, мужјак после парења прави женки неку врсту појаса невиности: запушач који спречава улазак туђе сперме. Тако је сигуран да ће јаја која ће бити положена бити његова.

Пијани лептири

Живот лептирова, иако кратак, не протиче искључиво у парењу. Они морају и да једу, а навике у исхрани се разликују од врсте до врсте. Највећи број храни се цветним нектаром који сисају захваљујући усном апарату претвореном у рилицу, неку врсту цевчице којом усисавају слатку течност. Кад је лептир не користи, она стоји спирално увијена испод главе.

Одабир цвета који ће лептировима послужити као трпеза

Жил Мартин, који је начинио ове фотографије, намешта се да сними лептира приљубљеног уз стабло негде у тропској прашуми Костарике

СВЕ САМИ РЕКОРДИ

Могу да буду дугачки од 32 до мање од два центиметра. Лептирова има разних величина, као и боја и облика. Ови инсекти припадају реду Lepidoptera, који има 150.000 врста, а од којих је правих лептирова само 20.000.

Остали су такозвани ноћни лептирови (лептирице), мање обојених крила, којима је ноћ – дан.

Највећа крила има *Attacus atlas*, веома леп лептир из Малезије, на слици лево ■

зависи у почетку од боје и мириса, али чим на њега слете, микроскопски органи укуса на ножицама или с обе стране главе дају допунске податке о укусу изабране хране. Тек тада се рилица разматава и почиње ручак.

Неке друге врсте лептирова више воле да се хране соковима незрелог воћа. У том случају често се догађа да се ови инсекти напију од сокова насталих врењем воћа. Понекад то пређе у навiku, као код лептирова из рода *Jasio*, који су примећени како своје цвечице завлаче у конзерве од пива или у алкохолна пића.

Постоје и лептирови који не мисле много на храну јер живе само неколико дана, колико им је довољно да се оплоде: за то време црпу залихе које су нагомилили у фази гусенице.

Живот лептирова кратак је, али буран. Дуг је њихов пут до постизања лепоте, а на располагању имају само неколико дана да је пренесу даље ■

З. М.

Игра шара

Невероватна разноликост боја и шара на крилима лептирова проистиче из посебног распореда микроскопски малих љуспица од којих су сачињена, а које изгледају као црепови на крову куће. Љуспице у разним бојама слажу се једне преко других и дају крилима

најразноврсније нијансе. Боје имају различито „порекло“: црна, црвена, сива и беж обојене су пигментима присутним у крилима, док тамноплава, бела и наранџаста настају захваљујући игри светлости, угловима под којим су сложене љуспице и интерференције

светлости. На крилима неких врста има и по 400 љуспица на квадратном милиметру које с невероватном тачношћу исцртавају геометријске фигуре. Неке од тих слика служе да би се освојио партнер, а неке за прилагођавање околини ■

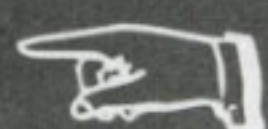
Caligo eurilochus, заслужио је име совуљага, због цртежа два велика ока на доњем делу крила, попут

оних које има ноћна грабљивица. Када је у опасности, лептир-сова савије крила подражавајући птице грабљивице, а ове често не примете варку и одлазе.

Каква варка

Лептирови су краљеви прерушавања, а другачије не би ни могло да буде будући да немају друго оружје за одбрану. Боје и облици крила омогућавају им да се утопе међу цветове

ПРЕСВЛАЧЕЊЕ ЛУТКЕ

Коначном образовању одрасле јединке претходи облик познат као лутка (на слици је метаморфоза *Caligo Mnemon*). Пошто је инсект одређено време провео у за-

штитном омотачу, ослобађа га се и потпуно мења изглед: мала лутка добија крила и невероватне боје, а одмах је спремна и за парење ком претходи сложена игра удварања: шепурење бојама и одашиљање мирисних твари (феромона) ■

Врста: *Pieris brassicae*
Распрострањеност: Европа

Врста: *Parnassius apollo*
Распрострањеност: Европа

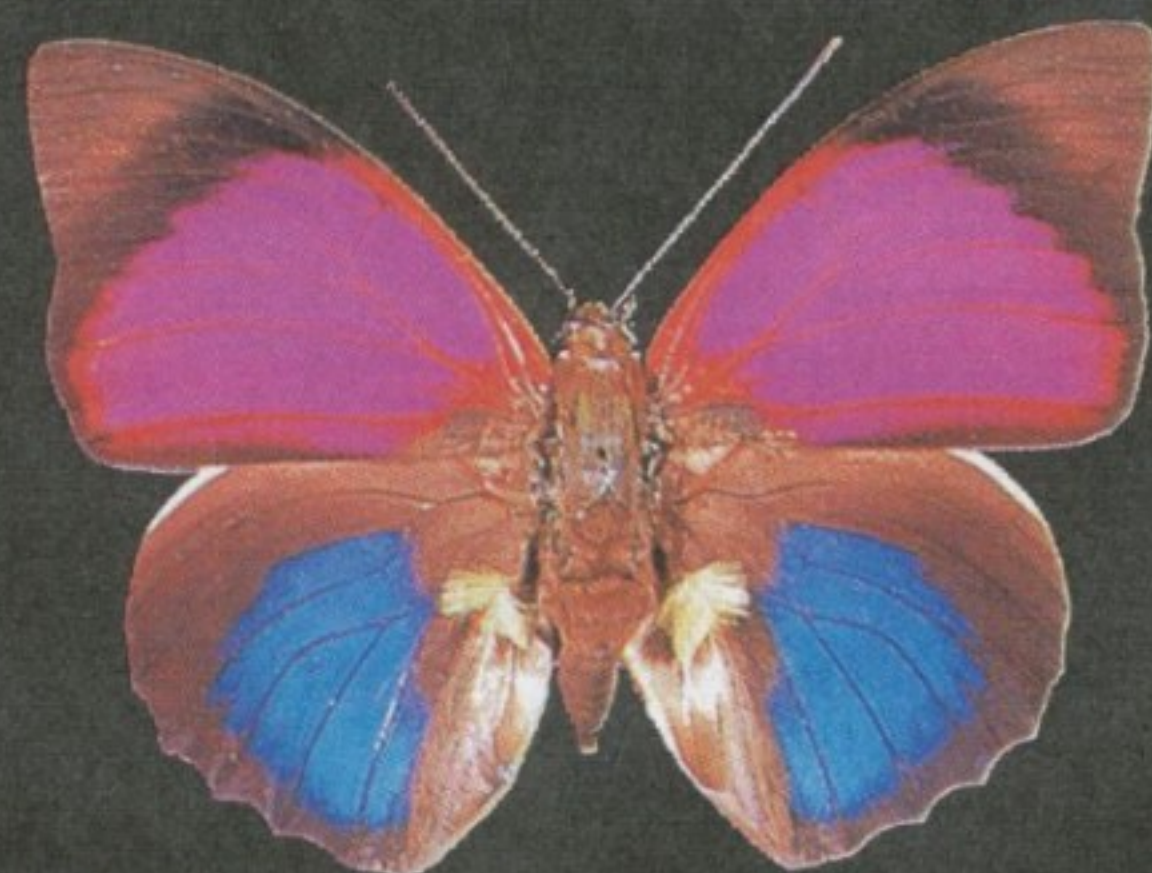
Врста: *Ornithoptera paradisea*
Распрострањеност: Нова Гвинеја

Врста: *Agrias sardanapalus*
Распрострањеност: Јужна Америка

Врста: *Aglais uricae*
Распрострањеност: Европа

Врста: *Agrias sardanapalus*
Распрострањеност: Јужна Америка

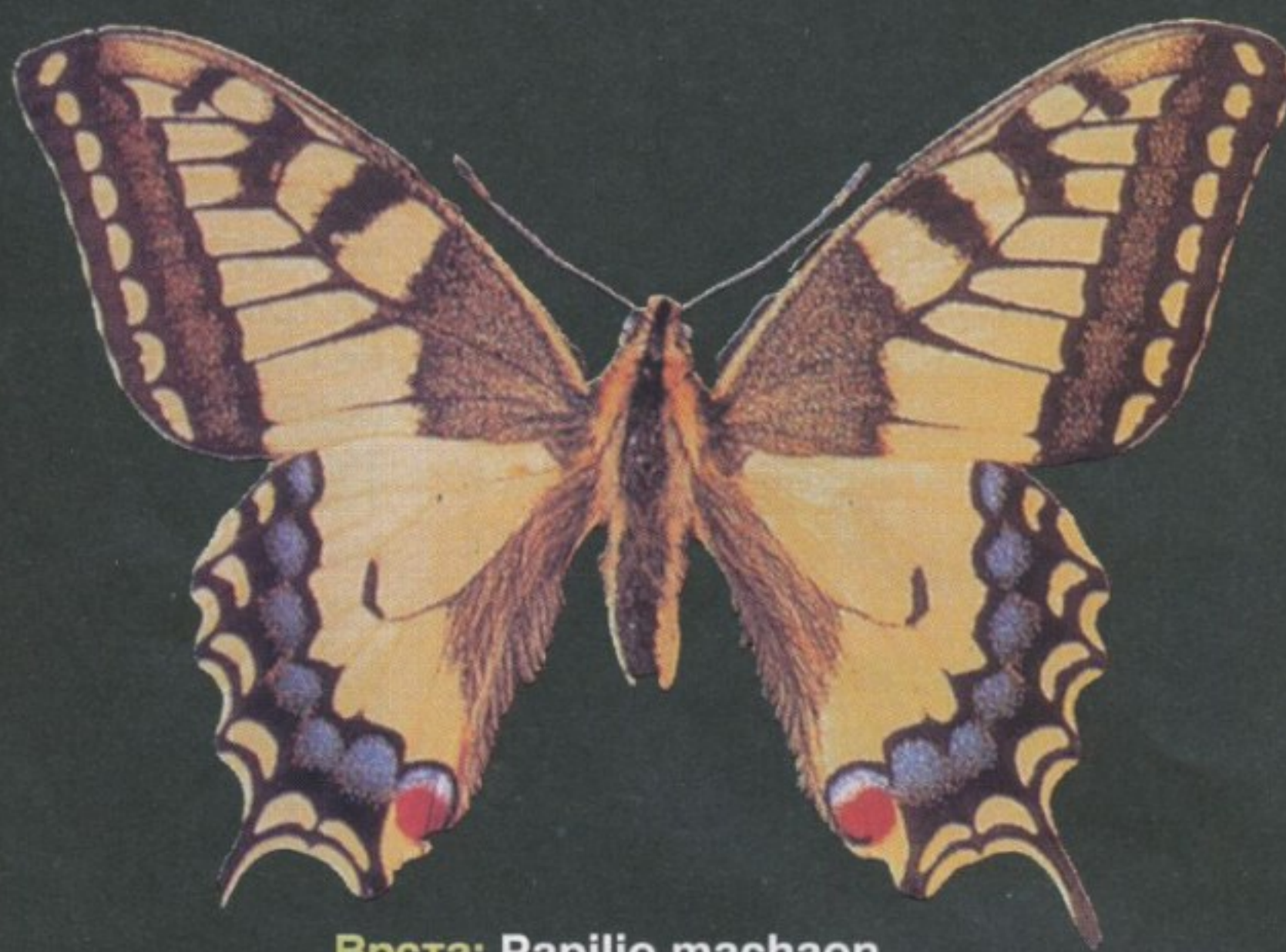
Врста: *Ornithoptera rothschildi*
Распрострањеност: Нова Гвинеја

Врста: *Danaus plexippus*
Распрострањеност: Северна Америка

Врста: *Bhutanitis thaidina*
Распрострањеност: југоисточна Азија

Врста: *Papilio machaon*
Распрострањеност: Европа

Врста: *Dismorphia astynome*
Распрострањеност: Јужна Америка

Врста: *Acraea acrita*
Распрострањеност: Африка

Врста: *Morpho retenor*
Распрострањеност: Јужна Америка

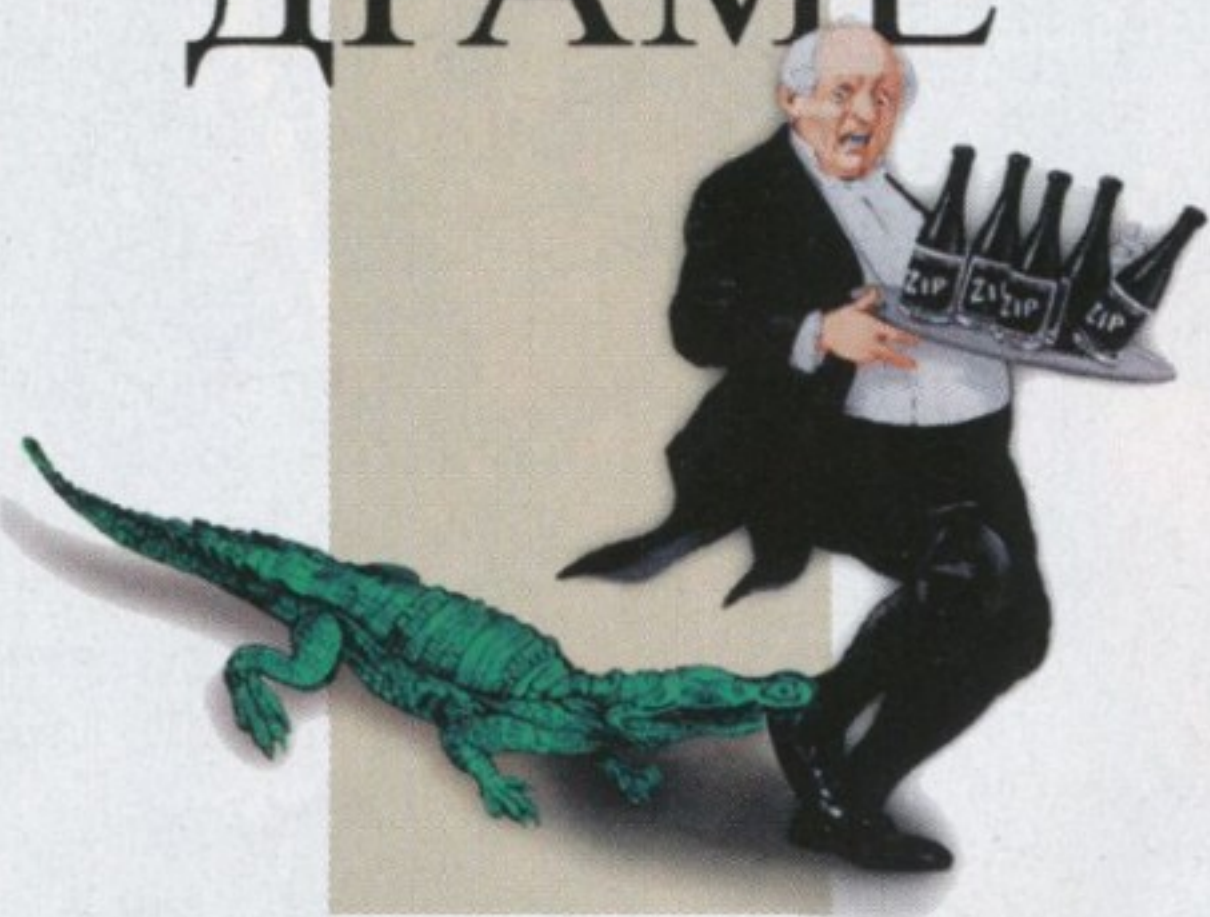

Врста: *Delias acalis*
Распрострањеност: југоисточна Азија

Врста: *Heliconius erato*
Распрострањеност: Јужна Америка

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

Четири је изјутра. Последњих шест сати провела сам у фотељи у углу не скидајући поглед са болничарки које нешто неуморно проверавају и подешавају око сплета цевчица прикачених за тело на кревету. По изразима њихових лица и изненадној ужурбаности видим да их здравствено стање умрлог из неког разлога одједном забрињава.

Мени се чини да је све у најбољем реду. Израз његовог лица јесте укочен, али оно је и даље обликовано благим руменилом, покојник и даље дише, а откуцаји срца су му равномерни и правилни као откуцаји сата упркос томе што су му плућа пре неколико тренутака отказала и почела да се пуне водом. С времена на време болничарке обрћу тело с леве на десну страну како се текућина не би слила искључиво на једну.

Живот на поклон

У једном тренутку навлаче му бели пластични прслук на надувавање који жестоким вибрирањем „исушује“ плућа. Чини се као да је нека невидљива сила јадника шчепала за рамена и кренула да га дрмуса не би ли га повратила из мртвих. Неколико часака касније све се поново враћа „у нормалу“. Болничарке прате рад монитора како би и на најмањи наговештај срчаног удара предузеле шта треба. Када једна ноктом загребе табан мртвог човека, стопало које извирује испод снежнобелог чаршава грчи се и трза.

Ништа од свега чему сам била сведок не одговара ономе што сам очекивала.

Када сам претходне вечери стигла у болницу „Северна Калифорнија“, веровала сам да ћу бити очевидац муњевито изведеног хируршког захвата крунисаног чудесним васкрснућем на смрт оболелог пацијента, враћеног у живот захваљујући несебичности потпуног странца који му је пре смрти завештао део сопственог тела. Очекивала сам узвишеност узвишене одлуке каква је несумњиво та да вољом једног човека други добије живот на поклон.

Истини за вољу, у припремним истраживањима новинарске теме ништа ми није давало повода да поверујем како би ико могао бити претерано расположен да се позабави „мојим“ мртвацем, добровољним даваоцем. Чак и хирурзи с којима сам имала прилике да поразговарам настојали су да се, ако икако могу, што мање баве темом. И када их помињу, чине то најчешће из забринутости да би завештани орган до примаоца могао да стигне прекасно.

Велика превара

Након шест сати бдења, као да сам на трагу истине. Гледано из угла болничке собе у

НОЋ СА ЖИВИМ

Органи похрањени у хемикалије или стављени на лед опстају свега неколико сати. Људско тело неупоредиво је zgodнији „контејнер“

ИГРА ЧЕКАЊА

Већ у првим тренуцима после смрти у људском телу догађају се велике промене. Количина калијума у организму опада, количина соли расте, а ћелије се пуне течношћу. С престанком рада хипофизе, срце преплављује млечна киселина, слично ономе што се дешава с мишићима исцрпљеног маратонца. Слободни радикали несметано круже унаоколо нападајући остале ћелије. Веома брзо одумирање креће током чији је крајњи исход немогуће преокренути. Ћелијске опне постају све порозније, покреће се „ген смрти“, оштећене ћелије почињу да се самоуништавају. А све то у размаку од једва неколико минута.

Кад говоре о недовољном броју добровољних давалаца, поборници транспланта-

ције обично имају на уму неспремност да се делови сопственог тела завештају другима. Мада исправна, њихова тврдња неоправдано баца у заснак другу, ништа

мање одсудну чињеницу. Заstraшујуће кратак временски рок у коме би трансплантацију, да би била успешна, требало извести.

Због брзине којом ћелије људског тела одумиру након што нам срце откаже, чак и завештани органи оних који

умру код куће, страдају у саобраћајној несрећи, па чак и давалаца који умру у колима хитне помоћи на путу до болнице, или на операционом столу, најчешће су практично неупотребљиви.

Од просечна 2,4 милиона годишњих смртних случајева у САД, свега 12.000 везано је за органе који би могли да се употребе за пресађивање. У нешто више од педесет одсто случајева од те, ионако скромне, бројке, недостаје неопходна сагласност родбине ■

МРТВАЦЕМ

Мени се чини да је све у најбољем реду. Израз лица јесте му укочен, али оно је ипак обликовано благим руменилом, срце ради као сат, а мртвац дише. Када му болничарка ноктом загребе табан, стопало се грчи и трза

којој трочлана екипа болничарки уиграно ради свој посао, више је него јасно да је прави пацијент Завештани орган, а не Добровољни давалац. Људско тело дође му ту као некаква од природе дата посуда, најбезбедније место за чување завештаног дела до тренутка пресађивања.

Дешава се да од тренутка смрти даваоца до преузимања органа протекне и више од 24 часа. И сам захват по правилу траје сатима. Томе треба додати време потребно да се претходно обаве неопходна испитивања крви, „усаглашености“ ткива и пребацивање медицинских стручњака на лице места, често с краја на крај земље. При том је завештано срце (рецимо) – и под условом да је у критичним тренуцима одржавано масажом, „накљукано“ хемикалијама и благовремено стављено на лед – употребљиво највише шест сати након што се нађе изван тела коме је првобитно припадало.

Отуда се завештани органи готово никада не одстрањују из тела даваоца непо-

средно након клиничке смрти. Уместо тога, на сцену ступају специјализоване екипе – у САД то су Калифорнијске мреже добровољних давалаца органа за трансплантацију. Њихов задатак: да што је дуже могуће вештачки одрже виталне функције даваоца и тако завештани орган сачувају до тренутка његовог пресађивања.

Када паратироидна жлезда престане да регулише количину калцијума у организму – предуслов за правилан рад срца – медицински тимови за „очување виталних функција“ у тренутку обезбеђују недостајући калцијум инфузијом. А када, после клиничке смрти, крвни притисак почне нагло да пада, иста екипа стручњака стара се да у организам правовремено притекне потребна количина средстава за сужавање крвних судова. Док је давалац био жив, тај посао обављао је мозак.

Након клиничке смрти, задатак преузимају стручњаци. У овом случају, болничарке би требало да наведу тело да поверује како је живо и здраво читава 24 сата након што је умрло зато што ће, према проценама, толико времена бити потребно да се припреме за пресађивање и приведу га крају.

О оптимистима и смртно хладним стопалима

У ери микросонди које се кроз ногу пацијента шаљу до зачепљених срчаних артерија и генетике која омогућава лечење одређеног броја обољења и пре појаве првих знакова болести, пресађивање им се одједном чини као безнадежно превазиђен и готово варварски начин спасавања живота.

Показаће се да у том осећању нисам усамљена и да, неочекивано, уживам

подршку која долази са не може бити вишег места. Патолог Нил Тиз, професор Њујоршког универзитета, истраживач који је први и практично доказао како би пресађене основне (стем) ћелије могле на себе да преузму улогу ћелија оболеле људске јетре, верује да ће у будућности генетско обнављање оболелих и оштећених органа у потпуности истиснути пресађивање.

Он процењује да нас од тренутка када ће медицина бити у стању да људском телу „нареди“ да из складишта у коштаном сржи до оболеле јетре проследи потребан број стем ћелија дели највише пет година. То би, верује Тиз, требало да нам омогући да сопствено тело обновимо и излечимо од хепатитиса (жутице) А и Б, тако рећи сами од себе.

И поред великог броја истраживања у овој области, ни највећи оптимисти ипак не предсказују скори крај ере пресађивања органа. Кардиоваскуларни патолог Чарлс Мари чак верује да нас од тог тренутка дели добрих стотинак година. „Што, наравно, не значи да других могућности нема и да им се не треба надати“, каже он.

После ноћи проведене на одељењу интензивне неге крај кревета добровољног даваоца, мало је рећи да се слажем с њим. Мада ми на памет не пада да то поверим болничаркама, осећам необичну блискост с телом на кревету.

Нешто у чињеници да неочешљан и наг, до појаса прекривен чаршавом, лежи изложен погледима потпуних странаца чини га узнемирујуће рањивим. Неумољиво болничко осветљење све разоткрива: и млохавост некада очигледно моћних мишица, и обресе кошчаних ногу испод белог чаршава и грудни кош који је једном, слутим, измамљивао уздахе зависти и дивљења.

Једно стопало, десно, начас је извирило испод чаршава. У том тренутку једва сам одолела пориву да обухватим и трљањем загрејем тих пет ножних прстију који мора да су смртно хладни ■

Џенифер Кан
новијарка америчког часописа „Wired“

Похвала Еразму Ротердамском

СРАМОТА ЗА ПОРОДИЦУ – СВЕТЛОСТ ЗА СВЕТ

„Необразованих свештеника има свуда у изобиљу“, писао је пре пола миленијума први професионални књижевник у Европи.

„Људе као што сам ја тешко је наћи у неколико векова!“

Када је 1509. као осамнаестогодишњи младич сео на енглески престо, краљ Хенри VIII послао је у Рим писмо у коме је, између осталог, стајало: „До сада си свој терет носио сам: пружи ми сада задовољство да ти помогнем и заштитим те докле ми моћ сеже. Твоја добробит свима нам је драгоценца. Дођи у Енглеску и увери се у добродошлицу. Ти ћеш одредити своје услове – они ће бити онолико широкогрудни и часни колико то теби двадесет

одговара. Твоје ћемо присуство међу нама сматрати најдрагоценијим поседом“.

Очигледно је да млађаном краљу, иначе вишеструко даровитом и много образованијем од свих његових претходника, нису недостајале ни мудрост ни лукава снисходљивост, као ни онај и те како значајан осећај за ласкање. Позив је, наиме, упућен четрдесет трогодишњем Еразму Ротердамском, по мишљењу многих најумнијем и најславнијем човеку тог доба, коме су, са страхопоштовањем, покушавале да се додворе најузвишеније главе епохе, од владара силника до ништа бољих папа, ма како да су неки, дубоко у себи, потајно жудели да управо том Еразму од-

рубе његову мудру и по њих опасну главу.

Ипак, Еразмово име, углед и слава, за које нису постојале никакве границе, још више ће се разгласити широм писмене Европе тек после појаве величанствене „Похвале лудости“, његовог најпознатијег дела. Он сам, међутим, целог живота упорно је одбијао најузвишеније почести и најласкавија устоличења. Самоуверен, поносан на своје одважно перо и снагу мисли која га води, напомиње: „Ја пишем оно што ће живети вечно!“. А писао је у заиста злом времену, кад су се и истина и јавно казивање о њој досезале тешко, а глава губила лако.

Као свемогући владар и неоговорни судија, католичка

црква је налагала да свако мишљење и свако дело – филозофско, научно и уметничко – мора да буде у њеној служби и њој за корист.

Жељени Вољени

Рођење и детињство највећег хуманисте нису обасјани радошћу и спокојем. И сам његов долазак на свет обележен је сенком црквеног греха који тада није ни редак ни кажњив: из ванбрачне везе свештеника Рогеријуса Герардуса и удовице Маргарете рођен је у Ротердаму, највероватније 1466. године, дечак који од оца није наследио чак ни презиме.

Иронија му се насмејала већ на крштењу: малишану дају

Еразмо Ротердамски
1523. године како га
је видео Ханс
Холбајн Млађи

ПОПУЛТАРНИ
ЗАБАВНИК

30. 5. 2003.

нежно име Дезидеријус Еразмус – Жељени Вољени. Ово друго име постаће прво и њему ће онај који ће га прославити додати придев Ротердамски. Али, већ више од пола миленијума довољно је да се каже само Еразмо и да се у целом свету зна на кога се мисли.

Ако је, дакле, на врхунцу славе за све *lumen mundi* – светло света, како га из поштовања називају, за најближе је био – „породична срамота“. Ни Вољени ни Жељени остаје у дечачком добу без оба родитеља, никоме потребан и свима на сметњи. Рођаци га прихватају тек толико док не разграбе оно мало сиротиње од наслеђа, а онда га, у деветој години, удомљавају у црквеној школи. Ту голобради Еразмо и стиче запањујуће знање латинског језика и на њему ће узвишеним стилем написати сва дела. Истински се труди да заволи и прихвати мукотрпни монашки живот јер му он омогућава да до миле воље чита ретке и драгоцене књиге. Увек ће га пратити та незасита духовна глад – за књиге ће без двоумљења трошити и последњу пару. „Мој дом је тамо где имам библио-

теку“, писао је. Године 1492, кад Колумбо открива Америку, двадесет шестогодишњи Еразмо навлачи мантију у строгом реду светог Августина. Сањари о Паризу и знањима која се тамо стичу.

Како напунити кожу и новчаник

Захваљујући добродушности и разумевању Хенрија од Бергена, бискупа Камбреа, чији је секретар, Еразмо успева да се са нешто новца домогне Париза и студија теологије.

Има 33 године. И док се његов углед већ шири, тело копни и слаби. Таквог га један пријатељ позива у Енглеску, у своју кућу у Гриничу, предграђу Лондона. Ту, у кући пријатеља, Еразмо упознаје двадесет двогодишњег Томаса Мора, будућег славног писца „Утопије“. Иако млад, Мор је већ толико угледан да Еразму омогући познанство са осмогодишњим дечаком, будућим Хенријем VIII, који ће добро запамтити тај сусрет. Еразмо има приступ чак на енглески двор. Дружи се са студентима и професорима универзитета у Оксфорду, што на њега оставља дубок утисак: тад се преобразио у озбиљног и савесног научника.

О дотадашњим теолозима, као и својим савременицима, отворено говори

као о и незналицама, који „нису у стању да упознају чак ни саме себе“, а огрезли су у пороке и преваре. Не недостаје му и изузетна самоувереност: „Необразованих свештеника има свуда: људе као што сам ја тешко је наћи у неколико векова!“.

Опет је у Паризу где убрзо објављује збирку од 818 изрека и цитата класичних писаца, сасвим у складу с тим добом. Али, Еразмо је сваку мисао пропратио и кратким сатиричним коментаром савремених, најчешће црквених појава: „У Светом писму за свештенике се каже да гутају грехе народа“, пише Еразмо, „а њима је толико тешко да сваре грехе да морају пити најбоље вино да би их лакше прогутали!“.

Књига одмах постаје оно-времени бестселер, права благодет за писце и говорнике: продаје се тако добро да пуну годину дана Еразмо најзад може да „напуни и кожу и новчаник“. У следећих осам година објављује неколико прерађених издања ове књиге проширивши је на 3260 изрека и коментара. За његовог живота појавило се чак 60 издања на већини значајних европских језика!

Како Еразмова слава расте, тако се све већа опасност надвија над његову главу. Истина, црква му, да би га ућуткала, нуди више него примамљив положај бискупа, па чак и кардинала широм Европе, али он упорно

одбија сва ласкања и признања. „Најузвишенија ствар јесте бити достојан људског рода“, наглашава Еразмо, иначе први модерни професионални писац, чије се присуство тада осећа свуда, од Енглеске до Италије.

Тек неколико поздрава

Као ментор двојице синова краља Хенрија VII прати младиче у Болоњу. Ту за годину дана ишчитава све што налази у богатим библиотекама. Ускоро је опет у Енглеској: на чувеном Кембриџу предаје грчки. Затим је поново у Италији, где у Торину 1506. године стиче звање доктора теологије. У Венецији припрема још једно и још шире издање већ знамените збирке класичних изрека и цитата, наравно, уз нове, још оштрије коментаре, иако свестан да живи у времену кад „ни шала не остаје некажњена“. Машта о Риму, као једном од средишта античке мисли и уметности и престоници хришћанства.

Међутим, напушта га брзо и са огорчењем.

Тада стиже и споменуто писмо новокрунисаног Хенрија VIII, и он се опет запуђује преко Алпа, у Енглеску, код Томаса Мора.

Чак и тако искусан и обзрив ум какав је био Еразмо Ротердамски поверовао је примамљивим речима једног Хенрија VIII. Научник и мислилац који је целог живота безуспешно покушавао да се склони од свеопште нечовечности и дволичности, који је од свих признања и понуда прихватио само мир за себе, свој рад и своју

Насловна страна базелског издања „Похвале лудости“ из 1676. године

Како лудост приповеда – гавира Ханса Холбајна Млађег из Еразмове књиге

мисао, у осамнаестогодишњем младићу, готово девојачког лица, сигурно није могао да наслути будућег изузетно осионог и немилосрдног владара.

Од шест својих жена краљ ће хладнокрвно смакнути две. Краљев лични целат одрубите, јавно и уз подругивање Његовог величанства, и такву главу каква је била Томаса Мора јер је мислила другачије од краљеве.

А за пет година, колико је боравио у Енглеској, Еразмо

небројена добра кад би им једног дана дошла памет у главу! Памет, рекох? Само зрнце оне соли коју спомиње Христ! Тако уверљиво описују све што се дешава у паклу као да су више година били становници те државе.

Еразмо се не руга само цркви и њеним великодостојницима, већ и мноштву других занимања без истинских вредности и њему изнад свега важног човекољубља.

Све то казује Лудост, али лудост у нарочитом смислу.

Дајући наслов делу и посвећујући га умном Томасу Мору, Еразмо је, на свој начин, направио духовиту и вишесмислену игру речи напомињући да је „једино Лудост кадра да увесељава и богове и људе“.

У латинизираним грчком називу књиге *Encomium Moriae* јасно се назире презиме оног коме је посвећена. Истовремено, *морос* је грчка реч за будалу, а мо-

Студија руку и руке са друге Холбајнове слике Еразма Ротердамског. Ова се слика налази у Лувру.

је од Хенрија VIII добио само неколико повремених, успутних и посредних поздрава...

„Похвалу лудости“ Еразмо посвећује најближем пријатељу Томасу Мору. Најзад, књига је и написана у његовој кући, и то за само седам дана. Првобитно је замишљена као духовит памфлет, јер Еразмо је и врстан сатиричар, али се, по објављивању, показало да је то за цркву, дакле власт, најопаснија књига тог времена и одмах је стављена на злогласни и злослутни папски индекс забрањених књига. То је значило да ломача с везаним Еразмом на њој може да буде потпаљена сваког часа: беспштедне оптужбе које храбро и мудро изговара Лудост, а иза које покушава да се скрије највеће хуманистичко име епохе, потресала је Ватикан, односно цркву и цео друштвени поредак у самим темељима.

Становници државе Пакао

„Када би врховни поглавари цркве, који су Христови намесници, тежили да се угледају на његов живот, да подносе његово сиромаштво и муку, да проучавају његову науку, да носе његов крст, да презиру све што је светско – ко би на свету био несрећнији од њих“, отворено пита Лудост, односно Еразмо. „Они би изгубили

риа за лудост. По Еразмовом схватању, мориа не значи само лудост и бесмисленост, незнање и глупост, већ и нагон и простоту насупрот мудрости и разуму. Цео људски род, подсећа он, дугује своје постојање лудости.

Не називајући то љубављу, већ лудошћу, Еразмо се подругује и привлачности полова износећи јавно, пре скоро пола миленијума, своја размишљања о најинтимнијим деловима људског тела и живота, а који су за цркву и његово доба били један од основних забрана.

„А зашто ја не бих, по свом обичају, говорила вама отвореније“, мудрује Лудост. „Питам ја вас, зар богове или људе рађају удови као што су глава, лице, груди, руке, уши, који се сматрају као угледни удови тела? Не бих рекла! Уд који продужава људски род тако је глуп и тако смештан да му ни име не можеш изрећи без кикотања. Он је онај свети извор из кога сви црпе живот... Укратко, људски живот није ништа друго до извесна игра Лудости.“

Тако говори Еразмова Лудост не допуштајући да ма ко и ма шта остане по страни њене сатире, па ни сам Еразмо и његово огромно знање.

Те и такве истине није смео, или није умео, изрећи ниједан његов савременик.

Ерупција звана „Похвала лудости“ почела је да тресе Европу.

Једино уживање – штампарија

„Здраво, речити мој Море, и труди се да марљиво браниш своју Лудост“, исписује Еразмо крај посвете, „НА СЕЛУ, 9. ЈУНА 1508“.

Две године чувао је рукопис књиге која ће ускоро привући бројне читаоце. Претпоставља се да га је управо Томас Мор тајним путевима послао у Париз где је штампан 1511. За само неколико месеци „Похвала“ доживљава седам, а за Еразмовог живота чак четрдесет издања на дванаест језика! Један оксфордски књижевник бележи 1520. године да

трећину његовог промета чине дела Еразма Ротердамског. Тих година „Похвала лудости“ незадрживо кружи Европом у хиљадама примерака.

И док најумније главе пишу Еразму праве хвалоспеве, (Франсоа Рабле назива га својим оцем!), црква прети и бесни, лажно ласка и истински покушава да подмити непоткупљивог сатиричара. Његово перо, међутим, као да је у тој поживот опасној бури добило нови замах и надахнуће: позива државнике да створе светску државу, сваки национализам назива проклетством људског рода, машта о замени теологије „Христовом филозофијом“, гнуша се сваког фанатизма, и католичког и протестантског, свестан да у сваком клању побеђује само нечовечност, а страда Човек. Како се не приклања ниједној струји, нападају га сви.

Године 1514. објављује „Облике свакодневног живота“, збирку расправа о браку и моралу, са сасвим одређеним медицинским и телесним упутствима девојкама и младићима, поготово о интимном животу. Узалуд шпански краљ Карло V прети смртном казном свакоме ко буде читао „ту скарадрост и јерес“: Одмах је продато 24.000 књига! Све до 1550. године само је Библија имала већу прођу и читаност. Еразмова слава расте, број непријатеља се увећава. Његове већ сто-

лећима чуване портрете раде у више наврата Албрехт Дирер и Ханс Холбајн Млађи.

Савременици га описују као готово неугледног старчића, ниског раста, мршаваг и бледог, са slabим гласом и нежним рукама, дугим шиљатим носем и плавосивим очима које су искриле од чудесне проицљивости. „Мора се поднети све што нам судбина доноси“, писао је. „Смирено објашњење може да учини више од опште осуде“. Волео је славу, али је, као многе умне и племените душе, мукотрпно радио дан и ноћ да би могао да носи тај силни терет. И кад је дошло и до раскола на римокатоличку и протестантску цркву, Еразмо је остао свој. Никада се није одрекао истинског хришћанства,

иако нико као он није осуђивао све његове изопачености: „Подносићу Цркву до оног дана док не будем видео бољу..

При крају живота покушава да се смири у Базелу. Муче га чиреви, главобоља, зубобоља, несаница, камење у бубрезима, реума и честе прехладе: на Диреровим цртежима уочавају се његове натечене руке. Од свега му је остало још једино непомућено уживање: иако болестан, данима седи у штампарији и мирно припрема своје рукописе за објављивање.

Сасвим горким и безнадно неутешним учиниће га смрт Томаса Мора који је на стратишту „одбранио своју лудост“. А иронија (или лудост) походиће га последњи пут почетком јуна 1536. године у виду неизлечиве дизентерије. Свестан да је свему крај, Еразмо не тражи ни свештеника ни исповедника. Умире без црквеног благослова стално призивајући имена Марије и Христа. Базел му приређује свечану сахрану и гробницу у самој катедрали. Све што је остало иза њега тестаментом намењује за збрињавање болесника, старих и немоћних, за мироз сиротим девојкама и школовање даровитих младића.

Цркви није оставио ништа ■

Иван Лончар

ПОДТИКНИ
ЗАБАВНИК

30.5.2003.

НАШ ВЕЛИКИ, ВЕЛИКИ, ВЕЛИКИ КОНКУРС

КАД ^{ПОЛИТИКИН}ЗАБАВНИК БУДЕ...

За све од 7 до ~~107!~~
207!

Да ли сте себе замишљали
у 2103. години?

Шта ће бити око вас, каква ће се
музика слушати, у чему ће се људи
превозити, каква ће бити мода, како ће
изгледати куће, какви ће све спортови
постојати, на шта ће личити авиони,
аутомобили, бицикли, бродови, возови?

Како ће изгледати ^{ПОЛИТИКИН}ЗАБАВНИК?

НАПИШИТЕ
ИЛИ
НАЦРТАЈТЕ!!!

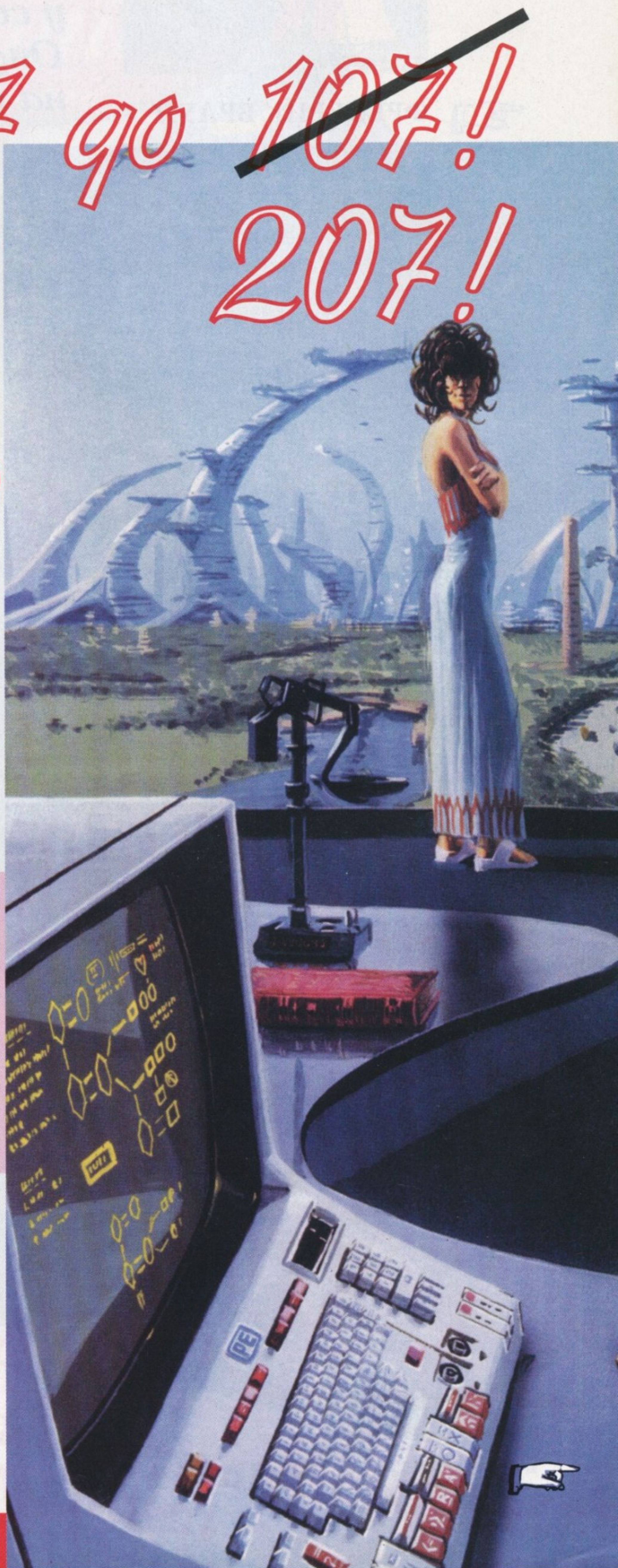
ПОШАЉИТЕ
СВОЈЕ
РАДОВЕ НА
НАШУ АДРЕСУ:

РЕДАКЦИЈА
„ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА“
ЗА „КОНКУРС“
МАКЕДОНСКА 29
11000 БЕОГРАД

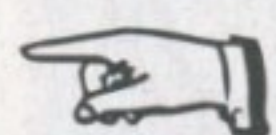
Конкурс је отворен до краја маја ове године,
али можете мало и да закасните.
Мало, рецимо недељу дана!

ЛИКОВНЕ РАДОВЕ прегледаће наш жири
у коме су: професор Растко Ђирић,
професор Зоран Блажина и професор Душан
Глушац, ликовно-графички уредник
„Политикиног Забавника“.

ЛИТЕРАРНЕ РАДОВЕ оцењиваће жири: Игор
Коларов, књижевник, добитник „Забавникове“
награде за најбоље књижевно дело намењено
младима у 2002. години, Биљана Ступар, главни
уредник „Просветног прегледа“, и Недељка
Сташић, заменик главног уредника „Забавника“.

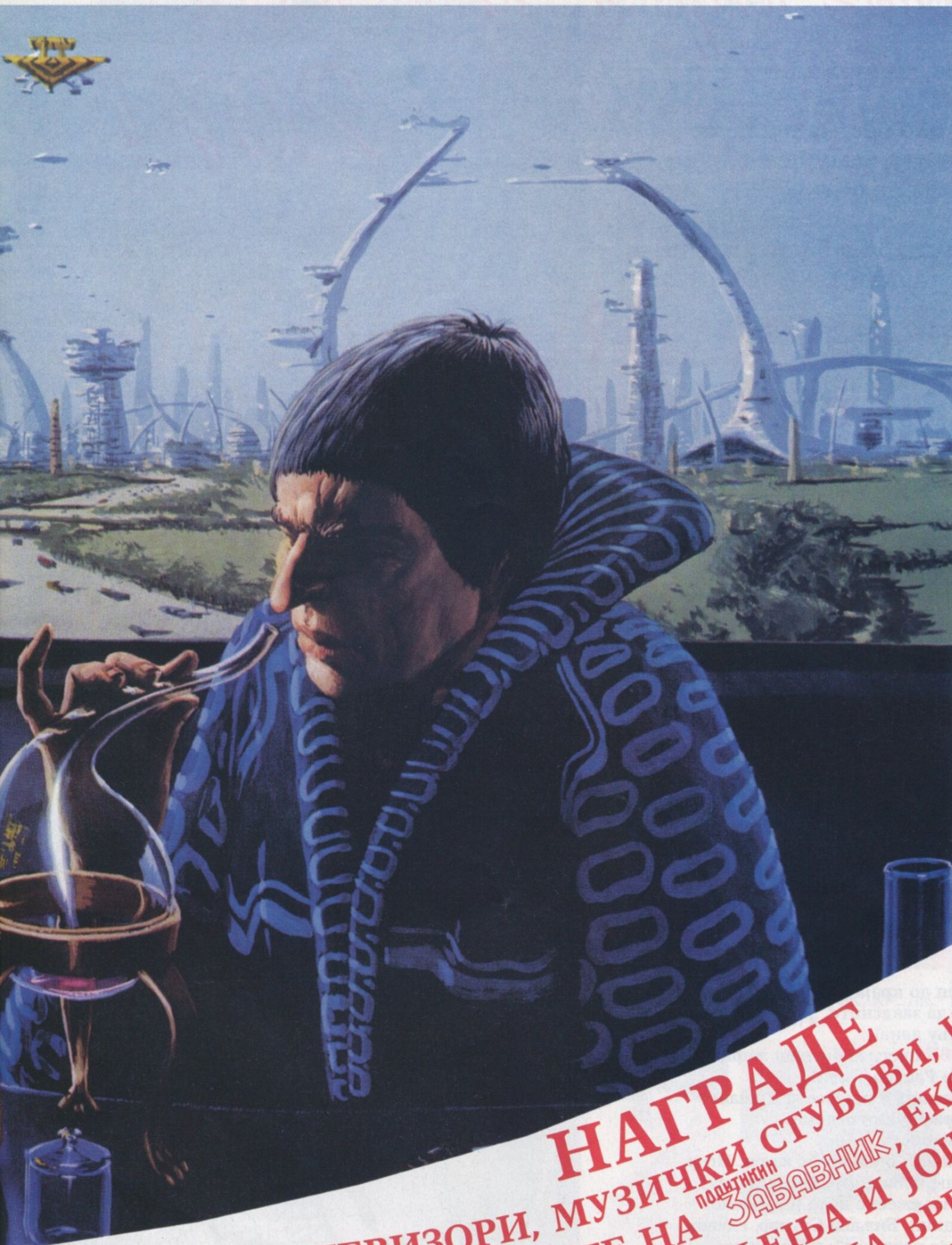
ФАНТАСТИКА

ФРЕДЕРИК БРАУН

*Последњи човек на
планети седео је
у својој соби.
Онда се зачуло куцање
на његовим вратима!*

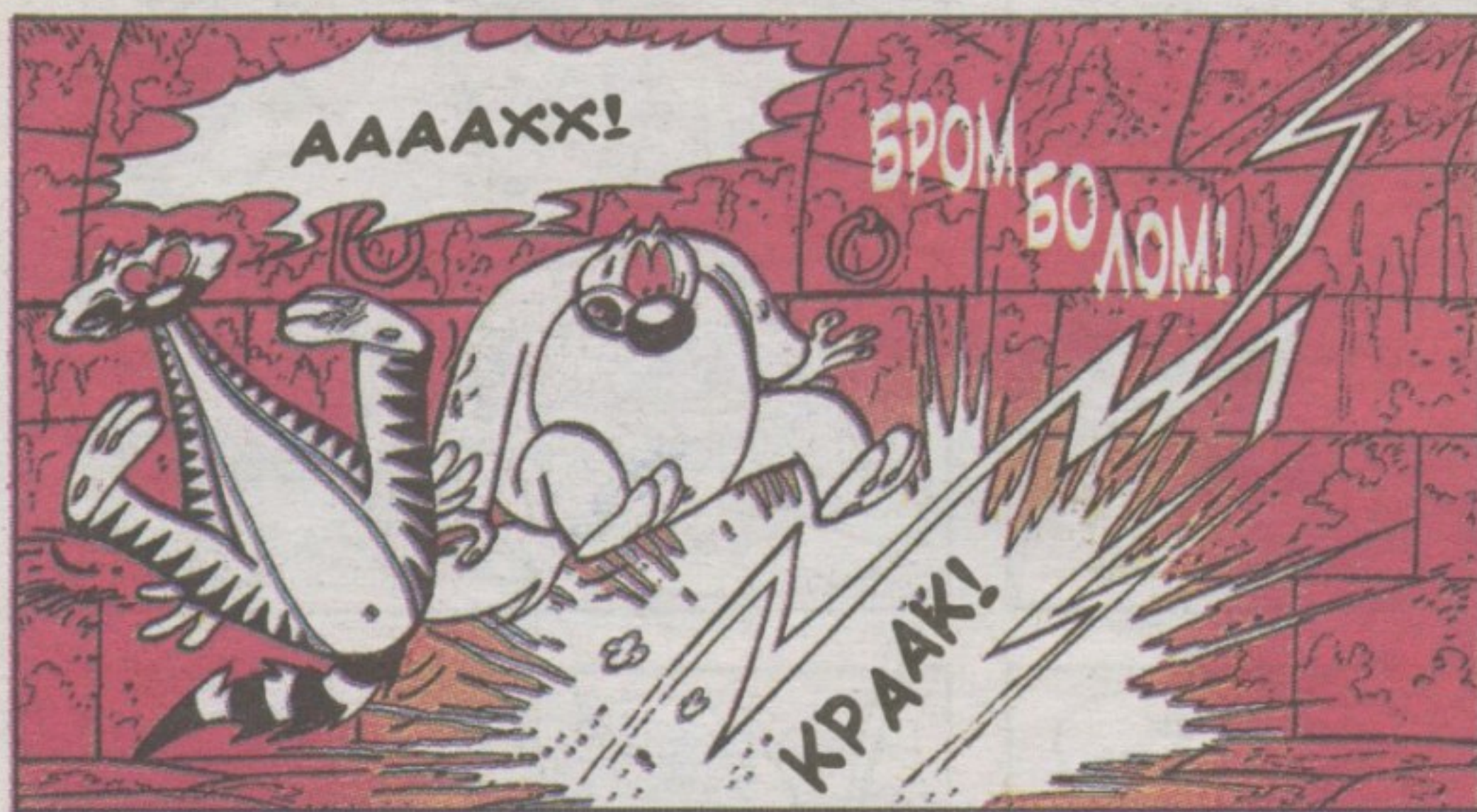
За ову
причу
Фредерика
Брауна
мисли се да је
најкраћа
фантастика
икада
написана.

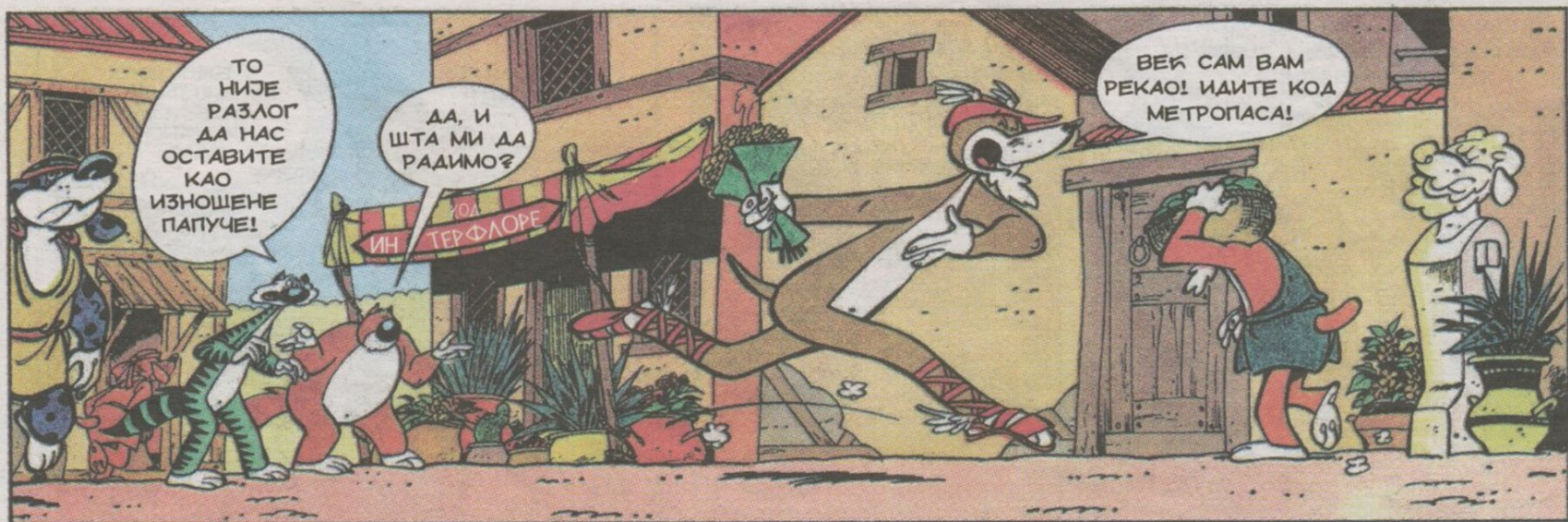
НАГРАДЕ
РАЧУНАРИ, ТЕЛЕВИЗОРИ, МУЗИЧКИ СТУБОВИ, КЊИГЕ,
ПРЕТПЛАТЕ НА ^{ПОДЛЖНИК} ЗАБАВНИК, ЕКСКУРЗИЈЕ
ЗА ОДЕЉЕЊА И ЈОШ МНОГО
ВЕОМА ВРЕДНИХ
НАГРАДА

ИГРА БОГОВА

II део

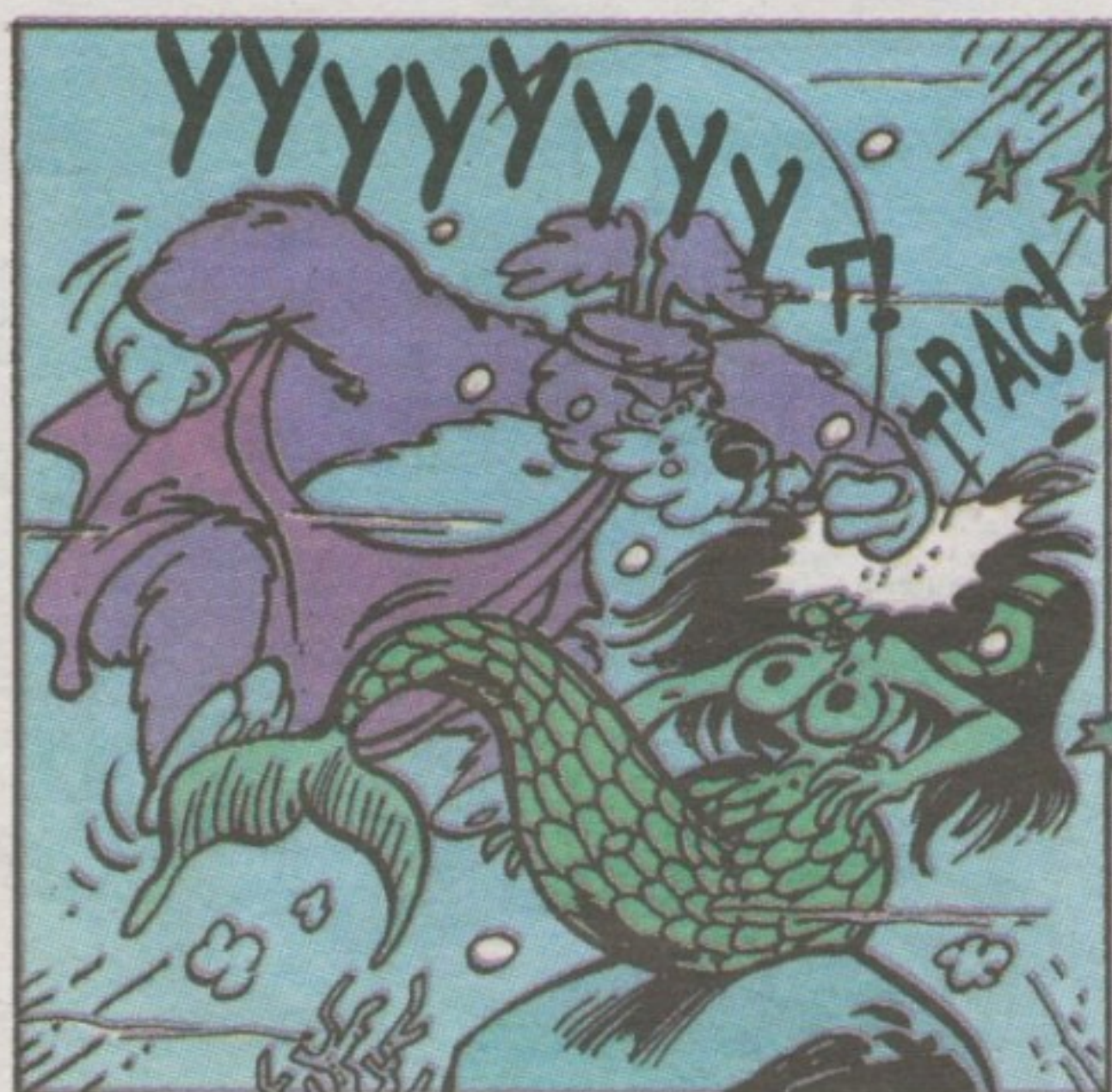

У СТВАРИ, ПОСЛЕ ОСАМ КИЛОМЕТРА ПУТА
НАШИ МАЧОРИ НАШЛИ СУ СЕ У ПИРЕЈУ. У
ОВОЈ ЗЕМЉИ, У КОЈОЈ ЈЕ ПОМОРСКИ
САОБРАКАЈ ЗНАЧАЈНИЈИ ОД ИЧЕГА, ЛУКА
ПИРЕЈ ГЛАВНА ЈЕ ВЕЗА КОПНА СА ОСТРВИМА...

АЛИ, ИАКО ЈЕ АТИНСКА ФЛОТА НАЈМОКНИЈА НА СВЕТУ, НЕКАДА ЈЕ ТЕШКО
НАКИ ПРАВОГ КАПЕТАНА ЗА ПУТ ДО ЊЕГОВОГ КРАЈА...

ЈЕСТЕ ЛИ
БЛЕСАВИ
ИЛИ ШТА?

ПА!

АМА,
ЧОВЕЧЕ!?

ЕЕЕ!

...ПА
ШТА?

КАД
КАЖЕМ НЕ,
ОНДА ЈЕ
ТО НЕ!

ОЧИГЛЕДНО
ДА ВАШ ПЛАН
НИЈЕ ПРИВЛАЧАН
ЗА ДРУГЕ!

ДА ИПАК
НАСТАВИМО!?
НИКАД СЕ
НЕ...

...ЗНА!
УУХ!

Буп!

УРГЛ!

РЕГРУТОВАЊЕ СЕ ОДВИЈАЛО СВЕ БРЖЕ И БРЖЕ...

ДВА ДАНА КАСНИЈЕ, ОТИСНУЛИ СУ СЕ У НЕПОЗНАТО... ПО ПРЕКРАСНИМ ТАЛАСИМА АРГА ЈЕ ИСПЛОВИЛА ИЗ ПИРЕЈА ПРЕМА ОТВОРЕНОМ МОРУ. НИКО НИЈЕ СЛУТИО ДА ЈЕ МЕЂУ ЊЕНИМ ПУТНИЦИМА И ЈЕДАН КОЈИ СЕ ЗАКЛЕО ДА ЋЕ ДРУГИМА НАНЕТИ ШТЕТУ...

Mi brinemo o njihovoj sreći

KIDY deserti su sočni, ukusni, kvalitetni i puni mleka. Posle nekoliko godina istraživanja i testiranja, kreirali smo sa posebnom pažnjom za Vas, kao i na radost naše dece, novu generaciju deserata izuzetnog kvaliteta – MINI KIDY. Dobitnik zlatne medalje za kvalitet na 70. međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu.

www.pionir.co.yu

ИЗБАЦИТЕ УЉЕЗА!

Која реч, по неком правилу, не припада овој групи?

БАНКИНА

ПЕРУШКА

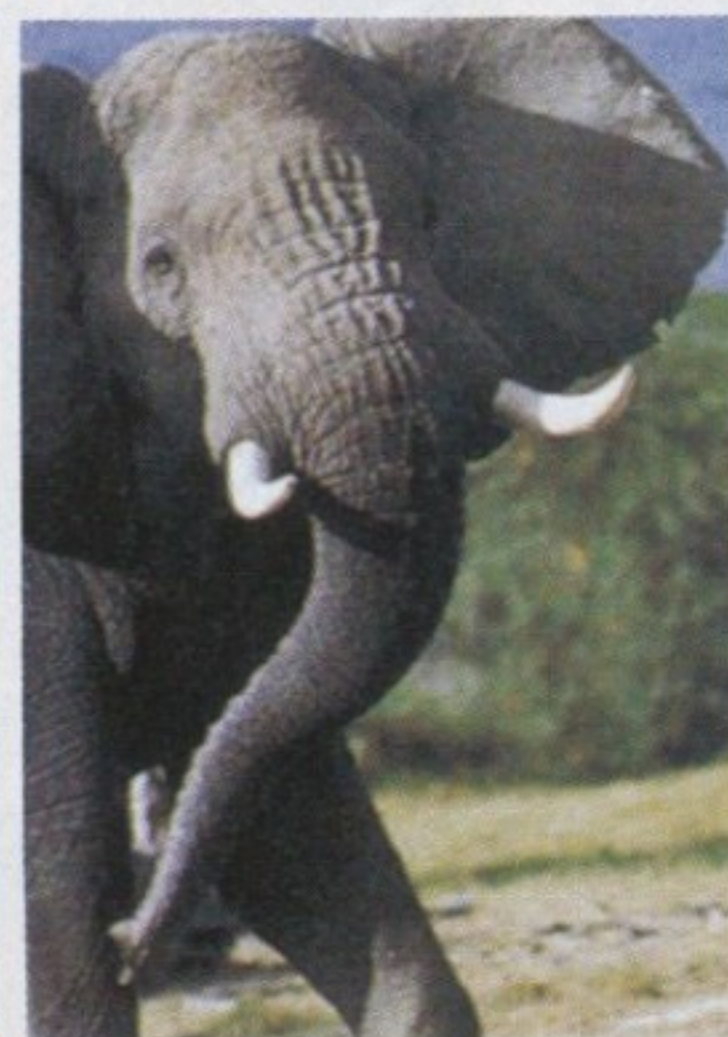
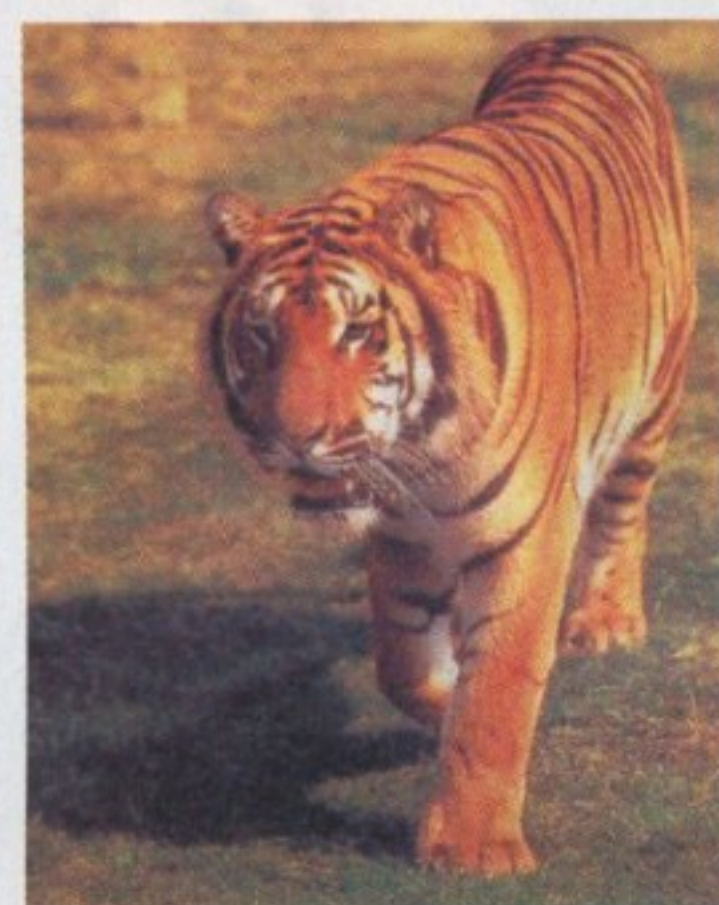
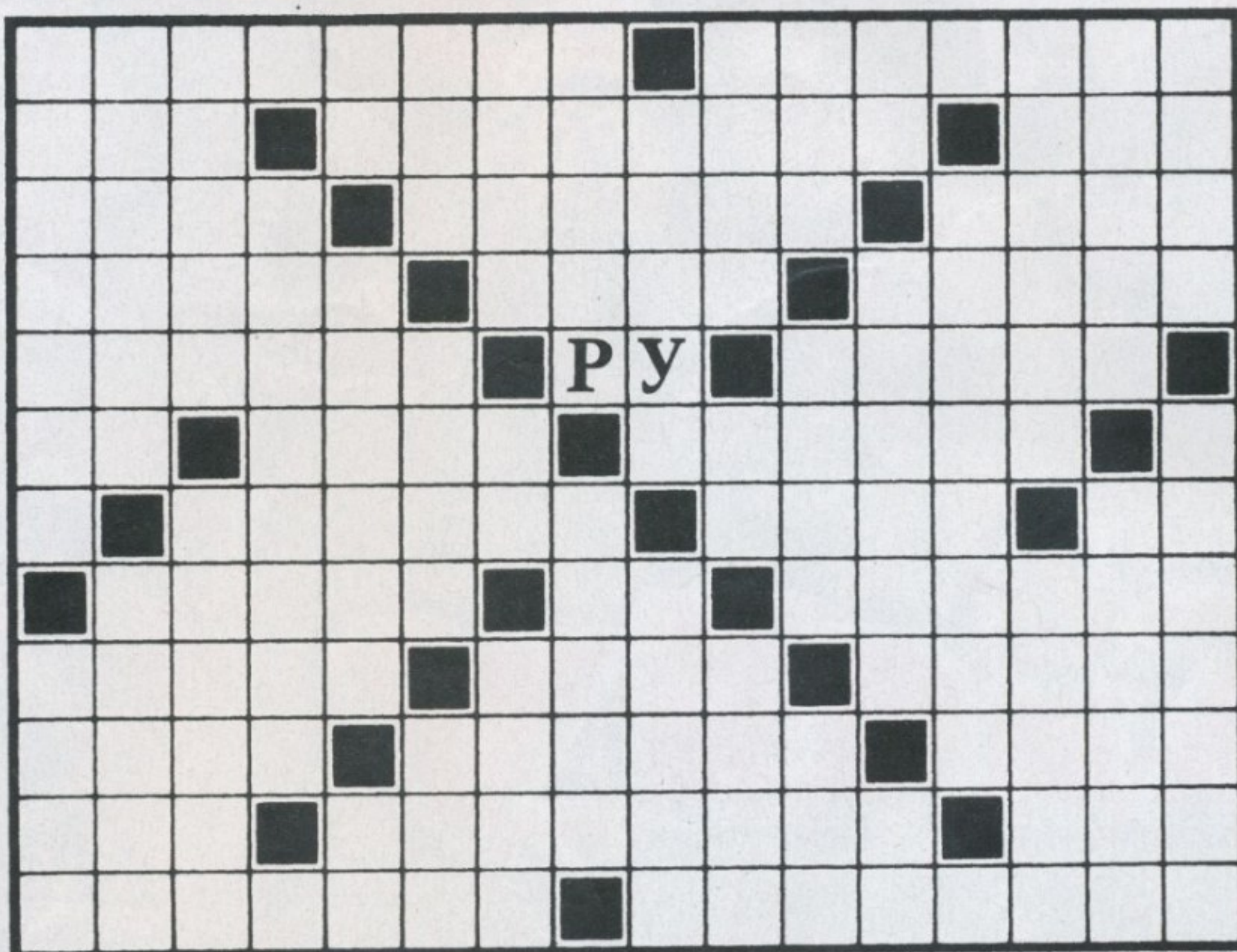
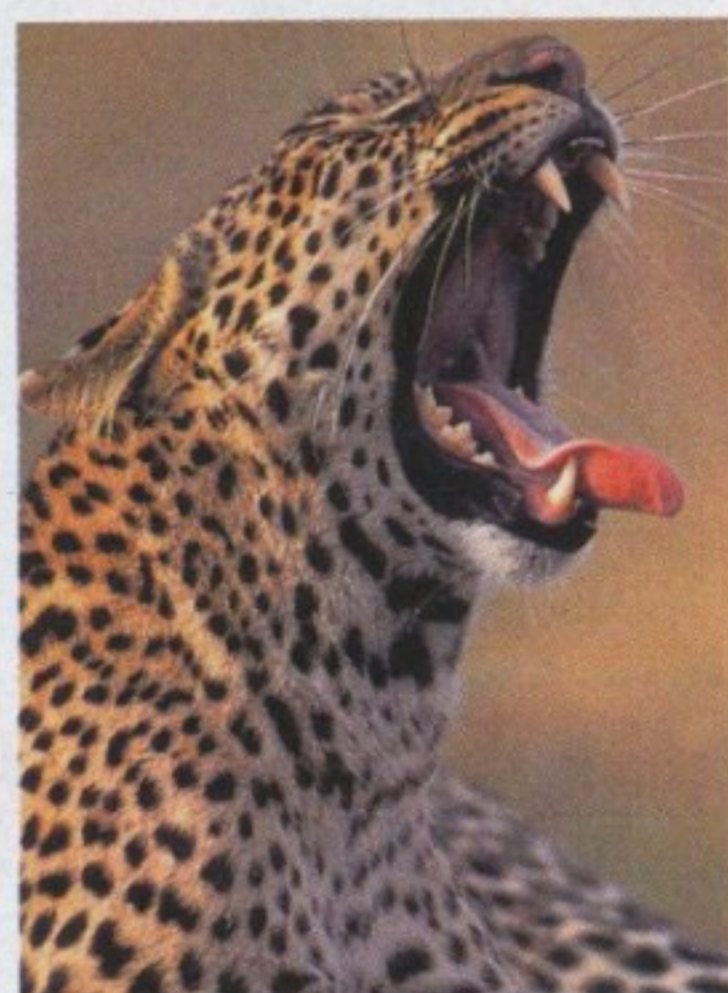
БРИГАДА

РОМАНСА

МАЛИГАН

ТИРАНИН

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА

Речи из пописа, као и називе животиња са слика, распоредите у мрежу тако да добијете исправну укрштеницу.

8 слова: ЗГОДНОСТ, ЛЕСКОВАЦ.

7 слова: ЗЛАТАРИ, ЛЕЊИВАЦ.

6 слова: АЛЕМАН, АРИМАН, ЕМИНЕМ, ЕРГЕЛА, ПАТРИС, ПРАДОС, РАСПОН, РАСТКА, СРПАЧА.

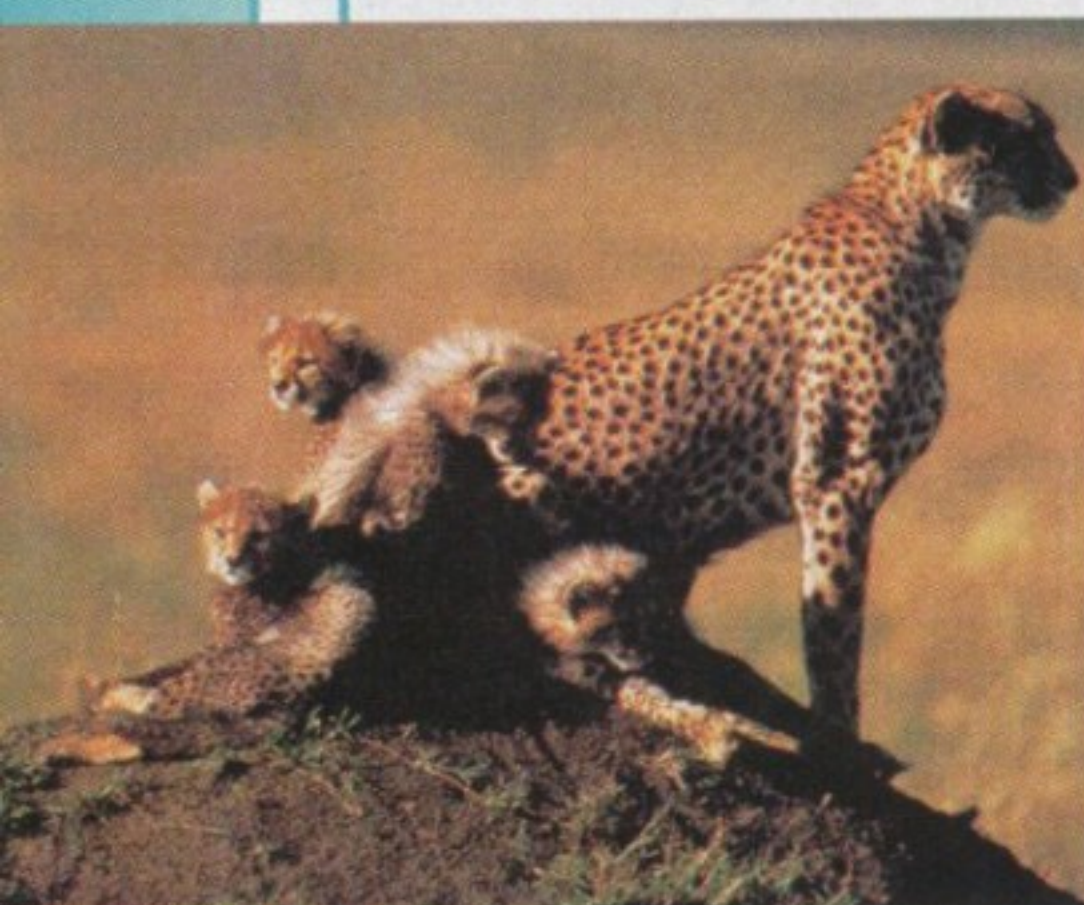
5 слова: АЗОРИ, ЗАМОР, КОРОВ,

ОКАПИ, ОРМАН, САМУР, СЕНИК, СРНКА, СТАЗА, СТАРО, ФЕНОЛ.

4 слова: АПАШ, ГЕДЕ, ДВОР, ЗЕКО, КРИВ, ЛАДО, ЛОЛА, МАМА, НАРА, ОСЛО, ПСАР, СМОГ, СНЕГ, СТРМ, УЛАР.

3 слова: ЕПА, ЕРО, ЛЕК, МИС, ОЛА, ОНЕ, ОРО.

2 слова: АУ, ГЕ, ЕФ, ЗК, КР, ЛК, НА, ОА, ОЧ, РД, РИ ■

ПУТОВАЊЕ ЈЕДНОГ ПУЖА

Пуж је кренуо на далеки пут – пење се уз један зид. Тај зид је висок 5 метара. Сваког дана пуж се попне 3 метра, али, током ноћи, склизне два метра ниже. После колико ће дана пуж стићи до врха зида? ■

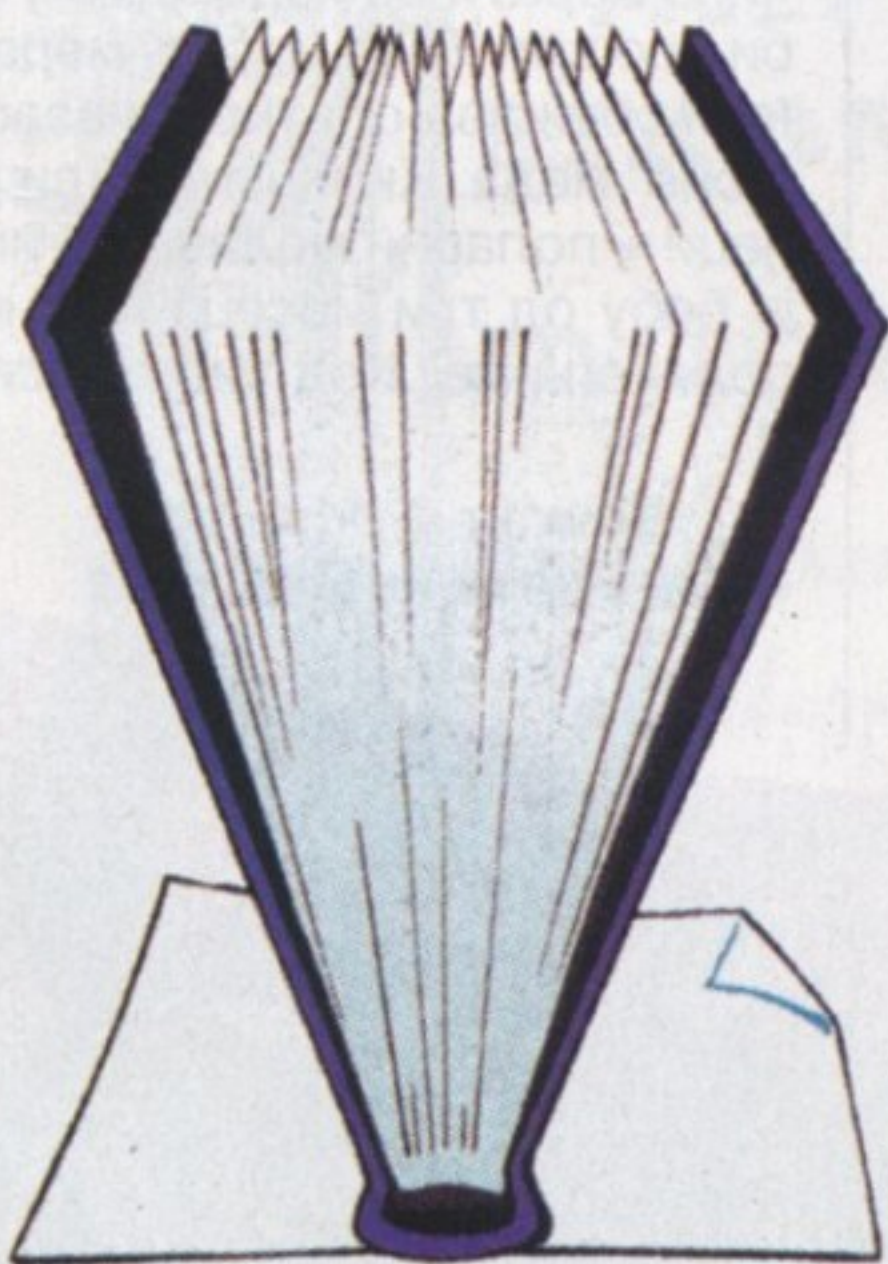
ДАНТЕ И ЦРВ

На полици за књиге већ годинама стоји Дантеова „Божанствена комедија“ у три тома. Сваки том има 300 листова. Будући да већ годинама књигу нико није узео у руке, један црвић је почео да нагриза Дантеово дело. Кренуо је од првог листа првог тома и ископао тунел до последњег листа трећег тома. Колико је листова прогризао? ■

ТЕЖИНА ЛИСТА

Књига има 100 страна и тешка је 100 грама. Колико је тежак један лист књиге? ■

ЗВОНИК

Старом сату који се налази на црквеном звонику потребно је 10 секунди да откуца 5 сати. Колико ће му бити потребно да откуца 10 сати? ■

Решења на страни 61

ПАМЕТНИ ЗАБАВНИК

(23-30.5.2003.)

ЛИСТА ИНОСТРАНИХ СИНГЛОВА
бр. 99/20

1. (1) ➔ **THE WHITE STRIPES**
– Seven Nation Army (4)
2. (2) ➔ **MADONNA** – American Life (5)
3. (7) ➔ **THE DANDY WARHOLS**
– We Used To Be Friends (4)
4. (8) ➔ **BADLY DRAWN BOY**
– All Possibilities (3)
5. (4) ➔ **ROBBIE WILLIAMS**
– Come Undone (5)
6. (5) ➔ **QUEENS OF THE STONE AGE**
– Go With The Flow (6)
7. (6) ➔ **GODSMACK**
– Straight Out Of A Line (5)
8. (11) ➔ **SUPERGRASS** – Rush Hour Soul (2)
9. (10) ➔ **GROOVE ARMADA** – Easy (3)
10. (14) ➔ **BENT** – Magic Love (2)
11. (14) ➔ **BUSTED** – You Said No (3)
12. (–) и **RADIOHEAD** – There There (1)
13. (18) ➔ **MACY GRAY** – When I See You (2)
14. (15) ➔ **GOOD CHARLOTTE**
– Boys & Girls (3)
15. (–) и **FEEDER**
– Forget About Tomorrow (1)
16. (3) ➔ **BLUR** – Out Of Time (6)
17. (12) ➔ **EMINEM** – Sing For The Moment (5)
18. (–) и **STAINED** – Price To Play (1)
19. (9) ➔ **SAINT ETIENNE** – Soft Like Me (7)
20. (13) ➔ **HOT HOT HEAT** – Bandages (8)
21. (17) ➔ **MOBY**
– Sunday (The Day Before My Birthday) (7)
22. (19) ➔ **THE THRILLS**
– One Horse Town (6)
23. (20) ➔ **JUNIOR SENIOR**
– Move Your Feet (8)
23. (21) ➔ **TRAPT** – Headstrong (7)

Испали:

- AUDIOSLAVE** – Like A Stone (10)
THE CORAL – Don't Think You're The First (7)
LINKIN PARK – Somewhere I Belong (8)

Листу уређује Ах-Неша.

THE BEATLES после **THE BEATLES**
(15 најбољих песама у Енглеској):

1. **JOHN LENNON**
– (Just Like) Starting Over, #1 1981.
2. **WINGS** – Silly Love Songs, #1 1976.
3. **GEORGE HARRISON**
– My Sweet Lord/Isn't It A Pity, #1 1970.
4. **WINGS** – My Love, #1 1973.
5. **PAUL McCARTNEY & WINGS**
– Coming Up (Live At Glasgow), #1 1980.
6. **PAUL McCARTNEY & WINGS**
– Band On The Run, #1 1974.
7. **RINGO STARR** – You're Sixteen, #1 1974.
8. **JOHN LENNON** – Woman, #2 1981.
9. **PAUL McCARTNEY & WINGS**
– Listen To What The Man Said, #1 1975.
10. **PAUL McCARTNEY & WINGS**
– Uncle Albert/Admiral Halsey, #1 1971.
11. **WINGS** – Wing A Little Luck, #1 1978.
12. **RINGO STARR** – Photograph, #1 1973.
13. **G. HARRISON** – Give Me Love, #1 1973.
14. **WINGS** – Live And Let Die, #2 1973.
15. **RINGO STARR**
– It Don't Come Easy, #3 1971.

Из Врта добре наде

ЧУПАВА, МАЛА, ЗОВЕ СЕ САРА

Овог пролећа три породице
медведа добиле су потомке. Бебе
мечићи преплавиле су зоо-врт, али то није све...

Сара је мала, чупава и једна је од најмлађих беба. Њени родитељи су тибетански медведи. Најстарији је репати господин алигатор Муја. Шта повезује та два створења? Сара и Муја станују на истој адреси. То је Врт добре наде, Калемегдан, Београд. По-

вршина зоо-врта износи шест и по до седам хектара и ту борави више од две хиљаде животиња – двеста дванаест врста. Пре десетак година Београд је, на необичан и занимљив начин, добио и беби-зоо врт.

Цигла уместо улазнице

„Први зид подигнут је у време хиперинфлације, па су нам написали кривичну пријаву. Заинатио сам се и одлучио да направимо беби-зоо врт који нам је иначе био потребан“, каже Вук Бојовић, директор. У тренутку када је цена улазнице била пет билиона динара, ми смо куповали оно што нико не купује; цигле, камен, шљу-

нак... Једног дана, када је цигла стајала 2 билиона динара, досетим се да улаз наплаћујемо у природи: рецимо, две цигле за одрасле, једна цигла за децу, два килограма јабука за одрасле, један за децу. Људи почну да доносе цигле и брзо прикупимо грађевински материјал.

Парцела зоолошког врта на којој је данас беби-зоо врт била је запуштена. Требало нам је три дана да са 40 зидара завршимо 160 метара зида. У понедељак, наравно, долази инспекција. Забрањује било каква рад, али одлучујемо да градимо даље, позовемо архитекту и направимо беби-зоо врт.

Инат Вука Бојовића није био једини разлог да се направи ова занимљива грађевина. Замисао и потреба већ су постојале, а разлози су могући канибализам код неких животињских врста, одбацивање слабашних младунаца и жеља да се створе бољи услови за њихову негу.

Канибализам у „заробљеништву“ дешава се, али ретко. Чешће се догоди да родитељи одбаце младунче. У природи су односи у породици сложенији и грубљи. Код лавова, на пример, да не би дошло до ин-

цеста, вођа чопора, кад напуни четири године, отера све мужјаке. Они који преживе иду у други чопор где покушавају да свргну вођу. Када тешко лови и чопор га одбаци, стари лав прати лавицу из другог чопора која се издвојила да окоти младе и убија њене младунце да би се парии и добио своје наследнике.

Све лавице су у сродству. Нико никада није успео да лавицу убаци у друго легло, то се може урадити једино док је још младунче.

Најбоље за најмлађе

„Медведи су самотњаци и незгодне нарави“, каже Вук Бојовић. „За Книнцу још нисам сигуран какав ће бити отац. Засад, кад покушава да се приближи младунцима, мечка се избежми тако да ћемо вероватно мечиће морати да издвојимо у беби-зоо врт. То је, иначе, медвед који обожава слатко, смазао је „тоне“ меда. Книнцини бели рођаци – поларни медведи – имају бебу од три месеца која је с родитељима. Код тибетанских

Брчкање освежава:
мама Јулка и мала Рада

Мала и већ чупава: Сара

Време је за ручак:
поларна
медведица
Елизабета
и њено мече

**Поред маме
је најсигурније:
коза Грета с младунчетом**

медведа бојали смо се да отац не убије младунче. Њихова Сара због тога је пребачена у беби-зоо врт.

Други разлог за отварање беби-зоо врта била је жеља да се створе најбољи услови за живот најмлађих чланова велике животињске породице на Калемегдану. Лепо их је видети све на окупу, али за то не постоји увек одговарајући простор. Врт је досад имао безброј младунаца, размножавале су се чак и змије...

Бебе се хране млеком, у врту су две краве које доје одбачене младунце и оне чије мајке немају довољно млека. Малишанима који не подносе кравље млеко помажу овце и алпске козе. Многе су отхра-

ниле чувена коза Грета и крва Венди. Већина младунаца остаје са својим мајкама. Једно од њих башкари се с мамом у базену. То су Јулка, нилски коњ, и њена петомесечна наследница Рада.

Другачија је прича о тигрици Наташи и њеном потомству. Младунце тигрице отхранила је керуша Реа. Тигрићи су рођени два дана пре Нове године, па су због

**Тигрица
Цица
и њени
клинци
воле
да се
сликају**

**Перната лепеза:
бели паунови**

велике хладноће морали да буду одвојени од мајке.

Седам кучића и тигрићи

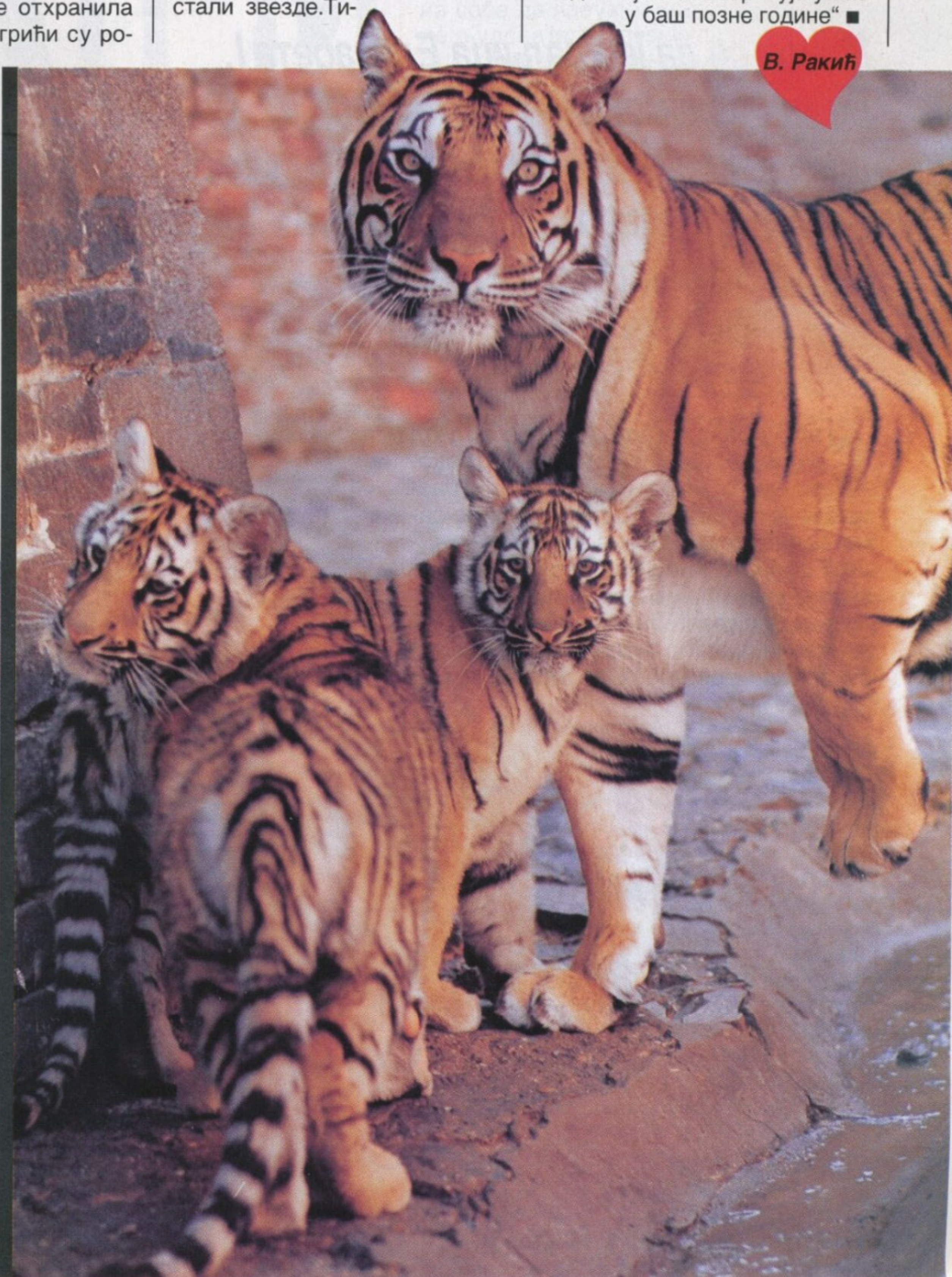
„Првог јануара ујутро позвао сам кинолога и затражио помоћ“, присећа се Вук Бојовић. „Довео ми је Реу са седам кучића. Тигриће смо уваљали у њене мирисе и она их је прихватила. Преселили смо их све овде у беби-зоо и преко ноћи су постали звезде. Ти-

грићи су били пргани, гребали су керушу канџама, па смо је непрестано лечили. Они су сада тигрови капиталци“.

На крају се увек поставља питање – како животиње подносе заробљеништво и живот у зоо-врту?

„То су потомци животиња чије су генерације предака рађане у заробљеништву и ниједна није за живот у природи. Већина ових животиња не би на слободи дочекала старост. Код нас је алигатор Муја ушао у баш позне године“ ■

В. Ракић

ЗЛОЧИНИ

КОЈИ СУ УШЛИ У ИСТОРИЈУ

КО ЈЕ САПЛЕО ЕЈМН?

Мисли се да је краљица Елизабета I, један од најмоћнијих енглеских владара свих времена, била умешана у заверу да се са овога света уклони супруга њеног миљеника сер Роберта Дадлија

Сер Роберт Дадли, касније ерл од Лестера, био је, по укусу 16. века, изразито леп мушкарац, али размажен и својеглав. Када му је било само седамнаест година, оженио се Ејми Робсарт, кћерком сер Џона Робсарта, племића из Норфолка.

Брак је склопљен из узајамне љубави која је трајала више година. А онда су почеле невоље. Сер Дадли је био

умешан у заверу која би леди Џејн Греј довела на енглески престо. Завера је пропала, а Дадлијев отац ерл од Ворика погубљен је због учешћа у њој.

И Роберт Дадли био је осуђен на смрт и супруга га је посећивала у затвору у лондонском Тауеру. Он је, на крају, помилован и повратио је углед борећи се против Француза у бици код Сен Квентина 1557. године.

А када је следеће године на трон Енглеске села Елизабета I, кћерка Хенрија VIII и Ане Болен, Дадли није губио време и отрчао је на двор да се нађе на услузи. И двадесетпетогодишња краљица страствено се у њега заљубила. Сер Дадли је ускоро добио висок положај, а постао је и витез Подвезице.

Шпански амбасадор у Лондону писао је свом краљу Филипу, заинтересован за евентуални брак са енглеском краљицом, да ће се сер Роберт Дадли по свој прилици њоме убрзо оженити.

Пала низ степенице

Две године касније, 1560, Роберт Дадли и његова супруга Ејми Робсарт преселили су се у Камнер Плејс код Ебингдона у грофовији Оксфордишир. Краљица Елизабета рекла је једном страном изасланику 4. септембра те исте године да сирота Ејми Робсарт умире што је била крајње чудна изјава јер се Ејми Робсарт осећала одлично и била је, како се чинило, у добрим односима с мужем.

шло случајно. А како су Дадли и краљица постајали све приснији, што се није дало сакрити, почеле су да круже приче да је Дадли, у договору с краљицом, наручио то убиство.

Шушкало се да је убиство, по господаревом налогу, извршио сер Ентони Фостер, Дадлијев високи службеник, заједно са госпођом Одингселс са којом је био веома близак. Случај, разуме се, никада није доспео на суд, па се ради о прилично вероватним претпоставкама.

Краљица се није удала

Није познато због чега је краљица одлучила да се не уда за сер Роберта Дадлија. Он је, вероватно, с њом

Велики скандал непосредно после смрти краљице Елизабете I, што се сматра елизабетанским добом, било је убиство у лондонском Тауеру – убиство у које су били умешани отров, прељуба и хомосексуалност.

Краљ Џејмс I, који је Елизабету наследио на енглеском престолу, био је у љубави склон мушкарцима. Године 1606, док је краљ присуствовао турниру, паж Роберт Кар сломио је ногу. Високи и лепи младић одмах је освојио краљево срце.

Али, Роберт Кар већ је био у вези с Томасом Овербаријем старијим од себе једанаест година. Овербари је постао Каров секретар и читао је краљеву преписку и тајне депеше. И све је текло не може бити боље док се 1610. године на двору није појавила лепотица Френсис Хауард, петнаестогодишња кћер ерла од Сафока.

Она је већ била удата за малолетног ерла од Сасекса. То је био брак договорен између родитеља и младенци још нису живели заједно нити су се иједном нашли у истој просторији. Лепи Роберт Кар заменио је Френсис мужа и учинио оно што муж још није.

А када се муж вратио из Француске и одвео Френсис из Лондона на породично имање, она је одбила да с њим подели кревет. Незгодну ситуацију решио је надбискуп од Кентерберија кога су убедили да им да дозволу да се разведу.

Сер Томас Овербари лудео је и од помисли да ће се његов љубљени Кар оженити с Френсис или било с ким и направио је велику гужву тако да је краљ Џејмс I наредио да га баце у тамницу у Тауеру. А тамо је Френсис Хауард уз помоћ сер Џерваса Елвиса управника Тауера удесила да га отрују. Томас Овербари је 15. септембра 1613. године умро после пет месеци агоније.

Осамнаест месеци пошто су се Роберт Кар и Френсис Хауард венчали, помоћник апотекара који је Овербарију дао последњу дозу хлорида живе тешко се разболео и на самрти признао шта је урадио.

Џервас Елвис и три његова саучесника осуђени су на смрт и погубљени у јесен 1615. године. Роберту Кару и Френсис Хауард суђено је следеће године и обоје су добили смртну казну. У Тауеру су трунули шест година, а онда су помиловани и послати кући.

Њихова велика љубав се кроз све те недаће претворила у мржњу и не само да више нису живели заједно већ једно с другим до смрти нису разговарали. Френсис Хауард умрла је од болести материце у тридесет четвртој години. Роберт Кар животиарио је још много година. Када се указала прилика, отишао је на двор да види краља Џејмса I. Краљ га је загрлио и расплакао се на његовом рамену ■

Четири дана касније, 8. септембра 1560. године, Ејми је, како се причало, своју бројну послугу послала у провод на вашар у Ебингдону. Њен муж Роберт Дадли био је тог дана на двору. А када се вратио, нашао ју је мртву с помљеном лобањом у дну степеница.

Ејми се очигледно оклизнула, изгубила равнотежу и пала низ степенице. Судски патолог, ма шта то у 16. веку значило, проценио је да је до смрти до-

ионако био више него присан – што многи историчари поричу – а краљици ни на ум није падало да престо и моћ дели с мужем ма ко тај муж био. Узгред, она је до краја живота остала неудата мада су је просили многи краљеви и позната је као девичанска краљица.

Краљица је чак покушала да Дадлија ожени својом блиском рођаком и непријатељицом шкотском

Илустровао
Војислав
Васиљевић

➔ краљицом Маријом Стјуарт, али је Дадли одбио. Године 1564. он је, краљичиним указом, постао ерл од Лестера.

Године 1575. он је за краљицу Елизабету приредио чувену забаву у дворцу Кенилворту, забаву коју је надугачко описао сер Волтер Скот у свом роману „Кенилворт“. Он је написао да је забави присуствовао и једанаестогодишњи Вилијем Шекспир.

Сер Волтер Скот није се у својим романима дословце држао историјских чињеница. По њему, Роберт Дадли оженио се са Ејми тајно, а човек по имену Ворни касније је средио њено убиство поставивши мину испред врата њене спаваће собе.

Документ о завери

А да ли је Ејми Робсарт уопште убијена? Историчар Ијен Ерб сматра да је она умрла од рака дојке, а зна се да га је имала. Само, у Шпанском националном архиву Симанки постоји документ у коме пише да је постојала завера да се Ејми отрује и можда је то краљица Елизабета имала на уму када је страном изасланику саопштила да Ејми умире. Или је само мислила на њену опаку болест.

После женине смрти каријера Роберта Дадлија, ерла од Лестера, није била блистава, али је бар избегао погубљење што је била судбина другог краљичиног миљеника ерла од Есекса.

Када су Енглези 1586. године притекли у помоћ Холанђанима против Шпанаца, Дадли се показао као набушит и рђав командант и враћен је кући у Енглеску у великој краљичиној немилости. Али, доживеће још један тријумф.

Слаба, немоћна жена

Он је уприличио краљичину чувену посету њеним трупима у Тилберију, док је шпанска армада пристизала, и када је она одржала до данас чувени говор у коме је себе назвала „слабом, немоћном женом“, али „с краљевским срцем и стомаком“. Неколико месеци потом, августа 1588. године, Дадли је умро од грознице у педесет петој години.

Без обзира да ли је Дадли намеравао и извео убиство своје жене или није, нема сумње да је он један од најнепријатнијих и најљигавијих ликова у енглеској историји. Док се шкотска краљица Марија Стјуарт, на пример, налазила у лондонском Тауеру 1587. године, Дадли је покушавао да наговори Елизабету I да је мирно уклоне постепеним тровањем.

А пошто у Шпанском националном архиву Симанки постоји писмени доказ о завери да се Ејми Робсарт отрује, више је него вероватно да се она ипак није случајно саплела, пала низ степенице и погинула ■

Бојана Дожиф

КО
ЧИТА
ПОДЛИТНИ
ЗАБАВНИК
ТАЈ
И
ЗНА

ЛИЦЕ С ПОТЕРНИЦЕ

1 Француска Легија странаца основана је под тим именом:

- А. 1831. године
- Б. 1850. године
- В. 1893. године

2 Жена краља Филипа Македонског звала се:

- А. Тесалија
- Б. Фросина
- В. Олимпија

3 Оригиналну верзију песме „Заувек млад“ пева:

- А. Пол Макартни
- Б. Боб Дилан
- В. Барбра Стрејсенд

4 Чувени француски пантомимичар зове се:

- А. Марсел Марсо
- Б. Марсел Пруст
- В. Марсел Морино

5 Шпански краљ Филип II хтео је да се, из државничких разлога, ожени:

- А. Шкотском краљицом Маријом Стјуарт
- Б. Француском краљицом Маргаритом
- В. Енглеском краљицом Елизабетом I

6 Panthera onca латинско је и стручно име:

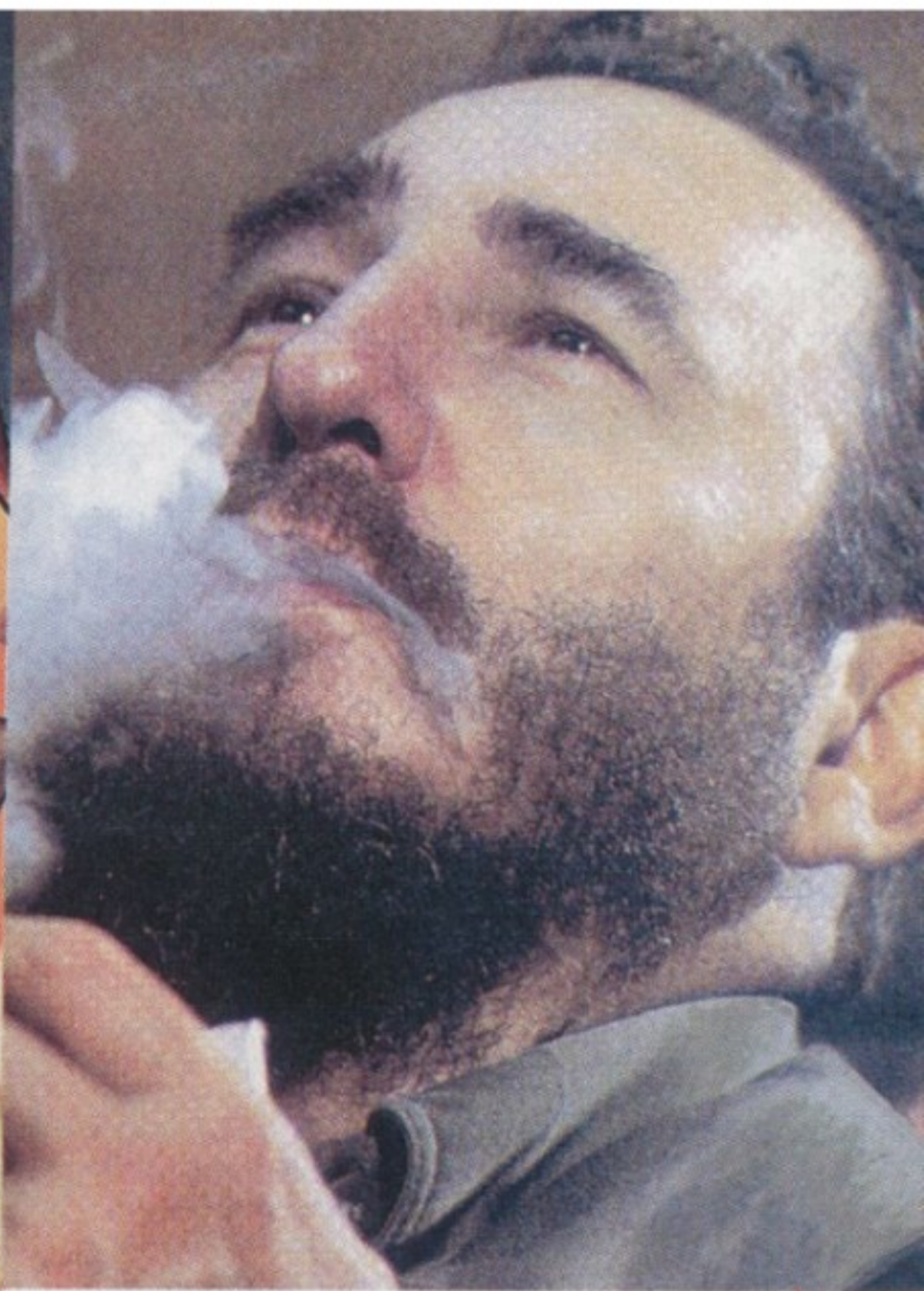
- А. Леопарда
- Б. Јагуара
- В. Пантера

7 Стих: „Кад пријатеља имаш опробана, челичном алком за срце га вежи“ је из:

- А. Библије
- Б. Шекспирове трагедије „Хамлет“
- В. Песме Станислава Винавера

8 Лик мадам Шоша је из романа:

- А. „Ковачи лажног новца“
- Б. „Досада“
- В. „Чаробни брег“

Највеће резерве најбоље нафте на свету налазе се у:

- А. Саудијској Арабији
- Б. Кувајту
- В. Ираку

Олга Јеврић је наша:

- А. Певачица
- Б. Пијанисткиња
- В. Вајарка

Апсинт је:

- А. Онај ко није присутан
- Б. Друго име за азотну киселину
- В. Жестоко алкохолно пиће

Тезеј, јунак грчке митологије, победио је:

- А. Амазонке
- Б. Тројанце
- В. Спартанце

Скагерак и Категат су:

- А. Острва у Балтичком мору
- Б. Реке које се уливају у Балтичко море
- В. Теснаци који воде од Северног до Балтичког мора

Епистолографија је:

- А. Посмртни говор
- Б. Вештина састављања писама и посланица
- В. Кратак извод из већег дела

Први човек Кубе Фидел Кастро завршио је:

- А. Филозофски факултет
- Б. Медицински факултет
- В. Правни факултет

Семантика је:

- А. Наука о значењу речи
- Б. Писање знацима
- В. Болест желуца

Аутор познате слике „Госпођице из Авињона“ је:

- А. Жорж Брак
- Б. Пабло Пикасо
- В. Василиј Кандински

Марио Каварадоси лик је из опере:

- А. „Тоска“
- Б. „Аида“
- В. „Пајаци“

Овогодишњег Оскара за филм „Причај са њом“ добио је шпански редитељ и сценариста Педро Алмодовар за:

- А. Најбољу режију
- Б. Најбољи филм
- В. Најбољи сценарио

Сибирски или ескимски пас зове се:

- А. Лабрадор
- Б. Бернадинац
- В. Хаски

Поглед
на део
Маршалских
острва

**Океанија,
рај који је постао пакао**

НОВА АТЛАНТИДА

Довољна су, рецимо, само два центиметра. Довољно је да вода стално запљускује и помера преостале корале који су обрубиле плаже и да, уз готово не приметну игру великих плима и нешто мањих осека, буду уништене све природне бране створене током хиљада и хиљада година.

Острва у Пацифику нестају, писао је одавно Џозеф Конрад (1857–1924), славни енглески писац пољског порекла. Најпре су почела да ишчезавају мајушна острвца која су једва извиривала из готово непрегледног Пацифика. То се догађало одједном, готово преко ноћи. Острво би заспало, покривено морем, у истом тренутку када би изашао Месец, али се више никада не би пробудило, без обзира што се Сунце поново родило...

Управо тако нешто догодило се недавно са једним од острва архипелага Маршал у Тихом океану, веома удаљеном од савременог света: од нових технологија и свега осталог што данашњи свет чини модерним. На месечини су се под последњим зрацима сунца пресијавали крстови тамошњег гробља. Следећег јутра све гробове је прекрило море.

Глечери се отапају

Ово је непосредна последица повећања температуре на Земљи. Глечери на Антарктику се отапају, као и они на Гренланду, Исланду, на Хималајима... Са свих планина воде силазе у мора, а мора се подижу. Када би отапања била велика, историја би се једноставно зауставила, а ниво мора у трену би се попео на 80 метара. Срећом, није тако јер

Планета се загрева – ниво мора се диже. Да ли ће острва Маршал и Тувалу ускоро нестати у загрљају мора?

би у том случају и највећи градови нестали под водом. Глечери се отапају полако, али приметно. Довољно да се многи забрину за будућност живота на нашој планети.

Година 1998. била је најтоплија, бар откада се бележи годишња температура. Онда је дошла и врела 2002. Глечери су једноставно нестајали топећи се под топлотом Сунчевих зрака. У исти мах у тропима полако су почели да нестају читави корални спрудови. Вода је постала мање слана, а струје су промениле правац. На површини се температура мора попела на 30, чак и 35 степени Целзијуса, задржавајући исту топлоту и неколико метара испод површине. Нажалост, коралне бране сачињене од живих организама не подносе тако високу температуру. Бледе и умиру. А монсуни, урагани и други снажни ветрови уништавају оно што је на површини ових острва несрећне судбине.

Знак за узбуну стигао је убрзо из океанографске базе Института „Годар“ у Тихом океану обавештавајући научну јавност да опасност прети и познатим острвима као што су Тонга, Фиџи, Самоа, Палау, Кирибати, Туамоту, Маршал...

Оно што се догађа овом последњем архипелагу који чине два ланца коралних острва Ратак и Ралик говори о тешкој судбини становника осуђених на живот у сиромаштву, страху од плиме и урагана. Поред осталог, на архипелагу Маршал вршене су нуклеарне

1. Острва Француске Полинезије	5. Острва на ободу архипелага Кук	северно од Самоа
2. Гребени на ободу архипелага Туамоту	6. Полинезија: острва јужно од архипелага Палау	10. Острва северозападно од екватора
3. Корални гребени аустралијских острва Тубуај	7. Острва Трук	11. Острва јужно од Маријанског гребена
4. Гребени Ха Апај	8. Гребени Лау	12. Острва архипелага Маршал
	9. Корални гребени острва Токелеу,	

пробе. Због тога је становништво једног дела архипелага на поклон добило америчку „зелену карту“: у сваком тренутку, по жељи, 52.000 људи може да се одсели у САД.

Ипак, острва Бикини изгледају и даље предивно без обзира што су ту од 1940. до 1967. године вршене нуклеарне пробе. Туристи и даље долазе, море је бистро, док корални спрудови изазивају дивљење. Прва нуклеарна бом-

ба, десет хиљада пута јача од оне која је уништила Хирошиму, експлодирала је 60 морских миља источно од острва Бикини. Али, био је то тек почетак будући да се на острвима Маршал налази америчка војна база где су касније обављена друга нуклеарна испитивања. Силвија Пинка, професор биологије на универзитету Маџуро, престоници

ПОДЈИТНИ
ЗАБАВНИК

30. 5. 2003.

Парламент острва Тувалу

У овом здању састаје се скупштина коју чини 15 посланика (осморица из позиције, седморица из опозиције)

Аеродром Фунафути

Хвале се да имају међународни аеродром, али овде слећу тек два авиона недељно, а иначе служи као фудбалско игралиште

Црква – склониште

Црква, једина ваљана грађевина острва Тувалу. Осим као богомоља, служи и као склониште у случају временских непогода. Становници Тувалуа углавном су протестанти, тек њих стотинак су католици

Ако следећих десет година просечне годишње температуре буду ниже него оне од 1998. године до данас, Маршалска острва изгубиће три до пет одсто својих прекрасних плажа

Ако следећих десет година температуре буду исте као што су биле од 1998. до 2002. године, под морем ће нестати 15 до 30 одсто Маршалских острва

У сваком случају, готово половина Маршалских острва нестаће под водом до 2030. године. Пре свега она са обода: ланац гребена Ратак и Ралик

Маршала, прва је приметила да острва полако почињу да тону. Она такође указује на помиреност становништва са злом судбином. Наиме, готово сви живе у уверењу да је суђено да њихова домовина нестане у морском плаветнилу и због тога не чине ништа. Спремни су да ту остану до последњег часа, а онда ће напустити острва и преселити

се у САД. А када ће то бити? Нико не може са сигурношћу да каже јер све зависи од глечера, односно од ефекта стаклене баште, озонског омотача који се цепа, као и пораста годишње температуре.

Изгледа да људима са острва Маршал нико не може да замисли што су се препустили судбини. Тајван, Јужна Кореја и Јапан толико су развили риболов да је њихово

море готово испражњено. Слично је и са коралима. Ту су и обале које почињу да личе на ђубришта и где трговци нафтом испуштају отровне товаре. Последњих година у моди је посебно лов на ајкуле. Реч је о уносном послу, али последице за околину једноставно су страшне.

Ипак, острва Маршал и даље привлаче посетиоце без обзира на опште сиромаштво које се примећује на сваком кораку. Сви желе да уживају у предивној природи. Бар док су острва још ту, док не нестану у наручју мора.

Они који желе да сазнају нешто више о архипелагу Маршал, могу да то учине уз помоћ Интернета. Адреса је: www.globalgeografia.com/oceania/marshall.htm

Несрећа у срцу Полинезије

Острва Тувалу такође се налазе у срцу Океаније која се и данас сматра оличењем

раја. Али, острва Тувалу несрећно су место јер обале острва више не красе корали, већ ђубре, земља, разбацане цигле... А ко би, уосталом, желео да замишља неку лепшу будућност на месту које ће можда за неколико деценија прогутати море? И то је оно што везује судбину архипелага Тувалу и Маршал. Извесност да ће ишчезнути.

Два пута недељно највеће острво архипелага – Фунафути – посећује брод који га повезује са остатком света. Мештани га с нестрпљењем очекују јер је на њему њихово омиљено пиће – пиво. Али, и пиратске видео-касете намењене забави локалног становништва. Држава Тувалу (некадашњи Елис) била је британска колонија до 1978. године када је стекла независност и постала монархија. Међутим, Тувалу је ретко помињан до пре неколико година када је постало јасно да острва полако тону. До 1990. године циклон је захватао Тувалу у просеку једном годишње. После климатских промена које су изазване повећањем температуре, бар девет пута током године острва Тувалу захватају циклони и урагани са тешким последицама по иначе сиромашне становнике којих има готово једанаест хиљада. Ураган који је протутњао овим делом света за време новогодишњих празника уништио је Соломонска острва.

Када су уочени први знаци повећања нивоа мора, научници су архипелагу Тувалу давали још један век живота. Али, промене су постајале све јаче и уочљивије, тако да неки верују да ће становници острва Тувалу морати да се опросте од свог родног краја за мање од педесет година. Нестало је и растиње које је острва чинило јединственим: реч је о палми васафуа. Овај заштитни знак Тувалуа готово у потпуности је ишчезао због сталних поплава. Сачувано их је тек једанаест.

Мештани живе врло скромно, али опуштено: посвећени су риболову, а познати су као страсне пивопије. Пију аустралијско пиво и то искључиво с ледом. Воле и газирана новозеландска безалкохолна пића живих боја. Новозеландска влада донела је уредбу према којој сваке године прима 75 становника архипелага Тувалу због несреће која им прети. Али, ако становнике девет главних острва архипелага Тувалу упитате да ли верују да ће њихова острва једног дана нестати под морем, као што је некада давно потонула Атлантида, они ће одговорити: „Ако је Бог створио ова острва, он их сигурно неће уништити“ ■

М. О.

— педесет један

ХИТ
шоше

HAPPY GOLD POTATOES
CHiPSY

Gricni me!

Donosiocu kupona!

**Sladoled na
poklon**

Važi do 06.06.2003. godine,
u svim McDonald's restoranima.

Za svaki radostan dan

Dečiji klub M & M
Budimska 10a

- Boravak dece u jedinstveno opremljenom prostoru
- Engleski jezik
- Muzička, likovna i dramska radionica
- Studio za pokret
- Male grupe dece od 3 do 7 godina

Kompletna organizacija
najlepših rođendana

Budimska 10a (II sprat, iz dvorišta)
tel. 011/3238-830, 063/27 46 36

**SOKOVI/
LJUBAVI**

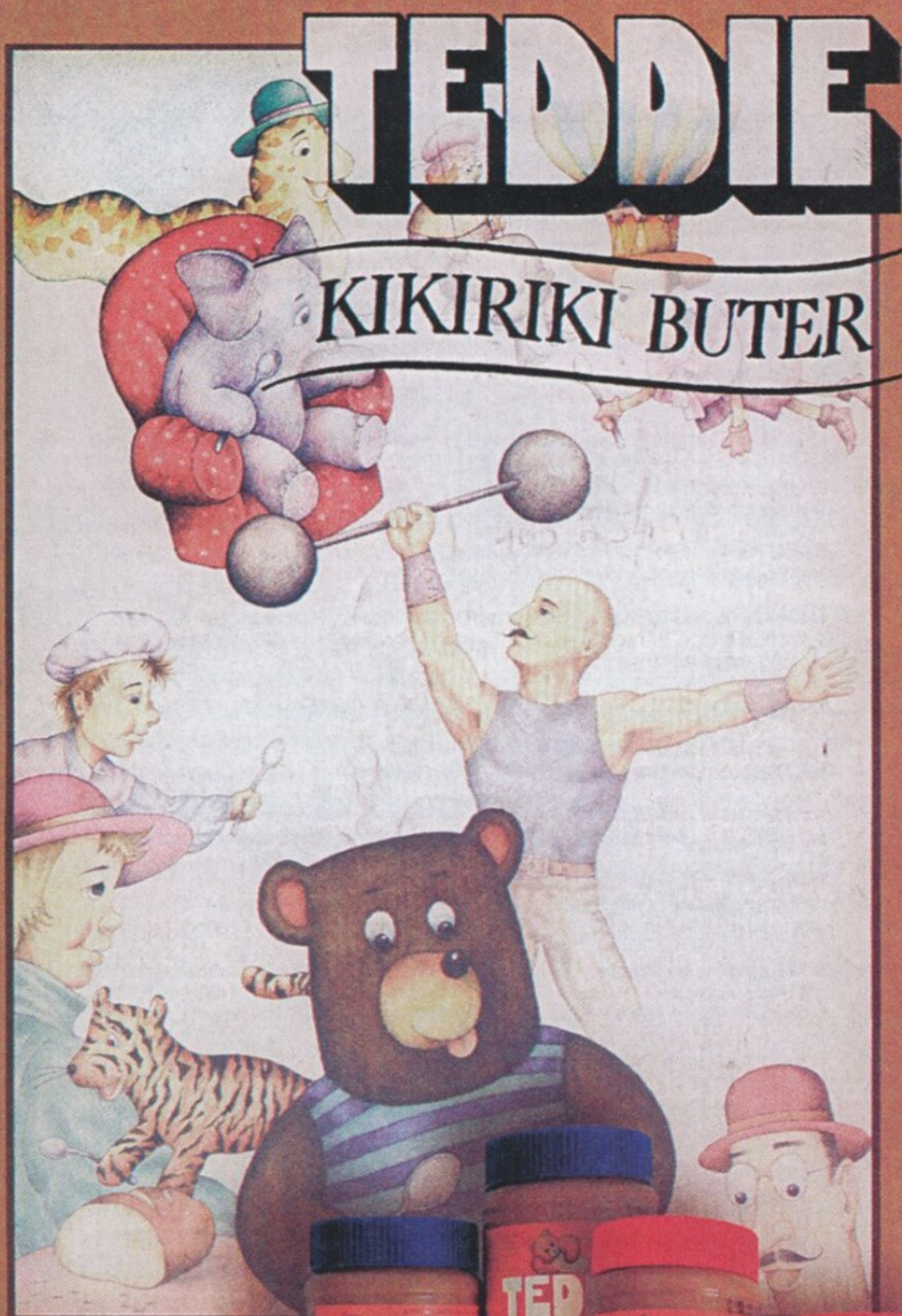

ORGANIZUJE:

**žurke
i rođendane**

011/3341-600

EX-DŽUNGLA

ProAgro

КАЗУАР

ПТИЦА С БОДЕЖОМ

Казуар у нападу

Аборицини имају легенду о томе како је некада давно живео један незамислив човек коме су саплеменици за казну одсекли руке и тако је настао казуар

На Папуи Новој Гвинеји и у северној Аустралији живи једна од најнеобичнијих птица данашњице. Зове се казуар и на први поглед изгледа као мешавина ноја, носорога, петла и папагаја. Перје на глави прелази јој од тиркизноплаве боје до тамних тонова спуштајући се низ издужени врат сличан нојевом. Има и ћубу, својеврсни рог, али и кацигу, којим казуар расклања ниско грање док се пробија кроз густе папуанске шуме. Ту су и две, једна, или ниједна доња креста, по чему се разликују данас познате три подврсте. Крила су закржљала, те не може да лети, мада је одличан пливач.

Перје на остатку тела црно је као у ноја. На крајевима издужених сивкастих ногу има оштре тропрсте канце. Нокат на средњем прсту прави је бодаж дужине чак 12 центиметара. Иако ова краката птица изгледа незграпно и трапаво, није нимало безазлена – у борби се рита својим опасним ногама – па човеку, ако га, не дај боже, закачи, може да распара утробу, што се неким ловцима и догодило.

Као Брус Ли

Латински назив ове врсте је *Casuarus*. Име потиче од папуанских речи „касу“, што значи рогат, и „вери“ – глава. Аборицини имају легенду о овој птици.

Некада давно, каже легенда, живео је један веома лењ човек коме су саплеменици за казну одсекли руке и тако је настао казуар.

Ове птице потичу од истог претка од кога и афрички ној и новозеландски киви. Породица којој припадају назива се ратити, по латинској речи *ratis* – што се односи на грађу одређених костију у птичијем скелету. Први примерак казуара у Европу је стигао још 1596. године, као поклон капетану једног холандског трговачког брода. По пристајању у Амстердам, казуар је доспео на двор цара Рудолфа II и тамо био изложен неколико година.

Просечна висина казуара је 1,75 метара, а тежина око 60 килограма. Дуговечан је, а најстарији научи познати примерак живео је дужи од 60 година. Ако се деси да оболи од туберкулозе, исход је смртоносан. У природи их је, иначе, преостало око 4000.

У лондонском зоолошком врту још 1862/63. године начињени су први покушаји да се казуар размножава у заробљеништву. О томе постоји сачувана документација. Али највише успеха у томе су имали стручњаци денверског зоолошког врта који су између 1977. и 1992. године одгајили чак 98 птица.

Ова врста птица храни се понајвише воћем, и то пло-

вима који отпаду с грана, иако је забележено да су неки примерци јели и еукалиптус, акацију, чак и печурке.

Казуар је по природи бојажљив и склања се од људи. Али, ако је притеран у ћошак или штити младе, бори се немилосрдно задајући ударце попут Бруса Лија. То важи и за двобоје мужјака. Сваки казуар има сопствену територију и зато готово да и не залазе једни другима у посед. Када до сусрета дође, углавном се обојица протегну, накомстреше и почињу да се оглашавају звуцима који подсећају на рад мотора камиона. То траје све док се један не повуче или се коначно не потуку.

Волим те и збогом!

У сусрету са женком, која је нешто већа и светлијег перја од мужјака, исход је углавном унапред познат – она се надиви и заузме позу: „Само те гледам...“ Мужјак се после тога ужурбано повлачи уз нему-

што извињење да не би дошло до белаја. Ово не важи у доба парења које почиње у јуну. Тада мужјак игра „индијански“ плес око женке крклајући из дубине грла. Коначно, добрих пола сата касније, она му се препушта. Током парења мужјак мора да подвуче ноге испод женке и нагне се уназад. Невоља је у томе што по завршетку љубавне игре она нагло устаје, а он беспомоћно пада на леђа. За њега је тада најважније да се некако придигне и збрише главом без обзира јер расположена женка истог тренутка почиње бесомучно да игра „чочек“ био он испод ње или не.

Казуар полаже углавном три до шест јаја, дужине 14 и ширине 9 центиметара. Када положи јаја, женка престаје да се занима како за мужјака тако и за пород, те одлази даље тражећи нове изазове. Може их бити и неколико до краја октобра када престаје доба парења. Несрећним, остављеним очевима не преостаје ништа друго него да сами залегну на посао, у правом смислу те речи. Наредних 47–54 дана они ће лежати на јајима док се не излегу жућкасти и пругасти казуарчићи. После три месеца пруге нестају и перје почиње да поприма препознатљиве боје. Израста и ћубаста рог-кацига. Отприлике девет месеци пошто птићи промолу кљуном из јаја, отац објасни породу да су доста били на његовим плећима, те да је време да почну сами да се сналазе у животу. Проћи ће бар још две до три године док се не развију и поприме обељја одраслих примерака ■

Н. В.

Дигитални клавир

Дигитални клавир 2 – детаљ

ДИГИТАЛНИ КЛАВИР

Познати произвођач клавир „Роланд“ приказао је прошле године нови модел дигиталног клавир HPI-5. На месту на ком иначе треба да стоји партитура налази се екран од течног кристала, а на њему се исписују ноте.

Нема потребе да се окрећу странице током извођења композиције јер се дигиталне „странице“ саме мењају. На екрану се налазе и други подаци – положај прстију, речи песме ако је у питању таква композиција... У рачунарском срцу диги-

талног клавир меморисано је 168 композиција. Међутим, путем Интернета у систем може да се убаци још мелодија. Док извођач свира, рачунар све бележи, па извођење може касније да се понови.

„Роланд“ тврди да овај модел производи звуке клавирских дирки и да није баш лако осетити разлику. Осим тога, нема потребе ни за клавирштимером, истиче произвођач.

А када се комшилук пожали на даноноћно свирање клавир, у њега могу да се

утакну и слушалице као за вокмен, па само извођач чује музику коју свира.

Позната је чињеница да је у човековом животу присуство музике „од малих ногу“ добар предуслов за касније бављење музиком у било ком облику. Зато је „Роланд“ у HPI-5 уградио и нарочити програм назван „Земља чуда“ за најмлађе.

Весели цртани ликови неосетно уведу дете у свет музике, па се оно упознаје са нотама, звуцима и мелодијама кроз неколико забавних видео-игара ■

Кардиохирург Томајуки Јамбе први је почео да уграђује термоелектрични мишић који заиста не личи на природни, али савршено опонаша његов рад

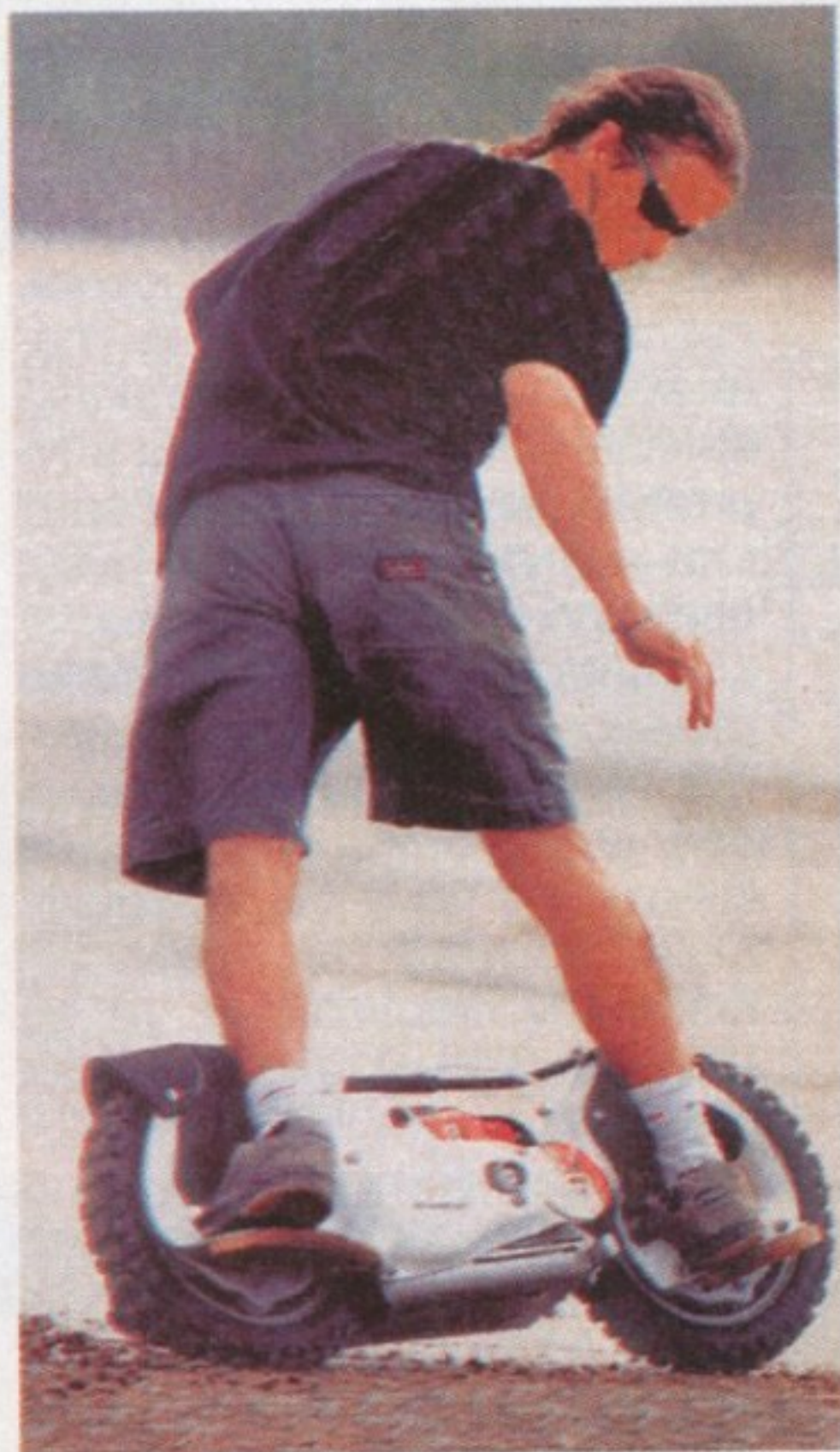
Изгледа као обична метална завојница прикачена на оболели део срца, али невероватних је могућности.

Вештачки мишић дугачак је 8 центиметара и тежак свега 20 грама, а израђен је од посебног „паметног“ метала добијеног нарочитом технологијом. Атоми метала реагују на промену температуре, али на јединствен начин. На ниским температурама атоми се сабијају и савијају метал, а на високим се размику и метал враћају у првобитан облик и положај. Ритмичко кретање метала подсећа на рад срца. Метал се подвргава температури од 180 степени Целзијуса, али између два различита метала. Оно што се постиже овом технологијом више је него чудесно јер једна страна метала за израду мишића остаје хладна, а друга врела. Тако метал стиче способност „кретања“.

Да би се температура метала мењала, на њега утичу струјни импулси којима управља бежични радио-одашљач смештен у џепу болесника ■

СКЕЈТБОРД НА МОТОРНИ ПОГОН

Млади Аустралијанци однедавно не користе ниједно друго превозно средство осим скејтборда. Њиме одлазе у школу, биоскоп, теретану, на плажу. Било би то необично да у питању није нов модел скејтборда на моторни погон који достиже брзину од 35 километара на сат, има малу потрошњу и снагу од 1,5 до 2,5 коњских снага. Произвела га је једна сиднејска фабрика за израду спортске опреме, првенствено свима добро познатих „летећих дасака с точковима“. Пошто су класични скејтбордови готово престали да се купују, у фабрици су одлучили да га технолошки унапреде. Тако се даска за рекреацију претворила у возило на два точка пречника 30 центиметара, тешко свега 20 килограма, које може да се креће по сваком терену и за чије управљање не треба дозвола, већ само вештина одржавања тела као на скејту. Ни снага се не троши. Мишиће замењује бензински мотор који је ка-

По свакој подлози скејтборд може да јури брзином од 35 километара на сат, а возач се не презноји од напора. Треба само да буде вешт у одржавању тела на дасци

блом повезан с полугицом коју возач држи у руци и једноставним притиском на њу повећава или смањује брзину кретања.

Једина мана овог изума је цена од 1200 до 1700 евра ■

ВЕШТАЧКИ МИШИЋ ЗА ОСЛАБЉЕНО СРЦЕ

Уместо пресађивања срчаних зализака јапански стручњаци за медицину предлажу вештачки термоелектрични мишић који би се једноставним захватом ендоскопом додао на срчани зид. Израђен на Универзитету за медицинска истраживања у Тохаку, овај мишић нема ни изглед ни облик природног ткива, али у сваком одсудном тренутку на себе може да преузме улогу срца, као термоелектрична „помоћна пумпа“.

ПРЕОКЕАНСКИ РОЛС-РОЈС

Инжењери америчке фирме „Фастшип Атлантик“ направили су супербрзи теретни брод који у преокеанској пловидби постиже брзину од 80 километара на сат иако је дугачак 250 метара и има носивост од 10.000 тона.

Искусни морски вукови уместо „Фастшип“ (Брзи брод) одмах су га назвали преокеанским „ролс-ројсом“ и тако најсликовитије описали све његове предности. Брод је удобан и сигуран.

Прамац је у облику пера за писање, с прорезом кроз средину, па се на тај начин избегло снажно разбијање таласа које при великој брзини успорава кретање. Сав товар смешта се у корито из два нивоа тако да палуба

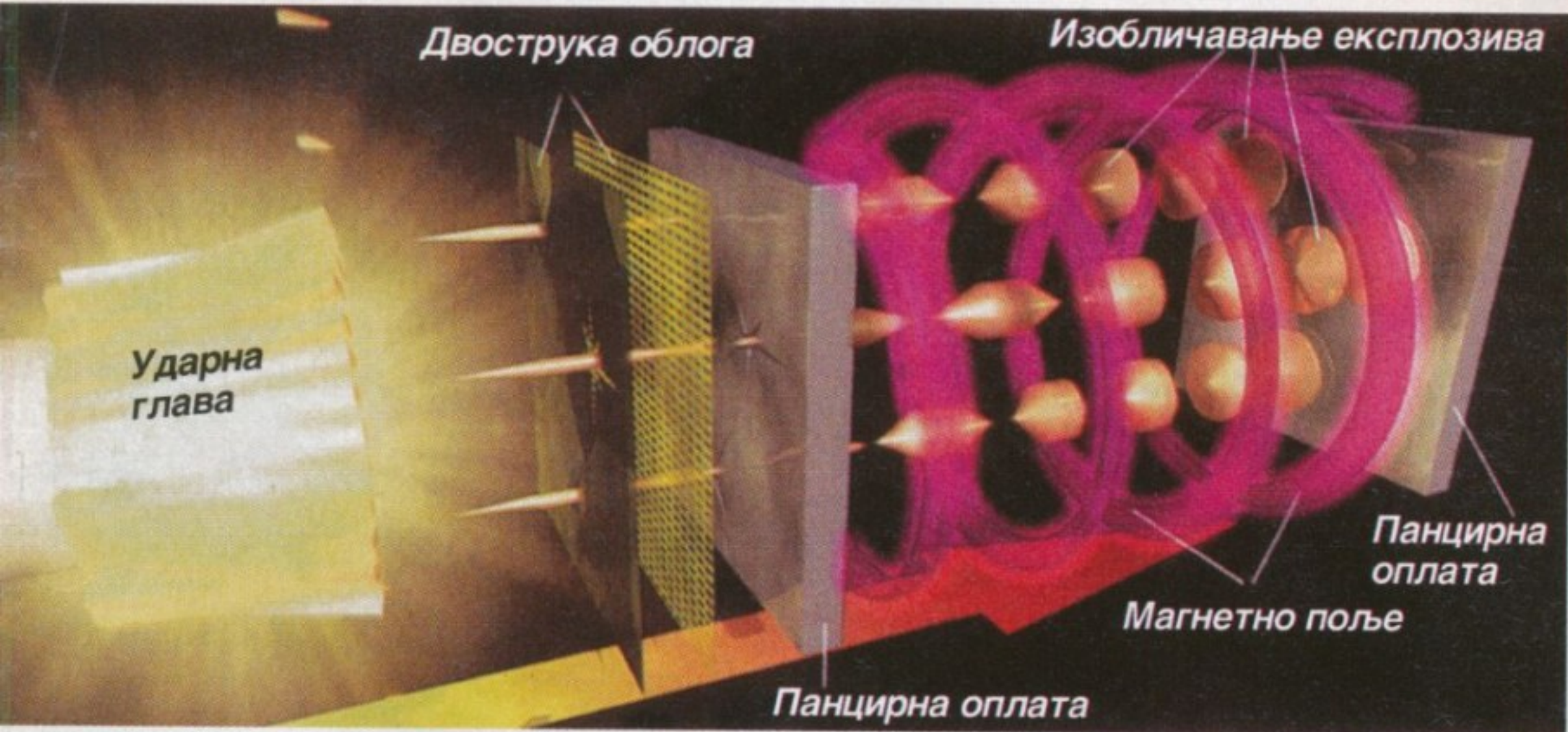
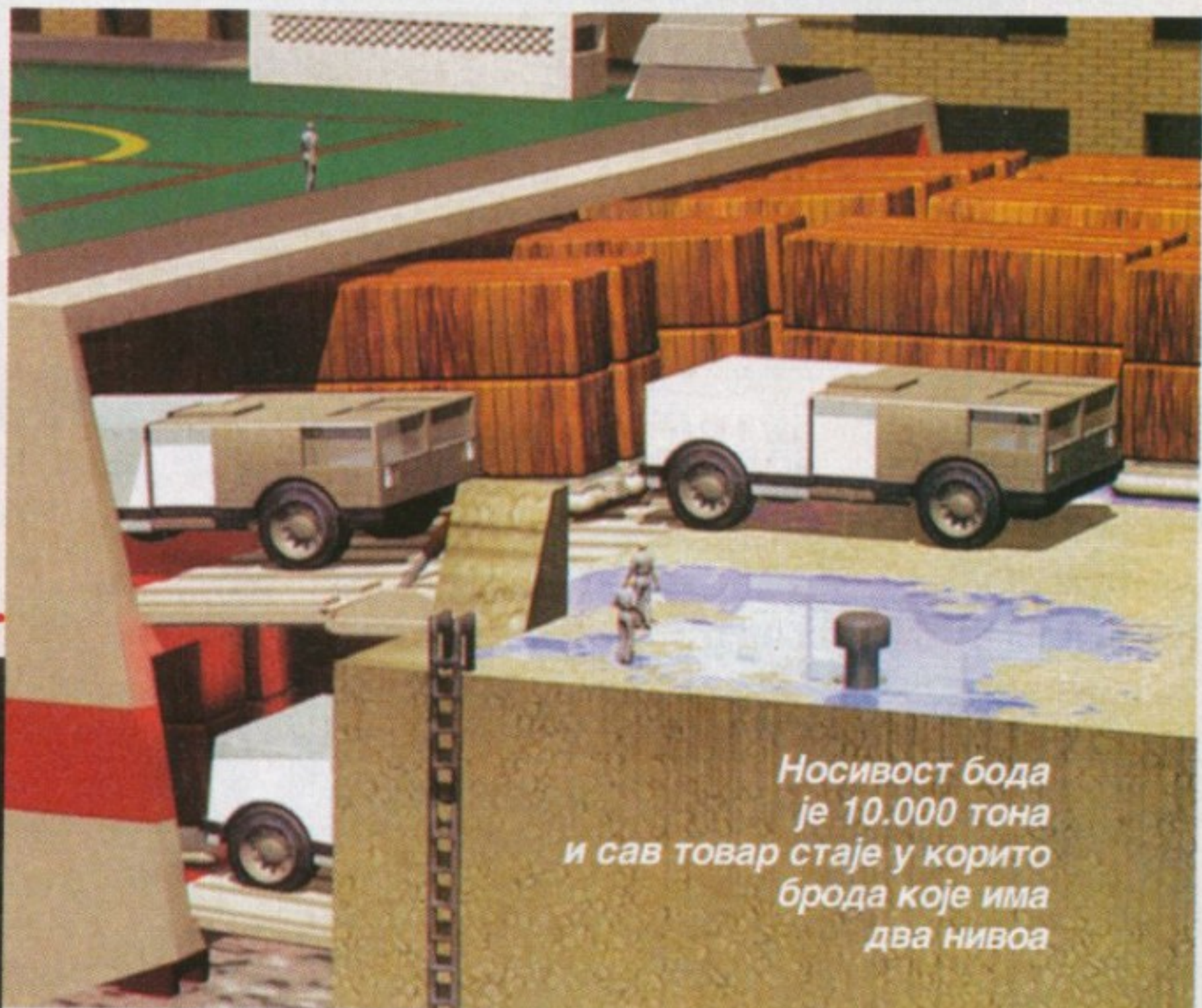
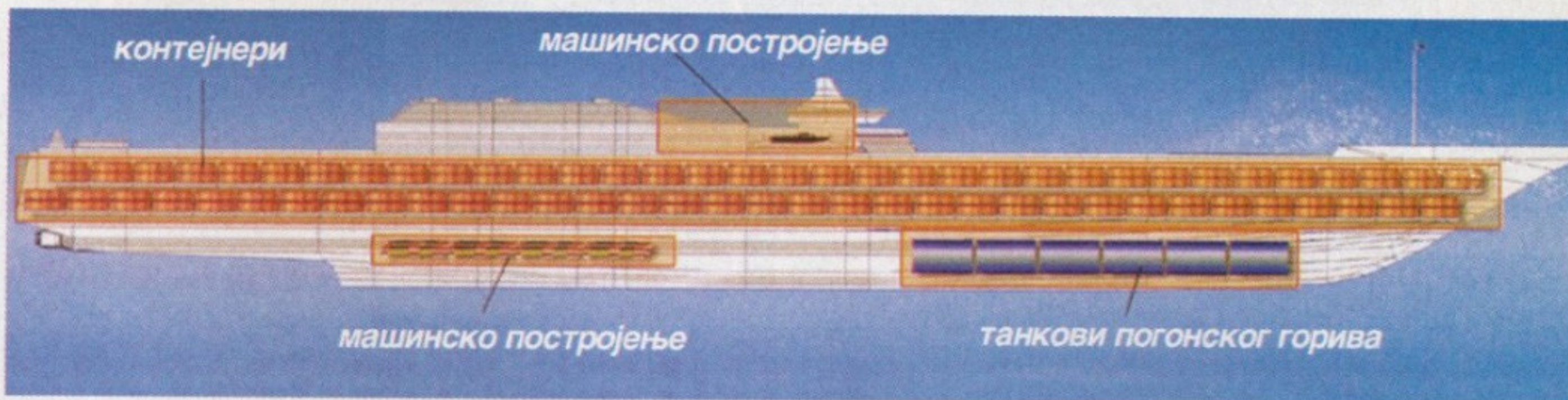
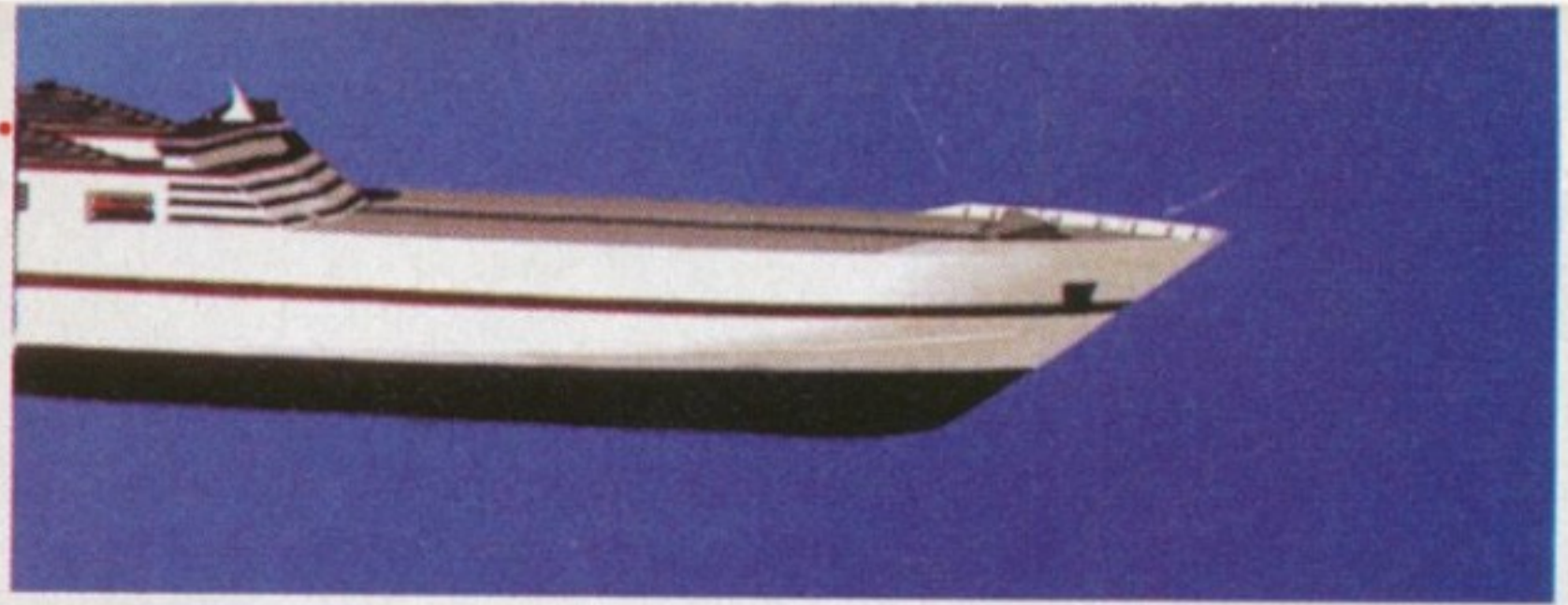
Унутрашњост брода дугачког 250 метара

служи као писта за хеликоптере и авионе.

Млазни мотори смештени су испод товарног дела као и танкови с погонским горивом.

Вожња „Фастшипом“, без љуљушкања и пропињања чак и по узбурканом мору, од Америке до Европе траје три дана ■

„Фастшип“ – „ролс-ројс“ међу преокеанским бродовима

МАГНЕТНО ПОЉЕ, ПРОТИВРАКЕТНА ЗАШТИТА

После шест година рада стручњаци Војне истраживачке лабораторије Сједињених Америчких Држава обелоданили су своја достигнућа на пољу противракетне заштите.

Направили су двослојни панцир чија је унутрашњост израђена од стаклених влакана, а њихова је улога да омогућавају

настанак магнетног поља које поништава експлозивно дејство пројектила. Цео поступак најпре је рачунарски, а потом и практично изведен. Ракета која пробије челичну панцирну облогу раскомадана улази у провидни унутрашњи део од стаклених влакана која пропуштају светлост, а то је знак

за сензор да стави у погон кондензатор и створи снажно магнетно поље. Под утицајем магнетних сила делови експлозива распршују се у честице и мењају облик чиме се потиरे и њихова снага ■

Када тенкови добију противракетну заштиту магнетним пољем, војници у возилу биће безбедни

РУКАВИЦА ПРЕВОДИЛАЦ

Кад би постојао лексикон „случајних проналазака“, дело Рајана Петерсона било би записано као „брза храна“. Легенда прича да је овај осамнаестогодишњи амерички студент једног дана чекао у реду да би купио хамбургер. Нестрпљив, нагнуо се да види шта је толико успорило рад. Била је то једна нема муштерија која је продавцу узалудно покретима

покушавала да објасни шта жели. Рајан је зграбио неколико салвета и одмах направио прве скице за „рукавицу преводиоца“ која ће говор знакова глувонемих преводити у текст.

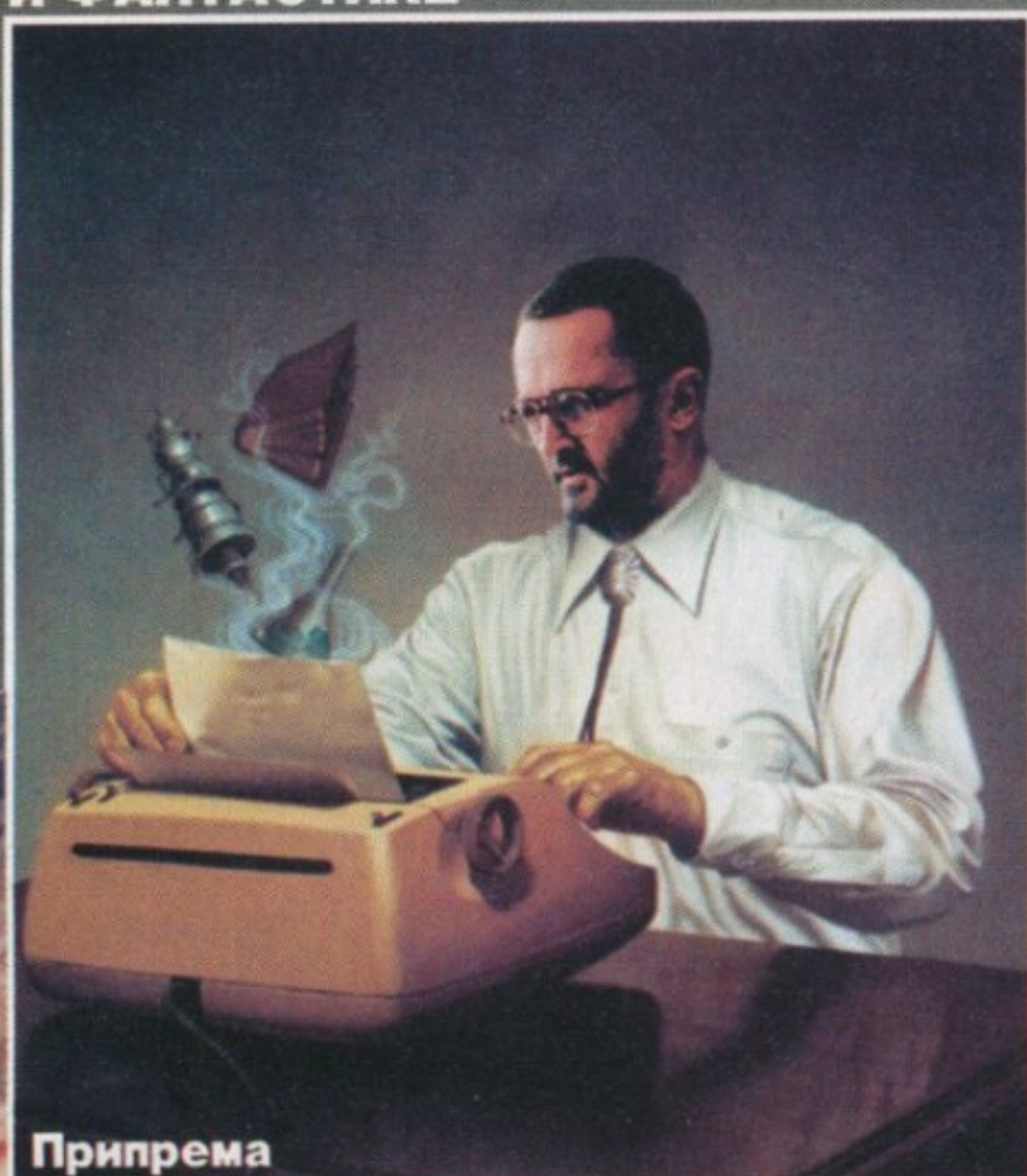
Прототип је успешно направљен од рукавице за голф обложене низом сензора који бележе покрете, са придодатим микропроцесором – преводиоцем, антеном – одашиљачем и пријемни-

ком са дисплејом величине мобилног телефона. Сензори су распоређени дуж прстију, препознају положај сваког чланка и преносе га до микрочипа. У њему се прерађује општа слика шаке и упоређује са примљеним знаковима. У том тренутку антена преноси податке до дисплеја на ком ће говор рук бити дат у виду текста.

Овај уређај добио је прву награду на такмичењу нових

идеја и проналазака које приређује „Сименс Вестингхаус“, а младог научника одмах су позвале бројне фирме заинтересоване да откупе његов патент.

Он је, међутим, одбио све понуде уступивши своје дело Националном удружењу глувонемих Америке – бесплатно. Сазнајте више на www.siemens-foundation.org ■

Припрема

др Зоран Живковић

ПЕТО

Мало је која књига
у историји
науке у тој мери узнемирила
духове као дело професора
Пола Дејвиса „Пето чудо.“

Да ли иза тога
што је живот настао
бар на једном месту
у васиони – на планети
Земљи – стоји,
како то сматрају
дарвинисти,
само пуки случај
или је посреди
деловање
сложенијег механизма
чије обресе тек
почињемо да
назиремо - такозвана
теорија сложености?

ЗАБАВНИК
објављује
одломак
из Дејвисове
књиге

У историји науке ниједна за-
мисао није тако љуто пого-
дила људско самопошто-
вање као Дарвинова тео-
рија еволуције. Јавни окр-
шаји Дарвина и хришћан-
ске цркве пример су коли-
ко болно може да буде научно откриће
кад задре у темеље на којима градимо
свој поглед на свет. Данас је еволуција
малтене општеприхваћена, али у тихим
дворанама академског света још се би-
ју неке сени старих битака.

Нико данас не пита да ли живот јесте

ПОДНИКНИ
ЗАБАВНИК

30.5.2003.

ЧУДО

или није поступно еволуирао током милијарди година.

Постоји безброј неоспорних доказа да јесте – но, неки питају није ли у начину на који се та еволуција догађа присутно извесно „намештање“ у корист нечега.

У 19. веку владала је мода да се живот на Земљи посматра као постепено напредовање, путовање узлазном стазом. Примитиван живот поступно се побољшавао – тако се говорило; постепено се преображавао у све сложеније облике, а онда је дошао и врхунац, *homo sapiens*, који има моћ разума.

Кад се тако гледа, еволуција није кривудање нити лутање, него је успон; као да видимо некакве лествице напретка које воде постојано од микроба до човека. Пентрање је, наравно, било сурово и расипничко, природно одабирање поубијало је успут небројено много бића, али свеједно – у том успону има неке сурове славе, а човечанству се додељује посебан положај.

Слика еволуционе лествице напретка остаје моћан симбол и данас. Присутна је у подсвести многих научника, а и многих нестручњака који не увиђају размере метафизичких претпоставки које морају да прате такву слику. Ако је еволуција заиста напредак, онда је могуће да су закони природе намештени не само у корист настанка, него и унапређивања живота.

Противници ове „прогресивне“ биологије жестоко је оспоравају.

Они одбијају и саму реч напредак. Ипак, можда код организама постоји одлика која испољава својеврстан ток „нагоре“ током времена.

Често је помињано да је сложеност та одлика.

Биосфера као целина неоспорно је далеко сложенија данас него што је била пре три милијарде година.

Стичемо, дакле, утисак да живот, кад му је допуштено да буја, иде као некаквим лифтом нагоре, шири се, попуњава сваку могућу нишу, истражује нове и боље могућности, изграђује себе у нове и све сложеније облике.

Ово систематско напредовање у сређеној сложености тако је упорно да изгледа заправо као закон природе.

И то се лепо уклапа у најновија гледишта у космологији по којима се васељена као целина усложњава од Великог праска до данас.

Помнијим разматрањем, међутим, налазимо читав низ озбиљних тешкоћа у тој једноставној слици.

Прво, начела дарвинизма искључују замисао да се живот бори и труди да би се усавршио. Према дарвинизму, еволуција има особину слепог тумарања кроз светове биолошких могућности: корак тамо, корак овамо, без икаквог усмерења. Очигледно, ако се почне од најједноставнијег стања, чак и потпуно насумичне промене водиће ка нечему сложенијем, бар у почетку.

Ако се повећање сложености које настаје током времена дешава само због насумичног „хода“, све даље и даље од једноставности, то се не може сматрати усмереношћу која би личила на неки закон. Да би ово било признато као закон, научно би се морало установити да у еволуцији постоји, осим „хода пијанца“, и неки стварни ток. Нажалост, то није лако истражити.

Ток ка све већој сложености заиста би био доказ да васељена има сврху. Наравно, ако би то постојало, не би искључивало огромну улогу случајности, свакако би и случајност остала једна од битних чинилаца. Онда би се поставило питање које су биолошке одлике исход случајности, а које би могле да се очекују као део тока. Тешко је замислити да би неке ситнице, као што је број прстију или постојање обрва, могле бити непосредно испољавање једног темељног закона. Опет, битна грађа вишећелијског организма и те како би могла да буде производ извесних математичких начела организације.

Од свих сложених склопова које је земаљска биологија произвела, ниједан није значајнији од мозга. Да ли је мозак само случајни производ еволуције или је неизбежан нуспроизвод једног привидног тока усложњавања? Веома је раширена претпоставка да ће се живот, ако се појави на другим планетама, еволуционо развијати на начин упоредан са земаљском еволуцијом.

Присталице програма СЕТИ, трагања за ванземаљском интелигенцијом, тврде да ће се током милијарди година ванземаљски живот усложњавати до стварања биљака и животиња и да ће кад-тад открити ум и интелигенцију, баш као што се десило на Земљи. Онда ће на бар неким настањеним планетама, кажу они, интелигентни живот напредовати до технологије, а нека од тих технолошких друштава у васељени можда, ево, баш сад покушавају да ступе у радио-везу с нама. Тако се СЕТИ истраживачи начелно сврставају уз поборнике замисли о лествицама напретка и прихватају претпоставку да је на неки начин предодређено да у васи-

они настаје не само живот, него и ум. Ово виђење, иако преовлађујуће, опет значи сагласност с веровањем да су закони природе удешени не само у корист сложености и живота, него и у корист ума. Ум је уписан у законе природе као њихов темељни саставни део. Из тог разлога би требало, ваљда, да буде веома важно да производи тог природног тока, ка усложњавању – интелигентна бића као што је *homo sapiens* – схвате законе који су им омогућили да се толико уздигну.

Надахњујућа је то визија. Само, да ли је истинита?

Можемо ли да се поуздамо у то да је васиона наклоњена не само животу, већ и уму?

Замислите неку катастрофу која је уништила сав напредни живот на Земљи, а оставила само микробе. Ако би тада еволуциона драма кренула из почетка, шта би се десило? Зар очекујемо да би се поновило, у широким потезима, отприлике исто, да би настале рибе, рептили, сисари и да би једног дана светом поново ходали интелигентни двоношци? Ништа од тога. Историја Земље је велика лутрија у којој има неупоредиво више губитника него добитника. Она садржи тако огроман број удеса у којима је одлучивала ђуд судбине, била је тако произвољна да је образац промена у њој био у суштини насумичан.

Милиони срећних стицаја околности који су доведе довели нашу еволуциону историју сасвим сигурно не могу да се понове, ни у најширим приближним цртама.

Ако је еволуција само лутрија и ништа више, као тетурање пијанца, онда нема нимало разлога да се живот икад уздигне изнад нивоа микроба и нема никаквих изгледа да ће он сваки пут (ма колико ми то желели) напредовати ка интелигенцији и свести, а камоли ка хуманоидним особинама. Зато бисмо морали да се сложимо са сетним закључком славног биолога Жака Моноа: „Човек најзад зна да је сам у равнодушном пространству свемира у коме је настао пуким случајем“.

Једино ако је ту било на делу још нешто, нешто више од пуке случајности, ако природа има у себи уграђену предодређеност ка животу и уму, можемо да очекујемо да на другим планетама видимо ишта налик овом развојном замаху који је створио нас.

Трагање за животом другде у васељени стога је поље на коме се опробавају, један против другог, два сасвим супротна погледа на свет. На једној страни је чиста наука, са својом нихилистичком филозофијом о васељени која нема разлога да постоји, о законима који не знају ни за какав циљ, о свемиру у коме живот и ум, наука и уметност, нада и страх нису ништа до узгредни украси на таписерији неповратног космичког квара и пропадања.

На другој страни је гледиште, неоспорно романтично, али можда ипак истинито, визија самоорганизујуће и самоусложњавајуће васионе којом владају истанчани закони што подстичу материју да еволуира према животу и свести. Васиона у којој је настанак мислећих бића саставни део укупног поретка ствари. Васиона у којој нисмо сами ■

DUIHIGRE

ШТА ПАМТЕ БЕБЕ?

Зашто не успевамо да се сетимо догађаја из најранијег детињства, када смо били бебе?

АЛЕКСА АРАНЂЕЛОВИЋ
Стевана Сремца 12
Београд

Тачно је да човек тешко памти оно што је доживео у најранијем детињству, посебно у првој години живота. Разлози су многи, али најважнији се крије у још неразвијеним функцијама мождане коре „задужене“ за спознају. Јер, да би неки догађај могао да се упамти, он мора да има одређено значење. А у раном детињству дете доживљава свет око себе као сан, као збир осећања и осећаја, а не као догађаје. Сходно томе, прва сећања потичу из времена када је дете имало три године, када је умело да говори и када су доживљаји попримили одређени облик и значење.

Растући, оно почиње да схвата шта је време и како оно пролази, шта је било некад, а шта је сада. Важну улогу играју и родитељи, као и старија браћа или сестре који, причајући детету шта се некада збијало у његовом животу, помажу да се и само тога сети ■

КАНОВИ НАСЛЕДНИЦИ

Познато ми је да је Џингис-кан имао четири сина чији су потомци касније били владари у Кини, Персији, Русији и Централној Азији. Занима ме да ли су и данас живи неки потомци монголског освајача?

РАСТКО М.
Нови Београд

Историјски записи сведоче о томе да је Џингис-кан (1167–1227) имао много жена, а званично су, као наследници, признати синови које је родила његова прва жена Борта. Она је, наиме, сматрана „главном супругом“.

У сваком случају, монголски освајач био је познат и као освајач женских срца. И његове жене и наложнице сматрале су да је част да тако моћном човеку роде дете, те се број синова и кћери Џингис-кана није знао ни за време његовог живота.

Питањем наследника монголског владара бавио се угледни оксфордски про-

фесор, генетичар Крис Тајлер Смит који је у својој новој студији објавио резултате дугогодишњих истраживања породичног стабла Џингис-кана.

У области које су у 13. веку биле део монголског царства (од кинеских обала крај Тихог океана до Каспијског мора), професор Тајлер Смит дошао је до података о чак 16 милиона људи који би могли бити потомци Џингис-кана! Студија се заснива на истраживању ДНК хромозома Y који се преноси са оца на сина.

Када су сакупљени бројни генетски узорци, истраживачи су приметили да се често јавља исто „генетско презиме“. Али, баш тамо где се некада простирало монголско царство. Тај исти генетски код тако рећи нестаје у областима које су ван некадашњег царства Џингис-кана.

Шта су на то рекли историчари? Сматрају да је претпоставка могућа будући да су и Џингис-кан и његови моћни потомци имали велики број жена. Напаствовања су такође била део свакодневнице. Ко је могао да се успротиви великом освајачу? Жене свакако не. Неки историчари чак тврде да су многи Хазари такође били потомци Џингис-кана ■

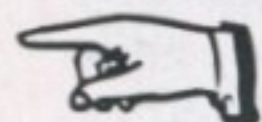

ПОНОВО ЦЕНИФЕР ЛОПЕЗ

Hello!

My name is Jaglika and you are the best! Имам једну малу молбу: обожаваатељка сам Џенифер Лопез и веома ми се допала песма „Again“, па те молим да, ако можеш, објавиш текст ове песме. Унапред захвална.

ЈАГЛИКА ЈОВАНОВИЋ
Реље Крилатице 13
Бањалука

AGAIN

*Like an angel of the sky, you came
Clearing up all the clouds, the sadness and the rain
So pure and healing was the love you bring
I knew inside it felt so right*

*For me I've struggled all my life
To find that thing that makes it right
With you it seems I may have found
Some other kind of love*

*I will love you all my life
Always be by your side
And I will give you all I have
'Cause you gave me peace and joy again
Again, again*

*I was scared to let go and trust your love
After what I've been through I have had enough
Whisperin' through your eyes, you never said a word
But something said you're insane*

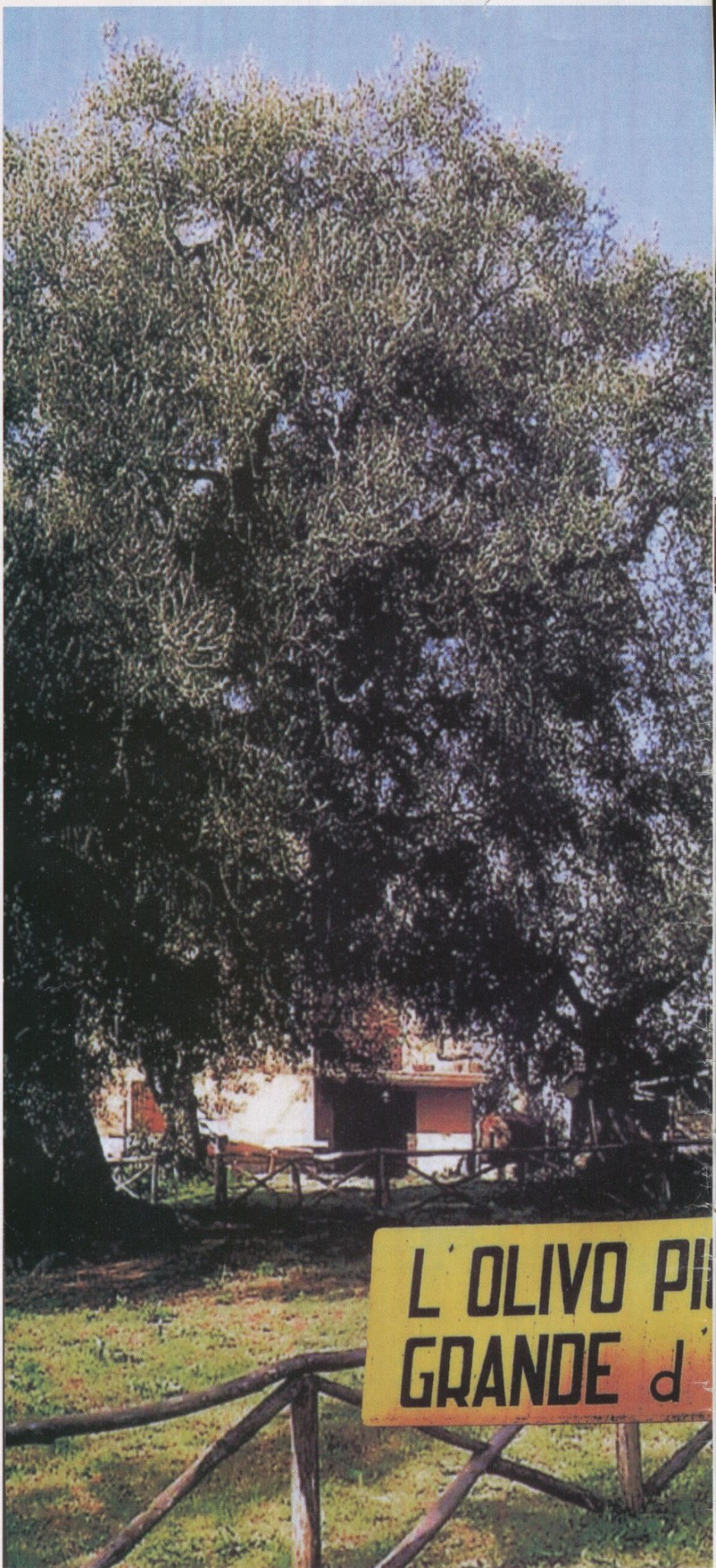
*For me I've struggled all my life
To find that thing that makes it right
With you it seems I may have found
Some other kind of love*

*I will love you all my life
Always be by your side
And I will give you all I have
'Cause you gave me peace and joy again
Again*

*A friend is what you'll always have in me
I'm so grateful for the man you turned out to be
And it doesn't matter who you happen to meet
You'll forever be a sacred part of me*

*I will love you all my life
Always be by your side
And I will give you all I have
'Cause you gave me peace and joy again
Again, again*

ШЕЗДЕСЕТ

L' OLIVO PI
GRANDE d

РЕШЕЊЕ КВИЗА

КО ЧИТА ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ТАЈ И ЗНА

1. а;	2. в;	3. б;	4. а;	5. в;
6. б;	7. б;	8. в;	9. в;	10. а;
11. в;	12. а;	13. в;	14. в;	15. а;
16. в;	17. в;	18. б;	19. б;	20. в.

НАЈВЕЋА МАСЛИНА

Поштовани „Забавниче“,
У мом крају има мно-
го старих маслина, па
ћете разумети зашто ме
занима која је маслина нај-
већа у Европи и где се налази?

МИЈО
Бар

Највећа европска маслина
налази се у месту Кането
Сабино, недалеко од Рима.
Мештани Канета убеђени
су да је дрво маслине *Olea
europaea* старо чак 3000
година, међутим, стручња-
ци кажу да је ипак млађе –
те да је „напунило“ 1500
година. Постоје докумен-
ти који кажу да су стабло
маслине у 5. веку посадили
бенедиктински калуђери. Током
свог дугог века највећа европска
маслина, висока 15 метара (обим
стабла износи 7,2 метра), дала је
400 милијарди маслинка. И даље
рађа просечно 800 килограма ма-
слинки годишње.

Током Другог светског рата у
стаблу ове маслине немачки вој-
ници крили су оружје, а данас Ка-
нето Сабино посећују бројни тури-
сти да би видели највећу маслину
у Европи ■

РЕШЕЊА

ИЗБАЦИТЕ УЉЕЗА!

Бригада. У овој речи учаурен је
назив града (Рига) док је у свим
осталим појмовима сакривен на-
зив државе (Кина, Мали, Перу,
Оман, Иран) ■

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА

згодност, леопард, лек, антило-
па, лав, апаш, ергела, Зеко, тапир,
мама, самур, Ариман, ру, орман,
рд, псар, распон, л, и, Патрис,
улар, ге, срнка, еф, оч, коњ, стаза,
снег, Азори, Ладос, Еминем, крив,
оро, крокодил, Ола, носорог, Ле-
сковац ■

ПУТОВАЊЕ ЈЕДНОГ ПУЖА

После 3 дана пуж ће стићи до вр-
ха зида. Није важно да ли ће после
тога склизнути ■

ТЕЖИНА ЛИСТА

Сваки лист има две стране, тако
да ова књига има 50 листова. Да-
кле, један је тежак 2 грама ■

ДАНТЕ И ЦРВ

Црв је прогризао 302 листа: један
лист првог тома, 300 листова дру-
гог и један лист трећег тома. Али,
да бисте то разумели, замислите
три тома књиге како стоје један
пored другог и одакле почињу
стране ■

Први лист
првог тома

Последњи лист
трећег тома

ЗВЕНИ ЗВЕНИК

Сату ће бити потребне 22 и по
секунде да би откуцао 10 сати.
Јер, између 5 откуцаја (за 5 сати)
има 4 паузе. Колико траје та једна
пауза? То можемо израчунати ако
10 (секунди) поделимо са 4 (се-
кунде), а то је 2,5. Будући да изме-
ђу 10 откуцаја има 9 пауза, то је
9×2,5, односно 22,5 секунди ■

на ствар по закону обавезно означавање имена

ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК

БРОЈ 2677

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника“ изашао је
28. фебруара 1939. године

Генерални директор Дарко Рибникар

Главни и одговорни
уредник Зефирино Граси

Издаје **ПОЛИТИКА**
Newspapers and Magazines
(PNM) d.o.o.

Штампа **ПОЛИТИКА** АД

Заменик главног и
одговорног уредника Недељка Сташић

Ликовно графички
уредник Душан Глушац

Графички уредник
стирија Горан Војиновић

Редакција Слободанка Делибашић
Бојана Дожић
Мина Илић
Петар Милатовић
Вито Недељковић
Мирјана Огњановић
Биљана Орловић
Јова Радовановић
Весна Ракић
Весна Софреновић

Техничка редакција Зоран Петканић
Митра Тиљев

Секретаријат Зорица Филиповић

Редакција „ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК“
Македонска 29
11001 Београд, П. факс 124

Телефони Секретаријат 3373-249
Техничка редакција 3373-334
централа 3373-111 и 3373-191
претплата 3373-084

Маркетинг агенција Македонска 31/1,
тел. 3373-349

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

1 месец 195,00 дин. 3 месеца 585,00 дин. 6 месеци 1170,00 дин.
Наш нови текући рачун код RAIFFEISEN BANK
Југославија АД Београд је: 265-1100310000080-03 и
текући рачун код Комерцијалне банке
АД Београд: 205-32172-87

Претплату слати уз обавезну назнаку:

ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ
„ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Полугодишња/возом: 69 EUR или противвредност
осталих валута. Полугодишња/авионом: I група –
Европа: 96 EUR. II група – Азија – Африка: 102
EUR. III група – Америка – Аустралија: 108 EUR
или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ у EUR

за иностранство вршити преко:
(или противвредност осталих валута)

I RAIFFEISEN ZENTRAL BANK
Swift code: RZBAATWW-VIENNA Austria
Корисничка банка: 55.052.658
Raiffeisenbank Југославија АД Београд – Ресавска 22
Swift code: RZBJYUBG
Корисник: 540100-4117372424 (EUR) PNM – ДОО – Београд
или

II DEUTSCHE BANK AG
Swift code: DEUTDEFF – Frankfurt/M
Корисничка банка: 100935966200 Комерцијална банка
АД – Београд
Swift code: KOBVYUBG – BLZ 99900158
Корисник: 540100-17372424 (EUR) PNM – ДОО – Београд
Код уплате обавезно навести
Претплата на лист **Забавник**
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА Newspapers and Magazines – 11000 Београд,
29. новембра 24/1. Југославија или
на факс ++ 381 11 3373-084

Годишњу претплату на лист не примамо.

Интернет адреса: <http://www.politika.co.yu>
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

РЕКЛИ

СУ

**МОЈ САВЕТ
ВАМ ЈЕ ДА
НЕМАТЕ ДЕЦУ,
ВЕЋ САМО
УНУКЕ.**

Гор Видал
амерички књижевник
(рођен 1925)

**ЛАКО ЈЕ ГОВОРИТИ КАД
ИМА ШТА ДА СЕ КАЖЕ,
АЛИ ЈЕ ТЕШКО БИЛО ШТА
РЕЋИ КАДА ТРЕБА ДА СЕ
ГОВОРИ.**

Тадеуш Котарбињски
пољски писац и филозоф
(1886–1981)

**АДАМ ЈЕ БИО САМО
ЧОВЕК: ОН НИЈЕ ЖЕЛЕО
ЈАБУКУ ЗБОГ ЈАБУКЕ, ВЕЋ САМО ЗАТО ШТО
ЈЕ БИЛА ЗАБРАЊЕНА.**

Марк Твен
амерички књижевник
(1835–1910)

**КАД БИ СВИ ЗНАЛИ
СВЕ О ДРУГИМА,
СВАКО БИ ЛАКО И
РАДО ПРАШТАО.**

Шемсудин Хафиз
персијски песник
(1320–1389)

**БОЉЕ ЈЕ ПАСТИ МЕЋУ ГРАБЉИВИЦЕ НЕГО
МЕЋУ ЛАСКАВЦЕ ЈЕР ПРВИ ЈЕДУ МРТВЕ,
ДОК ДРУГИ ЈЕДУ ЖИВЕ.**

Антистен
грчки филозоф
(484–371. пре н. е)

**МУШКАРАЦ ЈЕ
ОГЛЕДАЛО СВОГ
ДЕЛА, А ЖЕНА ЈЕ
ДЕЛО СВОГА ОГЛЕДАЛА.**

Тристан Бернар
француски романиста
(1886–1947)

**И НАЈУМНИЈИ ЉУДИ
КУПУЈУ ЦИПЕЛЕ СА ВИШЕ
ПАЖЊЕ НЕГО КАД БИРАЈУ СВОГ
ЖИВОТНОГ САПУТНИКА.**

Николај Семјонович Љесков
руски писац
(1831–1895)

**ЛОГИКА ЈЕ
КОРИСНА
СПРАВА КОЈА
НАМ СЕ ГОТОВО
УВЕК ПРОДАЈЕ
БЕЗ УПУТСТВА
ЗА УПОТРЕБУ.**

Борис Пастернак
руски књижевник
(1890–1960)

**ПИСАЊЕ ПИСАМА САВРШЕН
ЈЕ НАЧИН ДА СПОЈИТЕ
УСАМЉЕНОСТ И ДОБРО
ДРУШТВО.**

Џорџ Гордон Бајрон
енглески песник
(1781–1824)

**ЧОВЕК СУМЊА
ДОК ГОД ЖИВИ –
АКО ЈЕ
ПАМЕТАН.**

Перл Бак
америчка
књижевница
(1892–1973)

**НИЈЕДАН ЧОВЕК НЕ БИ
ТРЕБАЛО ДА СЕ УПУСТИ
У ЖИВОТ ДОК НЕ ИСКУСИ
ЗДРАВУ, ПА МАКАР И
ДОСАДНУ УСАМЉЕНОСТ
У НЕТАКНУТОЈ ПРИРОДИ
ГДЕ ЋЕ СХВАТИТИ ДА СВЕ
ИСКЉУЧИВО ЗАВИСИ ОД
ЊЕГА САМОГ И НАЋИ СВОЈУ
ИСТИНСКУ СКРИВЕНУ
СНАГУ.**

Џек Керуак
амерички писац
(1922–1969)

**НЕМА ПРАВЕ
ЉУБАВИ
БЕЗ ЉУБОМОРЕ,
НИ ЉУБОМОРЕ
БЕЗ ВАРАЊА,
НИ ВАРАЊА
БЕЗ РАЗЛОГА.**

Вилијам Сомерсет Мом
енглески књижевник
(1874–1965)

BY JIM DAVIS

ГАРФИЛД

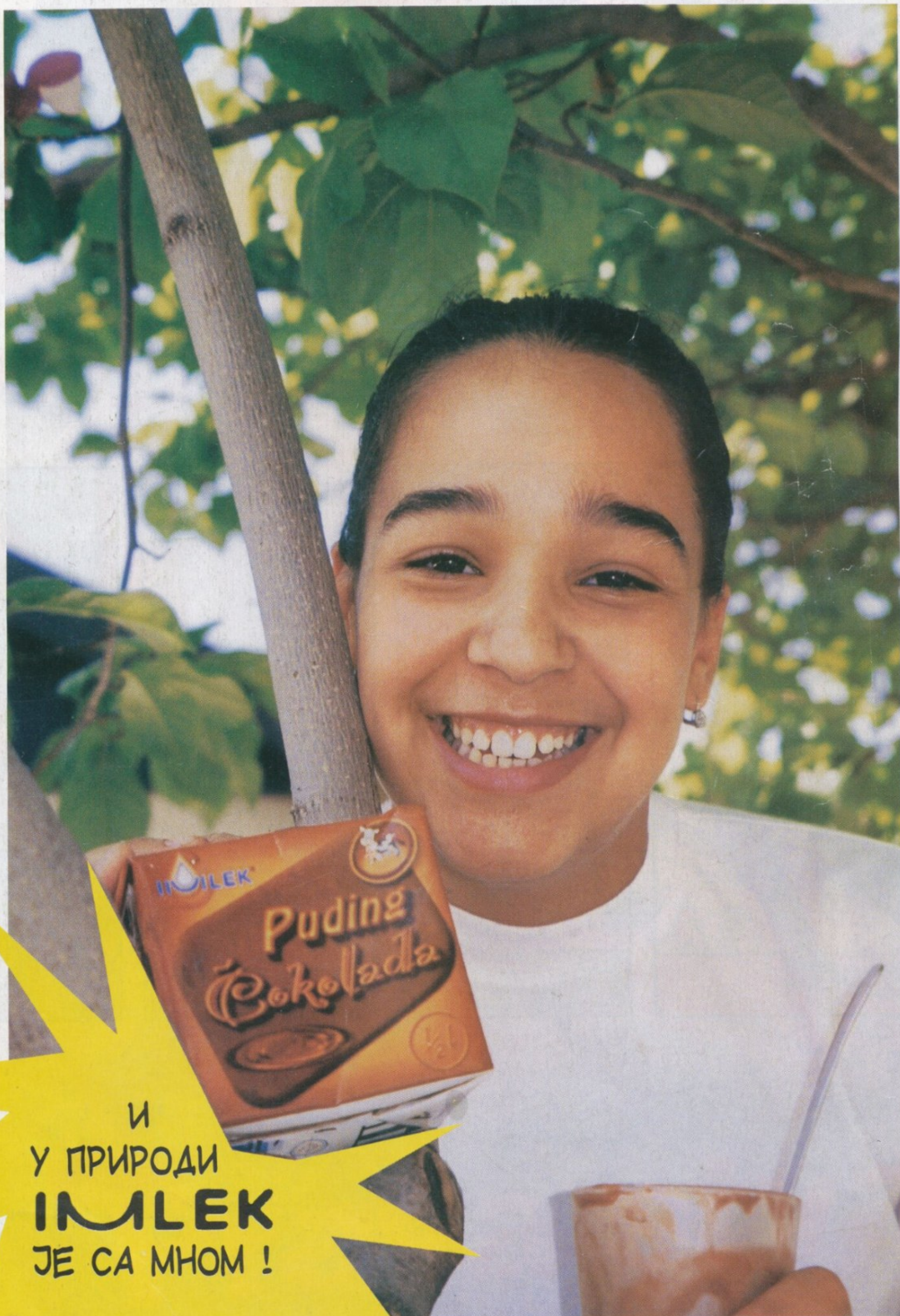
GARFIELD

GARFIELD

GARFIELD

И
У ПРИРОДИ
MILEK
ЈЕ СА МНОМ !